

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Bankalarda Kredi Riskinin Yönetimi ve Bir Uygulama” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

/.../2010

Türkay ATA

İmza

ÖZET

Günümüz kredi piyasasında çok fazla firma bulunmaktadır. Kredi türlerinin çeşitlenmesi ve rekabetin artması, faiz oranlarının kısa aralıklarla değişmesi gibi nedenlerden dolayı ihtiyaç sahipleri hangi ürünü ve hangi bankayı seçecekleri konusunda zorluk yaşamaktadırlar. Ayrıca başlangıçtaki maliyetlerle gerçekleşen maliyetler arasında farklar bulunmaktadır.

Böyle bir ortamda bankaların görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri ve kullandıkları kredilerin risklerini yönetebilmeleri dikkat gerektiren bir iştir. Bunun içindir ki bankalar ve yönetim kurulları özellikle kredi risklerinin yönetilmesi için; başlangıçtan itibaren kredi sürecinin yönetilmesine odaklanmışlardır. Bankalar kullandıkları kredilerin sorunlu kredi haline gelmemesi için yoğun bir şekilde, değişen piyasa koşullarını takip etmekte ve kredileri izlemek için bünyelerinde kredi izleme birimleri oluşturmaktadırlar. Tüm bunlara tüketicilerin büyük bir bölümünün bilinçsiz olması ve genel bir sorunumuz olan okumadan imza atma alışkanlığı da eklenince, böyle bir çalışmanın gerek kredi kullanana gerekse şubedeki çalışan personele yardımcı olacağı kanaatine varılmıştır.

Bu çalışmamızda sorunlu krediler ele alınıp; nasıl sorunlu hale geldikleri, sorunlu kredilere karşı alınacak önlemlerin neler olduğu ve sorunlu kredilerin tasfiyesinin ne şekilde yapıldığından bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 1- Bankacılık 2- Kredi Riski 3- Takipteki Krediler 5- Bireysel Kredi Türleri

ABSTRACT

Today's the actors in the credit market have increased rapidly. Customers face with difficulties about deciding which bank or credit product to choose, because of the varieties of credits and increasing competition of banks about credits and interest rates. Moreover, there are significant differences between initial costs and actual costs..

At this circumstances, for banking staff it is a hard and attention need work to manage credit risks and making their jobs effectively. For this reason, banks and board of management of this banks are focused on credit process especially for managing credit risks. Banks are observing the market conditions and establishing credit observing units to cope with non performing credits. Some customers are unconscious and generally they do not read the agreements carefully before signing, due to these reasons this study will be useful for both bank customers and bank staff

In this study we mentioned about non performing credits, how they become non performing credit, what can the bank do to cover them and how to liquidate these credits.

Key Words: 1- Banking 2- Credit Risk 3- Non-performing Credits 4- Personal Loan Types

BANKALARDA KREDİ RİSKİNİN YÖNETİMİ ve BİR UYGULAMA

YEMİN METNİ	i
TUTANAK	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA

1. Banka Kavramı.....	2
1.1. Bankacılığın Tarihçesi	3
1.1.1. Türk Bankacılığının Tarihi Gelişimi	7
1.1.1.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi (1847 – 1923).....	7
1.1.1.2. Cumhuriyet Dönemi.....	10
1.1.2. Günümüz Türk Bankacılığı.....	15
1.2. Bankaların Sınıflandırılması	19
1.2.1. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar	20
1.2.1.1. Millî Sermayeli Bankalar	20
1.2.1.1.1. Devlet Bankaları.....	20
1.2.1.1.2. Özel Sektör Bankaları	20
1.2.1.1.3. Karma Sermayeli Bankalar	20
1.2.1.2. Yabancı Sermaye ile Kurulan Bankalar	21
1.2.1.3. Yabancı ve Türk Ortaklı Bankalar	21
1.2.2. Yaptıkları İşlere Göre (Faaliyet Alanları ve Amaçlarına Göre) Bankalar	21
1.2.2.1. Emisyon Bankaları (Merkez Bankaları).....	21
1.2.2.2. İş ve Ticaret Bankaları	22
1.2.2.3. Tasarruf (Mevduat) Bankaları	23
1.2.2.4. Ziraat ve Sanayi Bankaları	23
1.2.2.5. Yatırım ve Kalkınma Bankaları	23
1.2.3. Faaliyet Konularına ve İşlemlerinin Finansal Hacimlerine Göre Bankalar	23
1.2.3.1. Toptancı Bankalar	24
1.2.3.2. Perakendeci Bankalar.....	24
1.3. Bankacılıkta Kullanılan Kavramlar.....	25
1.4. Risk Ve Risk Yönetimi	26
1.5. Bankacılıkta Karşılaşılabilecek Risk Türleri	28

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIKTA KREDİ RİSKİ

2.1. Kredi Riski	31
2.1.1. Yasal Kredi Sınırlamaları.....	32
2.1.1.1. Bir Kişiye Açılacak Kredi Sınırı	32
2.1.1.2. Bir Sermaye Grubuna Açılacak Kredi Sınırı	33
2.1.1.3. Banka Sermayesine Hakim Gruba Açılacak Kredi Sınırı	33
2.1.1.4. Büyük Kredi Sınırı	34
2.1.1.5. İştirak ve Gayrimenkul Edinme Şartları	34
2.1.1.6. Yasak Kredi ve Yatırımlar	35
2.1.2. Sınırlamaya Tabi Olmayan Krediler	37
2.1.3. İsteğe Bağlı İhtiyati Kredi Sınırlamaları	38
2.1.3.1. Kredi Açma Yetkilerinin Dağıtımı veya Sınırlanması.....	38
2.1.3.2. Açık Kredi Yetkisi ve Teminat Türlerine Göre Kredi Limitleri	39
2.1.3.3. Kredi Türleri İtibariyle Nakdi ve Gayrinakdi Kredi Açma Limitleri	39
2.1.3.4. Sektörlere Göre Kredi Limitleri	39
2.1.3.5. Bölgelere Göre Kredi Limitleri	40
2.1.3.6. Ülkelere Göre Kredi Limitleri.....	40
2.1.3.7. Vade ve Büyüklük İtibariyle Kredi Limitleri.....	40
2.2. Kredi Riskinin Basel I Ve Basel II Çerçevesinde Ölçümü	40
2.2.1. Kredi Riskinin Basel I Çerçevesinde Ölçümü	41
2.2.2. Kredi Riskinin Basel II Çerçevesinde Ölçümü	43
2.3. Sorunlu Krediler	46
2.3.1. Sorunlu Kredilerin Bankalara Maliyeti	47
2.3.2. Banka Kredilerinin İzlenmesine İhtiyaç Duyulmasının Nedenleri	47
2.3.3. Kredinin Sorunlu Hale Gelme Nedenleri	49
2.3.3.1. Firmanın Faaliyetlerini Etkileyen İç Faktörler.....	49
2.3.3.2. Firmanın Faaliyetlerini Etkileyen Dış Faktörler	50
2.3.3.3. Kredilendirmede Yapılan Hatalar	51
2.3.4. Sorunlu Firmaların Ortak Özellikleri	52
2.3.5. Müşteriler Hakkında Bilgi Toplama (İstihbarat).....	53
2.3.6. Banka Firma İlişkilerinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar.....	55
2.3.7. Sorunlu Kredilere Karşı Alınacak Önlemler	58
2.3.8. Sorunlu Kredilerde Çözüm Yolları	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAKİPTEKİ KREDİLER

3.1. Takipteki Krediler	61
3.1.1. Alacağın Tasfiyesine Yönelik İdari İşlemler	61
3.1.1.1. Yeniden Yapılandırma (Taksitlendirme, Faiz Bonifikasyonu)	61
3.1.1.1.1. Faize İlişkin Uygulamalar	62
3.1.1.1.2. Anaparaya İlişkin Uygulamalar	63
3.1.1.1.3. Yabancı Para Kredilerin Yapılandırılması	64
3.1.1.1.4. Ödeme Planına Bağlama İş Akışı	65
3.1.1.2. İcra İnkâr Tazminatından Sarfinazar Edilmesi	65
3.1.1.3. Rehinli ya da Hacizli Malların Rızaen Satışında, Rehin/ Haczin Fekki, Teminatlarda Değişiklik Yapılması	66
3.1.1.4. Tefevvüz ve Temellük	66
3.1.2. Yasal Takip İşlemleri	67
3.1.2.1. Takip Yolunun Seçiminde Göz Önünde Tutulacak Hususlar	68
3.1.2.2. İhtiyati Haciz	70
3.1.2.2.1. İhtiyati Haciz Koşulları	70
3.1.2.2.2. İhtiyati Haciz Kararı	70
3.1.2.3. İflasın Ertenmesi	72
3.1.3. Anlaşmalı Avukatlarla İlgili Çalışma Esas Ve Usulleri	74
3.1.3.1. Avukatla Sözleşme Akdedilmesi	74
3.1.3.2. Vekalet Ücreti	74
3.1.3.3. Bilgi Verilmesi	75
3.1.3.4. Sözleşmenin Sona Ermesi ve Feshi	75
3.1.4. Kredilere Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas Ve Usuller	75
3.2. Bireysel Kredi Türleri Üzerine Bir Değerlendirme	77
3.2.1. Tüketici Kredileri	80
3.2.2. Taşıt Kredileri	80
3.2.3. Konut Finansman Sistemi	81
3.2.4. Kredili Mevduat Hesabı (KMH)	82
3.2.5. Kredi Kartı	83
3.3. Bireysel Kredi Türlerinin Karşılaştırılması	84
SONUÇ	87
KAYNAKÇA	88
EK 1	90

KISALTMALAR

A.Ş.	Anonim Şirket
A.g.e.	Adı geçen eser
BDDK	Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ATM	Eş Zamansız Aktarım Modu (Asynchronous Transfer Mode)
BK	Borçlar Kanunu
BSMV	Banka Sigorta Muameleleri Vergisi
DASK	Doğal Afet Sigortaları Kurumu
EFT	Elektronik Fon Transferi
İDRYS	İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri
İİK	İcra İflas Kanunu
KDV	Katma Değer Vergisi
KKDF	Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
KMH	Kredili Mevduat Hesabı
MK	Medeni Kanun
M.Ö.	Milattan Önce
OECD	Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organization for Economic Cooperation and Development)
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries)
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TCZB	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası
TL	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOA	Tasfiye Olunacak Alacaklar
TSRSB	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
YP	Yabancı Para

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Yıllar İtibariyle Türkiye’de Faaliyetlerini Sürdüren Banka Sayısı.....	15
Tablo 2: Yıllar İtibariyle Türkiye’deki Banka Şubeleri Sayısı.....	16
Tablo 3: Yıllar İtibariyle Türkiye’de Bankacılık Sisteminde Çalışan Sayısı.....	16
Tablo 4: Yıllar İtibariyle Türkiye’deki Bankaların Aktif Toplam Büyüklüğü.....	17
Tablo 5: Yıllar İtibariyle Toplam Öz kaynak Büyüklüğü.....	17
Tablo 6: Yıllar İtibariyle Kullanılan Kredi Hacmi.....	18
Tablo 7: Yıllar İtibariyle Bankalardaki Mevduat Miktarı.....	18
Tablo 8: Yıllar İtibariyle Bankacılığın Operasyonel Göstergeleri.....	19
Tablo 9: Bireysel Kredi Türlerinin Karşılaştırılması	83

GİRİŞ

Günümüzün değişen ekonomik, yasal ve rekabet koşullarında faaliyet gösterebilmek her işletme için olduğu gibi Bankalar içinde oldukça zorlaşmıştır. Bu alışmamızda bankanın ve kredinin tarihi gelişimi, kredi kullanımının yasal sınırları, kredilerin sorunlu hale gelme nedenleri, bankanın kredi başvurusunu ve gerekli evrakları aldıktan sonra yaptığı işlemlerin ve sorgulamaların neler olabileceği, bankanın tedbirler alması için ipucu olabilecek borunun durumuyla ilgili gelişmelerin neler olduğu, borcun ödenmemesi durumunda bankanın nasıl işlemler yapacağı hangi tasfiye adımlarını takip edeceği, maliyetleri bakımından kredilerin sınıflandırılması, konularından bahsedilecek olup gerek banka çalışanları açısından bir rehber niteliği taşması, gerekse ihtiyaç sahibi kredi kullanıcılarının kredi taleplerinin değerlendirilmesi sürecinde hangi aşamalardan geçtiğini bilmeleri, kredilerinin kullandırıldıktan sonra banka tarafından nasıl takip edildiğini ve ödenmemesi durumunda bankanın yapacağı aksiyonların neler olduğu konusunda bilgi sahibi olmaları ve bu duruma göre hareket etmelerinin öğrenilmesi hedeflenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK

1.Banka Kavramı

Bankanın tanımını yapmak ve bankacılığın kapsamını belirlemek oldukça güçtür. Çünkü banka doğal bir kurum değil; belirli ekonomik ve sosyal ilişkilerin bir ürünüdür. Dar anlamıyla bankacılığın kökeni “köleci” ve hatta “ilkel” topluma kadar gitmektedir. Yüzyıllarca süren bir süreç sonunda ise bu kurum ve bu uğraş, bugünkü “çok yönlü ve karmaşık” olarak niteleyebileceğimiz konumuna ulaşmıştır (Artun, 1979:11).

Bu nedenle geçirilen her ekonomik evre için bir başka tanım yapmak olasıdır. Ancak banka ve bankacılığın öylesine temel bir işlevi var ki bu, hemen hemen her evrede geçerli olmuştur. Bu da bir “şey”in emanet ya da ödünç alınması ve yine ödünç verilmesi ya da saklanmasıdır (Artun, 1979:11).

Uzmanların bir kısmı, bankaları, halkın belli bir zaman içinde harcamadığı paraları kabul ederek, bunları nema getirir şekilde kredi ve plase eden, ödemelerde aracılık, para nakil, senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler gören işletmeler olarak tanımlamışlardır (Öçal ve Çolak, 1988:11).

Bankalar açacakları kredinin ekonomik geleceği ile ilgili incelemeleri de ihmal etmeksizin, işletmelerin para ihtiyaçlarını giderme, ödeme işlemlerine ve yatırımlarına yardımcı olma yollarıyla ekonominin mal üretim ve dağıtım koşullarını hazırlarlar. Böylelikle bankalar bir yandan halkın servetinin önemli bir bölümünün yönetiminde anahtar rolü üstlenirlerken, öte yandan tutumlarıyla ekonomideki para hacminin belirlenmesinde de etkili olurlar (Yüksel ve diğerleri, 2002:1).

Ekonomik anlamda banka kavramı ekonomiye (banknot ve kaydi para gibi) ödeme araçları sağlayan, nakdi sermaye ve sermayeyi temsil eden haklarla (taşınır değerlerle) ilgili ticareti alışılmış meslek olarak sürdüren ve başkaca finansal hizmetleri ve ödeme işlemlerini yapan (özellikle nakit kullanmaksızın yürütülen), özel ya da kamu işletmeleri için kullanılmaktadır.

Avrupa Birliği banka hukuklarının koordinasyonu tüzüğünün verdiği banka tanımı da şöyledir:”Banka; faaliyeti, halkın mevduat ya da başkaca geri ödenmesi gerekli paraların kabul etme ve kendi hesabına krediler açmadan oluşan bir işletmedir”(Yüksel ve diğerleri,2002:1).

1.1.Bankacılığın Tarihçesi

Hemen hemen tüm dünya dillerinde ifade edilen banka sözcüğünün İtalyanca “banco” kelimesinden geldiği ve daha sonra kelimenin banka olarak kullanıldığı sanılmakla birlikte, banco sözcüğünün İtalyanca’daki anlamı masa, sıra ya da tezgâh demektir(Parasız, 2007:17). İlk bankerler sayılan Lombardiyalı Yahudilerin, bankacılık işlemlerini pazarlara koydukları birer masa (banco) üzerinde yaptıkları söylenmekte; bu bankerlerden bazıları taahhütlerini yerine getiremeyerek iflas ettiği zaman halk böyle bankerlerin bancosunu kırmış, işte bu nedenden dolayı batı dillerinde iflas eden kişilere banco kelimesinden gelen “bankrupt” denilmektedir (Parasız, 2007:17).

Tarihte ilk bankacılık hizmetlerinin eski Sümer ve Babil’e kadar uzandığı sanılmakta; Sümerlerde M.Ö. 3500 yılında kurulan “Maket” bilinen ilk banka kuruluşu olmakla birlikte, Maket’in rahipleri ilk borç verenlerdir (Parasız, 2007:17). Mevduat kabulü ve kredi olarak kabul edebileceğimiz ilk bankacılık işlemlerini rahiplerin yaptığı ve ilk bankaların tapınaklar olduğu söylenir. Banka hukuku tarihçileri, tapınaklar en güvenilir yerler olduklarından pek çok kimsenin değerli eşyalarını, para gibi kullanılan nesnelərini, tapınaklara bıraktıklarını, bunlara Tanrılara sunulan armağanlarında eklenmesiyle, rahiplerin ellerinde büyük birikimlerin oluştuğunu söylerler (Işıқтаç,2009:1). Oluşan bu birikimlerin Maket’in rahipleri tarafından harman zamanı ödenmek üzere ihtiyacı olan çiftçilere, “tohum vb. gibi hammadde ve teçhizat alımlarını yapabilmeleri için”, bazı güvenceler karşılığında ödünç verildiği ve daha sonra hediyesi (faizi) ile birlikte geri alındığı, ilk dönemlerde bu kredilerin sadece fiziki (ayni) daha sonraları ise parasal kredi olduğu, yapılan kazılar sonucu saptanmıştır. Kazılarda çıkan belgeler bir hesaptan diğer hesaba transferlerin, tediye ve teslim emirlerinin, mal belgeleri talimatını varlığını, maketlerin başlıca uğraş konularının ödünç ve mevduat kabulü işlemlerini oluşturduğunu

ve bu maketlerde değişim işleminin çok düzenli biçimde örgütlendiğini açıkça otaya koymaktadır (Parasız, 2007:17).

Ünlü Hammurabi kanunlarında maketlerin ödünç işlerini nasıl yöneteceği, borcun vadesinde nasıl tahsil olunacağı, borçlunun hangi mallarının ne yolla borcun tasfiyesinde kullanılacağı yazılmıştır (Parasız, 2007:17). Ödünç işleri sırasında faiz alınmasına izin verilmekteydi; faiz oranı tahıl ya da hurma ihracatında ana sermayenin üçte biri, nakit para ihracatında beşte biri olarak saptanmış olmakla birlikte, karşılaşılan doğal afetler sonucu ürün elde edilemeyen yıllarda faiz tahakkuk ettirilemeyeceği bu gibi durumlarda da borcun tahsiline gidilemeyeceği belirtilmiştir (Parasız, 2007:17). Yapılan ödünce karşılık her türlü taşınır (menkul) mal rehnine, taşınmaz (gayrimenkul) mal ve özellikle tarla ipoteline, hatta saygın kişilerin kefaletine yer verilmiştir (Parasız, 2007:17).

Sümer ve Babil’de olduğu gibi, eski Yunan, eski Mısır ve Roma’da da banka işlemleriyle uğraşan kurumların var olduğu bilinmektedir. Hatta eski Mısır’da tefeciliği ve bileşik faizi yasaklayan yasalar vardır. Eski Yunan Site Devletlerinde de tapınaklar, kredi ve mevduat kabulünün yanı sıra, kambiyo işlemlerinin yapıldığı yerler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bir paranın diğerine çevrilmesi işlemi tapınaklarda rahipler tarafından yapılmaya başlanmıştır. Kambiyo (Exchange) olarak isimlendirilen bu tür işlemler, siteler arası ticaretin o dönemde gelişmesi sonucu, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü her sitenin kendine özgü sikkesi, diğer site tarafından kabul edilmediğinden, bir tür değişim mekanizmasının kurulması gerekmiştir. Bunu da tapınaklarda görevli rahiplerin yapmaya başladıkları, araştırmalar sonucunda anlaşılmıştır. O dönemde, rahipler tarafından kambiyo işlemlerinin yapılmaması halinde, siteler arası ticaret gerçekleşmezdi. Sikkelerin saklanmak üzere tapınaklara kabulü “mevduat”; bu sikkelerin ihtiyacı olanlara fazlasıyla iade edilmek üzere verilmesi de “kredi” benzeri kurumların ortaya çıkmasını sağlamıştır (Parasız, 2000:6).

Daha sonraları ilk defa Yunanistan’da laik bankacılık görülmüştür. Laik bankacılık “Trapezit” ler tarafından yapılmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda; din adamlarının en büyük rakibi olan Trapezit’lerin MÖ. 4.yüzyıl civarlarında ortaya çıktıkları tarihçiler tarafından söylenmektedir. “Masa”, “Tezgâh” kelimesinden türeyen “Trapez” çok sonraları Akdeniz ülkelerinde görülen “Banker” kelimesinin öncüsüdür. Çünkü banker

kelimesi de Latince tezgâh anlamına kullanılan “Bank” dan gelmektedir. Trapezitlerin %12 – 14 faiz ile ödünç verdikleri bilinir (Işıқтаç,2009:1).

Roma İmparatorluğu'nun yıkılışını izleyen dönemde ticarete önemli düşüş görülmüş, buna karşılık tefecilik yaygınlık kazanmıştır. 12.yüzyıla ulaşıldığında ise, ticaretin Akdeniz siteleri ile Bruges, Anvers ve Lübeck'in yönetimindeki Hansa Birliğine dahil kentlerde ve fuar açılan (Champagne gibi) yerlerde yoğunlaştığı görülmüştür. O dönemdeki gelişme ile birlikte, bugünkü emre muharrer senede, yani bonoya çok benzeyen “Cambiale” mektubu ortaya çıkmıştır. “Cambiale” bankacılığın da gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Cambiale'nin düzenlenmesine sebep, güvenlikten yoksunluk dolayısıyla bir siteden diğerine veya bir kentten ötekine para yollamanın veya beraberinde götürmenin tacir için tehlikeli olmasıdır. Bir yabancı site veya kentte ticaret yapmak isteyen tacir, kendi ülkesindeki para değişimi ile uğraşan cambsora başvurup, gerekli parayı ona öder, cambsor da cambiale'yi yazıp tacire verir. Cambiale Mektubunda, tacirden paranın alındığı, komisyon ve masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın ödeme yerinde mektubu ibraz edene veya yetkilendireceği kişiye bizzat veya temsilcisi aracılığı ile ödeneceği vaat edilmekteydi. Böylelikle ödeme yerinde cambiale paraya dönüştürülüp, mal alınabiliyor veya bir borç kapatılabiliyordu (Işıқтаç,2009:2).

Gerek mevduat kabulü ve gerekse kredi verilmesi işlemleri, önceleri tanıklar önünde yapılan bir sözlü anlaşma olarak yapılmakta iken; daha sonraları 13. ve 14.yüzyıllarda, anlaşmanın önemli hükümlerini içeren “Holograph” belgesi hazırlanmaya başlanmış, bu belgede mektubun imzacısı (keşideci, tanzim eden), muhatap durumundaki bankere, belirli bir miktardaki parayı, belirlenen bir tarihte, lehtara ödemesi için havale talimatı vermektedir (Bugünkü poliçeye benzeyen bir mektup) (Işıқтаç,2009:2).

1453'te İstanbul'un fethi ve bunun neden olduğu Rönesans hareketi ve bir süre sonra yeni kıtaların keşfi, ticaretin okyanuslara kayması ve genişlemesi bugünkü batı ülkelerinde o zamana kadar geçerli olan Kilise Hukukunun yerini Roma Hukuku'nun almasına neden oldu, o zamana kadar yasak olan faiz kabul görmeye başladı (Parasız, 2007:18). Bütün bu gelişmeler bankacılığın gelişmesine büyük katkı yapmıştır.

16.yüzyıldan 18.yüzyıla kadar geçen sürede mevduat ve kredi bankacılığı iyice yerleşmiş, bankerlik kuşaktan kuşağa geçmiş ve banker aileler ün kazanmaya başlamış,

büyük tacirler ticaretin yanı sıra kredi vermeye veya özellikle Londra piyasalarında olduğu gibi poliçede “kabul” lerini satmaya başlamışlardır (Işıқтаç,2009:2). İşte “Merchant Banker” veya “Merchant Bank” kavramları da böyle ortaya çıkmıştır. Piecerza, Siena, Lucca, Floransa ve özellikle Lombardia bankerleri o dönemde büyük üne sahip olmuşlardır, hatta bugün bile senet ve emtia avansı kredisi “Lombard” işlemi diye anılmaktadır (Işıқтаç, 2009:2). Bankacılık o dönemde bir takım darbelere de uğramıştır, borç alanlar arasında krallar ve devletler olduğundan, borç büyüdükçe emirnamelerle borç silinmesine gidildiği gibi, alacaklı banker ailelerin malvarlığına da el konulduğu olmuştur (Işıқтаç,2009:2). Ailelerin bankerlik mesleğini kurumsallaştırması bankayı ortaya çıkarmıştır, ilk kurulan bankalara örnek olarak; “Casa di San Giorgio” (Cenova 1407), “Banco della Piazzzi di Rialto” (Venedik 1587), “Banco Giro (Venedik 1617)” gösterilebilir (Işıқтаç,2009:2).

Bu arada özellikle İspanyolların Güney Amerika’dan getirdikleri altınlarla çok çeşitli sikkeler basması, Avrupa’daki paraların çeşitliliği ve ayarlarını bozuk olması, (tağşiş edilmiş olmaları) paraların birbirlerine göre değerlerinin saptanmasında büyük güçlükler yaratıyordu. O sırada ticaretin yoğun olduğu kent Amsterdam ve Hamburg’du ve sözü edilen paralar bu merkezlere geliyordu. Bu para karmaşasına çare olarak 1609’da Amsterdam Bankası kuruldu. Banka, sabit nitelik ve değerinde hesap parası olarak banka florini yarattı. Aynı şekilde Hamburg bankası banka markını yaratmıştır (Parasız, 2000:6).

Aynı dönemde (1637) Venedik’te Venedik bankası kurulmuş ve bu banka çek ve banknot kullanımına yol açan “Contadi di Banka” sistemini geliştirmiştir (Parasız, 2007:18). 1640’da İngiltere’de kralın tüccarların Londra kulesinde saklanan altın külçelerine el koyması, tüccarların devlete olan güvenini sarstı ve tüccarlar bundan böyle altınlarını, adlarına “goldsmith” denilen tüccarlara vermeye bunun karşılığında bir şahadetname almaya başladılar. Bir süre sonra Goldsmithler kasalarındaki altınların atıl durduğunu görerek bunlara dayalı olarak borç isteyenlere “goldsmith nots” denilen kendi senetlerini vermeye başladılar. İşte bu senetlerin zamanla piyasada alışverişlerde dolaşır olması ilk banknot sistemini oluşturmuştur (Parasız, 2007:18). (İlk banknotun 1609’da Amsterdam bankasınca tedavüle çıkartıldığı iddia edilmektedir, ancak bu emisyon mecburi tedavüle dayanmamaktadır.)

18.yüzyıla ulaşıldığında bankalar bütün Avrupa'ya yayılmıştır. 18.yüzyıl ile 20.yüzyıl arası Avrupa ülkelerinin köklü bankaları kurup geliştirdikleri, merkez bankacılığına geçtikleri ve bankaya ilişkin hukuki düzenlemeleri yaptıkları dönemdir. Ulusal emisyon bankalarının ilkinin “Rigsbank” (İsveç) olduğu belirtilmektedir. İngiltere’de herhangi bir imtiyaza sahip olmadan “Bank of England” 1829’a kadar hazine yararına banknot ihracı ile yetkilendirilmiştir. 1844 “Bank Act” bu imtiyazı o tarihe kadar ihraç yetkisini kullanan bankaların tekeline vermiştir. Fransa’da “Banque de France” 1848’de imtiyaza sahip olmuştur. ABD’de uzun süre serbest olan banknot çıkarma yetkisi 1863’de “National Bank Act” ile düzenlenmiştir. Sovyet Rusya’da ise 1921’de kurulan “Gosbank”, hem emisyon yetkisine sahip hem de kısa vadeli kredi veren tek kuruluştur. Böylece rahiplerin tapınaklarda yaptığı mevduat kabulüne benzeyen emanet (vedia) ve krediye benzeyen ödünç işlemlerinden günümüzdeki çok yönlü bankacılığa ulaşılmıştır (Işıқтаç,2009:2).

1.1.1. Türk Bankacılığının Tarihi Gelişimi

Ülkemizde, özellikle batı ülkelerindeki gibi, banka dışı finansal araçların gelişmiş olmaması nedeniyle, bankalar finansal sistemimizin omurgasını oluşturmakta ve ekonomimizin işleyişi, halkın tasarruflarının toplanması ve kullanım alanlarına dağıtılması açısından önemli rol oynamaktadırlar.

1.1.1.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi (1847 – 1923)

Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk kâğıt para 1840 yılında bütçe açıklarını kapatmak için çıkarılmıştır. O dönemde sürekli açık veren Osmanlı Hazinesi’nin kaynak ihtiyacının karşılanması amacıyla, Kaime adı verilen paranın miktarı kısa sürede önemli oranda artırılmıştır. Sürekli dış ticaret açıkları verilmesinin de etkisiyle birkaç yıl içerisinde kaimelerin yabancı paralar karşısındaki değeri önemli ölçüde düşüş göstermiş, bu nedenle ithalatın finansmanı için dış piyasalardan kaynak bulunması zorlaşmıştır. Bu durum hükümeti, kaimelerin dış değerinin korunması için çareler aramaya sevk etmiştir. 1845 yılında Galata Bankerlerinin ileri gelenlerinden ikisiyle anlaşma yapılarak Osmanlı ithalatının finansmanının sabit bir döviz kuru üzerinden, bu bankerler tarafından dış mali

piyasalara yazılacak poliçeler karşılığında finanse edilmesi uygulaması başlatılmıştır. Bu anlaşma 1847 yılında yenileneceği sırada, bankerler hükümetten aynı işlevi yerine getirmek üzere bir banka kurmalarının kabulünü istemişler ve bu istek kabul edilmiştir. Bu şekilde, Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk banka 1847 yılında Galata Bankerleri tarafından İstanbul Bankası (Banque de Constantinople) adıyla kurulmuştur. Ancak, bu banka çok uzun bir süre çalışmamış, 1852 yılında faaliyetlerine son vererek, tasfiye edilmiştir (Parasız, 2007:19). İstanbul Bankası faaliyetlerinin sona erdiği tarihe kadar kaimelerin dış değerinin sabit kalması yönünde önemli katkılarda bulunmuştur. Türk Bankacılığı açısından ilk önemli hukuki metin ise, faiz oranlarını sınırlayarak tefeciliği önlemek amacıyla 1852 yılında çıkartılan Murabaha Nizamnamesidir. Birçok değişikliğe uğrayan, Cumhuriyet döneminde de uygulanan nizamname 01.01.1957 tarihinde Türk Ticaret Kanununun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. İstanbul Bankasının kısa süren faaliyet dönemi dikkate alındığında, Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacılığın 1856 yılında İngiliz sermayesi ile kurulan Osmanlı Bankası ile başladığı kabul edilir (Işıқтаç,2009:3).

1863 yılında Fransız sermayesi, 1875 yılında da Avusturya sermayesi bankaya ortak edilmiştir. Dış borç alınmasında dönemin Osmanlı Hükümeti ile yabancı sermaye arasında aracılık etmek amacıyla kurulan Osmanlı Bankası, 1863 yılında Padişah Fermanı ile kendisine tanınan imtiyaz uyarınca, bedelini altın olarak ödemek üzere kağıt para çıkarma hakkını da elde etmiştir. Ayrıca banka, devletin hazine işlemlerini sürdürerek, yurt içinde ve yurt dışında devletin mali acentesi olarak çalışmıştır (Işıқтаç,2009:2). Osmanlı Bankası tarafından çıkartılan kağıt paranın halk tarafından benimsenmemesi nedeniyle banka, ekonominin likidite ve kredi hacminin belirlenmesinde etkin bir rol oynayamamıştır.

1863 yılında yapılan anlaşma ile Osmanlı Devleti, gelirlerini Osmanlı Bankası'na yatırmayı, ödemelerini de bu banka aracılığıyla yapmayı, iç ve dış borçlanma tahvillerini Osmanlı Bankası aracılığıyla çıkarmayı; her yıl bütçenin bir örneğini Bankaya vermeyi ve olağanüstü durumlar dışında bütçede yer alan harcamaların üstünde harcama yapmamayı kabul etmiştir. Bunun yanı sıra, Bankaya devlet bütçesini denetleme yetkisi de verilmiştir. Bütün bunların karşılığında Banka, hükümete teminat karşılığı kısa vadeli avans vermekle yükümlü tutulmuştur(Akgüç,1989:7).

Osmanlı Bankasının yanı sıra, İmparatorluğun yıkılışına kadar kurulan diğer yabancı sermayeli bankaların ana faaliyet alanı Osmanlı Hazinesi için iç ve dış borç temini ve bunların ödenmesiyle ilgili işlemlerle uğraşmak olmuştur. Bu nedenle Osmanlı dönemi bankacılığı için “borçlanma bankacılığı” nitelendirmesi yapılmıştır. 1875 yılında Osmanlı Devleti’nin borçlarını ödeyemez duruma düşmesinin ardından, Düyun-u Umumiye kurulmuş ve İmparatorluğun dış borçlarının idaresi bu kuruluşa devredilmiştir. Osmanlı gelir kaynaklarının uluslararası bir kuruluşun denetimine geçmesi Avrupalı sermayedarlara yeterli güvence sağladığından, özellikle 1881’den sonra İmparatorlukta birçok yabancı banka kurulmuştur (Işıқтаç,2009:4).

Yeni kurulan bu bankaların temel işlevi, Osmanlı hükümetinin yaptığı iç ve dış borçlanmalardan ve döviz işlemlerinden spekülatif kazançlar sağlamak ve İmparatorlukta yatırım yapan yabancı sermaye kuruluşlarını kredilendirmek olmuştur. Kurulan bu yabancı bankaların yerli üreticiye kredi vermemesi veya çok yüksek faizlerle kredi vermesinin sonucu olarak, bir Osmanlı aydını olan Mithat Pasa, Tuna valiliği sırasında, o dönemde yeni yeni gelişmeye başlayan milliyetçilik akımları doğrultusunda, ülke için çok önemli bir teşebbüste bulunmuş ve tarımla uğraşanlara az faizle kredi vermek amacıyla bir örgüt kurmuştur. 1863 yılında Pirot kasabasında ilk kooperatifçilik denemesine başlamış ve tarımsal kredi veren sandıklar faaliyete geçmiştir. Bu sandıklar, ilk milli bankanın temelini oluşturmalarının yanı sıra tarım kredisi ile uğraşmaları bakımından da önem taşımaktadırlar. Çünkü daha önce yabancılar tarafından kurulmuş olan bankaların tamamı ticari kredi ile ilgili çalışma yapmaktaydılar. 1867 yılında bu sandıklarla ilgili “Memleket Sandıkları Nizamnamesi” yayınlanmıştır. Memleket Sandıkları Nizamnamesi hukukumuz açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nizamname, ilk kooperatifin olduğu kadar ilk bankanın da hukuki metni olma özelliğini taşır (Işıқтаç,2009:4).

Memleket Sandıklarının bankacılık açısından bir diğer önemi ise, tarım kredisinin yanı sıra, küçük paralara ihtiyaçları olanlara menkul rehini karşılığında ödünç vermeyi başlatması ve bu amaçla İstanbul Emniyet Sandığı’nın kurulmasıdır. Memleket Sandıklarının sermayesi başlangıçta imece usulüyle, ardından da köylünün mal varlığı ile orantılı olarak sandığa buğday vermesiyle sağlanmaya çalışılmıştır. Zaman içinde bu sermayenin toplanmasında güçlükler yaşanması ve kredilerin verilmesinde çeşitli

yolsuzlukların saptanması nedeniyle, 1883 yılında Nizamnamede bazı düzeltme ve ekler yapılarak “Memleket Sandıklarının” adı “Menafi Sandıkları” olarak değiştirilmiştir. Kısa bir süre sonra, bu sandıklarda toplanan kaynakların kullanımı ile ilgili olarak bazı şüphelerin belirmesi üzerine, 1888 yılında yayınlanan nizamnameyle bu sandıklar dağıtılarak, tarımsal kredilendirmeyi devlet denetimine alacak olan Ziraat Bankası kurulmuştur. İlk devlet bankası sıfatıyla kurulmuş olan Ziraat Bankası'nın sermayesi, menafi sandıklarının alacaklarının devir alınmasıyla oluşturulmuştur (Işıқтаç,2009:4).

1908 yılında ilan edilen II.Meşrutiyet ile gelişen milli ticari kurumlara ve bankalara sahip olma düşüncesi milli sermayeli bankaların birbiri ardına kurulması sonucunu doğurmuştur. Bunlar çoğunlukla Anadolu'da kurulan yöresel bankalardır. Bu nedenle yöresel bankacılığımızın tarihi milli bankacılık tarihimizle birlikte başlamıştır. Yöresel bankacılık hareketinin ortaya çıkmasındaki temel neden, ülke içinde birikmekte olan sermayeyi ulusal ticareti geliştirmek amacıyla kullanmaktır. Kurulan ulusal bankaların kredi uğraşları daha çok ticari kredi, esnaf kredisi, tarımsal kredi, emlak kredisi ve tüketim kredisi biçiminde olmuştur. Bu bankaların pek çoğunun kurucuları, Avrupa'ya hammadde ihraç eden veya bu ülkelerden sanayi ürünü ithal eden tüccar ve çiftçilerdir (Işıқтаç,2009:5). Özet olarak; Osmanlı İmparatorluğu döneminde banka hukukundan söz etmeye imkan yoktur. Bankalar, özellikle yabancı sermayeli olanlar, tam bir serbesti içinde ve tamamen ticari kredi esasına göre çalışmışlardır. Sanayileşmeye yönelik bir kredi politikasının uygulanması için elverişli bir ortam hazırlanmamıştır. Çünkü, kredi sistemi sadece faiz oranlarının tespitinden ibaret sayılmış ve 1852 yılında çıkartılan Murabaha Nizamnamesinin sorunu çözebileceği düşünülmüştür. Osmanlı Bankasının merkez bankası olarak çalışması da önemli olumsuz sebeplerden birini teşkil etmiştir. Dönemin bir diğer özelliği de kredi işlemleri (özellikle devlete borç verme) öne çıkarıldığından mevduat ve mevduat sahibine önem verilmemesidir.

1.1.1.2. Cumhuriyet Dönemi

1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi, bankacılık ile ilgili önemli gelişmelere yol açmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk milli bankası 26 Ağustos 1924 tarihinde Atatürk'ün direktifleriyle kurulan Türkiye İş Bankası'dır. 1923 – 1932 yılları arasındaki dönemde İş

Bankasını takiben Türkiye Sınai ve Maadin Bankası ile Emlak ve Eytam Bankası kurulmuş, İller Bankası (önceki adı: Belediyeler Bankası-1933), Sümerbank (1933),Etibank (1935), Denizbank (1937), ve Halkbank (1938) kurulmuştur (Yüksel ve Diğerleri,2002:15).

Cumhuriyet döneminin bankacılık ve dolayısıyla banka hukuku ile ilgili ilk önemli Kanunu 30 Haziran 1930 tarih ve 1715 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunudur. Kuruluş döneminde ekonomiye milli bir yapı ve nitelik kazandırmak, para ve kredi piyasasını milli esaslara uygun olarak düzenlemek, merkez bankasının milliliği ilkesini gerçekleştirmek amacıyla bir merkez bankası kurulması hazırlıklarına daha 1929 yılında başlamıştır. T.C. Merkez Bankası 15 milyon sermaye ile kurulmuş, bankanın istisnai görev ve yetkileri dışında özel hukuka bağlı olması kabul edilmiştir. Dönemine göre çok ileri bir anlayışı yansıtan bu sistem uyarınca sermaye dört grup paylardan oluşmuştur. A grubu paylar Devlete (%25), B grubu paylar milli bankalara, C grubu paylar milli bankalar dışında kalan bankalara, D grubu ise Türk uyruğundaki gerçek ve tüzel kişilere aittir. T.C. Merkez Bankası'nın çeşitli görevleri arasında para ve kredi piyasasını milli esaslara göre düzenlemek de yer almaktadır (Işıқтаç,2009:5).

Mevduatın, özellikle tasarruf mevduatının hem denetlenmesi hem de korunması amacıyla 30.05.1933 tarihinde ise 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Mevduat Koruma Kanununda ağırlık mevduatın denetlenmesi ve korunması olmakla beraber, banka işletmesinin sahibinin hukuki türüne, kredi sınırına ve bankaların denetlenmesine ait hükümlere de yer vermesi nedeni ile bu Kanun genelde ilk Bankalar Kanunu olarak kabul edilmektedir. Bu kanunla mevduat kabulü bir taraftan Maliye Bakanlığı'nın iznine bağlanmış, diğer taraftan da kabul sınırı için sermaye ile yedek akçeler toplamını gözönünde tutan bir ölçü kabul edilmiştir (Işıқтаç,2009:6).

Ayrıca, mevduatı koruyucu tedbirlerden biri olarak bankalara belirli oranlarda kanuni karşılık ayırmak zorunluluğu getirilmiştir. Kredi dağılımını sağlayabilmek için, bir bankanın, bir gerçek veya tüzel kişiye ödenmiş sermayesi ile yedek akçelerinin toplamının %10'undan fazla kredi açamayacağı ilkesi hükme bağlanmıştır. Bankalar, bu kanuna göre, Maliye ve İktisat Vekaletleri tarafından birlikte tayin edilecek yeminli bankalar murakıpları tarafından denetlenecektir (Işıқтаç,2009:6).

2999 sayılı ve 1 Haziran 1936 tarihli Bankalar Kanunu Mevduatı Koruma Kanunu ilkelerini aynen almış, ayrıca yeni hükümlere yer vermiştir. Bu yenilikler arasında yürürlükteki Bankalar Kanununda da yer alan bankaların içyapıları ile ilgili düzenlemeler, genel müdürün yönetim kurulunun tabii üyesi olması, kredi komitesi gibi hükümlerin yanı sıra, yeminli banka murakıpları sistemi de yer almaktadır. Bu kanunun yerini 23.6.1958 tarih ve 7129 sayılı Bankalar Kanunu almıştır. 7129 sayılı Bankalar Kanunu diğer ülke kanunlarını da göz önüne alan daha çağdaş bir Bankalar Kanunu olmasına rağmen, bir süre sonra yeterli bulunmamış ve çeşitli değişikliklere uğramıştır. 28 sayılı ve 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler, sistemi ihtiyaçlara cevap vermek amacı ile yapılan değişikliklerle devam ettirdiler. Her iki düzenlemenin ortak özelliği kredi ve yatırımlara ilişkin sınırlamaların tam olarak uygulanmalarını sağlamak gayesi ile banka pay sahipliğini abartmalı bir şekilde sınırlara bağlaması, ikincisinin ek özelliği ise mali durumu kötüleşen bankaları kurtarmak ya da sarsıntısız tasfiyeye tabi tutabilmek için zorunlu birleşmeyi getirmiş olmasıdır.

II. Dünya savaşını izleyen yıllar, öncesinin tersi bir akımla özel sermaye elinde büyük banka birimlerinin birbiri ardından ortaya çıktıkları, hızlı bir şubeleşmenin yaşandığı zaman sürecidir. Bugünkü özel bankaların hemen hepsi o dönemin ürünleridir. Bu yeni kuruluşlar bankacılığın hizmet işlevlerine yeni anlayış getirmişler, hizmet kalitesindeki iyileştirmeler ve koydukları ikramiye ve benzeri özendirmelemlerle halkın ayağını bankaya alıştırarak fonları sisteme kazandırma yollarını bulmuşlardır (Yüksel ve Diğerleri, 2002:15).

1970'li yılların sonunda ödemeler dengesi problemleri nedeniyle yaşanan ekonomik durgunluk, yeni bir sanayileşme stratejisinin benimsenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. 1980 yılında, iç pazara yönelik üretimin yapıldığı ithal ikameci sanayileşme stratejisi terk edilerek, piyasa ekonomisine dayalı, dışa açılmayı ve dışsatıma yönelik üretimi esas alan bir kalkınma politikası benimsenmiştir. Yeni stratejiyi desteklemek, ekonominin serbest piyasa ekonomisi kurallarına göre yeniden yapılanmasını ve tasarrufların gerekli seviyeye yükseltilmesini sağlamak amacıyla, esnek döviz kuru ve pozitif reel faiz politikası uygulanmaya başlanmış, mali piyasaların serbestleşmesi ve derinleşmesine yönelik düzenlemeler yapılarak, buna uygun yeni kurumlar oluşturulmaya

başlanmıştır. Bu amaçla hazırlanan 3182 sayılı Bankalar Kanunu, 2 Mayıs 1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Uluslararası bankacılık standartları ile denetim ve gözetim sistemi bankacılık sistemimize kazandırılmış, tek düzen hesap planı uygulaması getirilmiş, bilançolar dış denetime tabi tutulmuş, mevduat sigortası fonu ve İnterbank piyasası kurulmuştur (Işıқтаç,2009:8).

Bu döneme ilişkin bazı önemli gelişmeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1987 yılında Merkez Bankası, açık piyasa işlemlerine başlamıştır.

1988 yılında döviz piyasası kurulmuştur.

1989 yılında döviz işlemleri ve sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır.

1989 yılında TL'nin konvertibilitesi (diğer döviz cinslerine çevrilebilirliği) ilan edilmiştir. Yurtdışında yerleşik kişilere Türkiye'de menkul kıymet yatırımı yapma, TL ve döviz mevduatı açma izni verilmiştir. 1990 yılında, Merkez Bankası öngörülebilirliğin artması ve mali piyasalardaki belirsizliklerin azaltılmasına yönelik olarak para programını tanıtmış ve uygulamasını başlatmıştır.

1992 yılında, elektronik fon transferi (EFT) sistemine işlerlik kazandırılmıştır.

Ekonomide serbest piyasa mekanizmasının işlerlik kazanması ve mali piyasaların serbestleşmesine yönelik düzenlemelerin yapılması, bankacılık sistemi üzerinde önemli etkiler yapmıştır. Sektöre yeni yerli/yabancı bankaların girişine izin verilmesi ve mevduat/kredi faiz oranlarının serbest bırakılmasına bağlı olarak sektörde rekabet artmıştır. Artan rekabetle birlikte, klasik mevduat bankacılığı yerine, hem kaynak ve hem de plasman çeşitliliğinin arttığı daha farklı bir bankacılığın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu dönemde banka fonlarının büyük bir bölümü sermaye piyasası işlemleri, Devlet iç borçlanma senetleri ve hazine bonoları alımı ve döviz işlemlerinde kullanılmıştır. Banka müşterilerine tüketici kredileri, kredi kartları, döviz tevdiat hesabı, leasing, factoring, forfaiting, swap, forward, future, option, otomatik vezne makineleri, satış noktası terminalleri gibi yeni ürün ve hizmetler sunulmuş; bilgisayar sistemleri ve diğer teknolojik yeniliklerden yararlanılması ve personel eğitimine önem verilmesi sonucu sektörde verimlilik artışı sağlanmıştır.

Döviz işlemlerinde ve sermaye hareketlerinde serbestleşmeye gidilmesi sonucu, yurtdışından borçlanma ile sağlanan fonlar, bankalar için mevduatın yanı sıra, önemi bir

kaynak haline gelmiştir. Bu dönemde toptancı bankacılık yapan az şubeli küçük ve orta ölçekteki banka sayısı artmış, büyük ölçekli özel bankaların pazar paylarında ise gerilemeler olmuştur.

Daha önceki dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de yüksek düzeylerde kamu sektörü finansman açıklarının yaşanması sonucu, özellikle 1989 yılından sonra ekonomide “yüksek faiz, yüksek enflasyon” dönemine girilmiştir. Hızla büyüyen bütçe açıklarının bir bölümünün Merkez Bankası finansmanıya, önemli bir bölümünün de iç borçlanma yoluyla karşılanması mali kaynaklara olan kamu talebinin artmasına neden olmuştur. Makro dengesizliklerin giderilmesine yönelik doğru politikaların uygulamaya geçirilememesi nedeniyle belirsizlik artmış; makro ekonomide kaybolan disiplin finansal sektörünün faaliyetlerine ve denetlenmesine de yansımıştır (Işıқтаç,2009:9).

Yaşanan bütün bu gelişmelere uyum sağlamak amacıyla hazırlanan 4389 sayılı Bankalar Kanunu, 23 Haziran 1999 tarihinde Resmi Gazete yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun tekniği açısından çok da başarılı olmayan bu yasa, eski yasada 98 madde olarak düzenlenmiş olan yapıyı 25 maddede çözümlenmeye çalışmıştır. 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile getirilen önemli bazı değişiklikler şunlardır:

- 4389 sayılı yasa, bir tepki yasasıdır. Özellikle, daha önceki dönemde karşılaşılan sorunlar ve bunlara ilişkin idarenin tutumu üzerine, bankaların yeni bir denetim mekanizmasına bağlanması gerekliliği temel fikrinden hareket edilmiştir.

- Bankaların denetim ve düzenleme işlevi, 3182 sayılı yasa ile Hazine Müsteşarlığı ve Müsteşarlığın bağlı olduğu Bakanlığa verilmiş iken, 4389 sayılı yasa ile yeni ve özerk bir kurum olan “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu” na (BDDK) devredilmiştir. BDDK ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’nun (TMSF) kuruluş işlemleri Ağustos 2000 tarihinde tamamlanmıştır.

- Özel sermayeli bankalar ile kamu sermayeli bankalar arasında rekabet eşitliğini bozan düzenlemeler kaldırılmıştır.

- Kredi tanımı Avrupa Birliği düzenlemelerine yaklaştırılmıştır. İlk defa büyük kredi tanımı getirilmiş, dolaylı kredi ilişkisi yeniden düzenlenmiş ve kredi özkaynak ilişkisi daha da daraltılmıştır.

- Risk yönetimi ve konsolide bazda bilanço hazırlanmasını zorunlu hale getiren düzenlemeler ilk defa bu yasada yer almıştır.

- Bir bankanın mali bünyesinin zayıflaması durumunda denetim kurumunun hareket kabiliyeti artırılmış, mali bünyenin güçlendirilmesini sağlayacak veya bankanın faaliyeti ile ilgili olarak alınacak tedbirlere ilişkin kararlar daha objektif kriterlere dayandırılmış ve karar sürecini hızlandıran değişiklikler yapılmıştır.

- Ortakların ve yöneticilerin şahsi sorumlulukları artırılmış, mevzuata aykırı davranışlara ilk kez idari ceza sistemi getirilmiş, adli cezalar ise önemli ölçüde artırılmıştır. Bu düzenlemeler sonucu, bankacılık mevzuatı uluslararası düzenlemelere ve özellikle Avrupa Birliği direktiflerine önemli ölçüde yakınlaştırılmıştır.

1.1.2. Günümüz Türk Bankacılığı

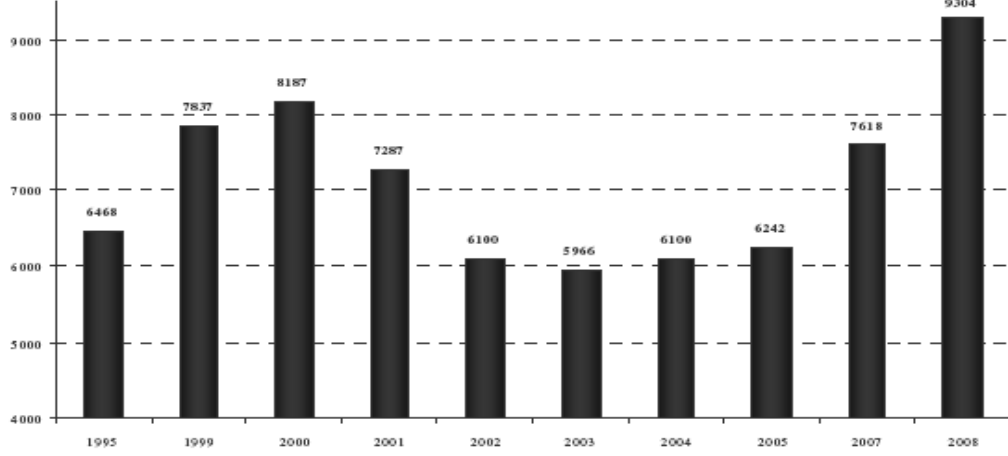
Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren banka sayısı, 2000 – 2001 yıllarında yaşanan finansal krizle birlikte giderek azalmış, Aralık 2008 itibarıyla 49'a inmiştir (BDDK Yayınları,2008:Sayı3).

Tablo 1: Yıllar İtibariyle Türkiye’de Faaliyetlerini Sürdüren Banka Sayısı

Banka Sayısı	1999	2002	2007	2008
Mevduat bankaları	62	40	33	32
Kamu Bankaları	4	3	3	3
Özel Bankalar	36	20	11	11
Fondaki Bankalar	3	2	1	1
Yabancı Sermayeli Bankalar	19	15	18	17
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	19	14	13	13
Kamu Bankaları	3	3	3	3
Özel Bankalar	13	7	6	6
Yabancı Bankalar	3	4	4	4
Katılım Bankaları	-	5	4	4
Toplam Banka Sayısı	81	59	50	49

Kaynak: BDDK Yayınları, 2008:Sayı3

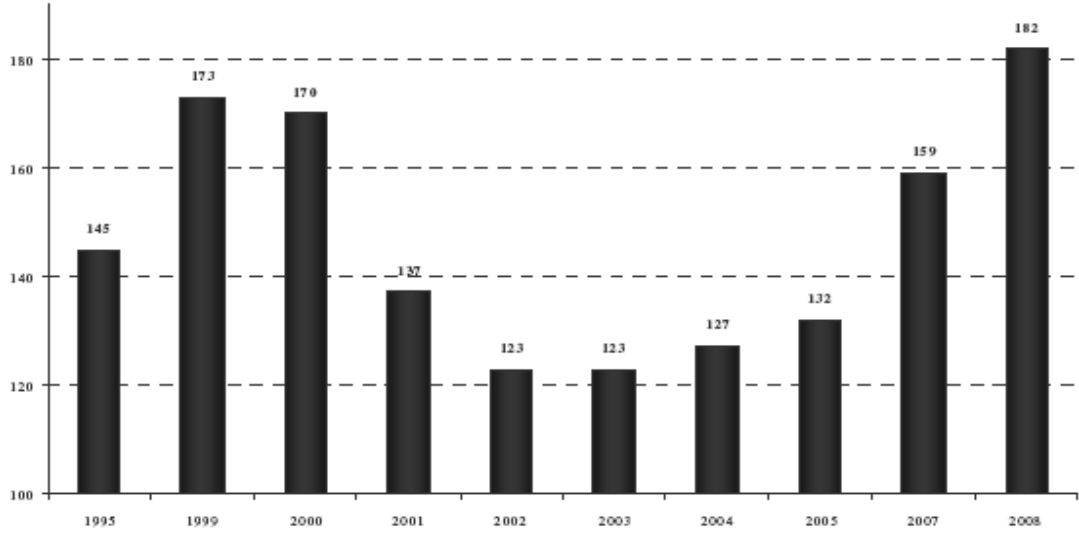
Tablo 2: Yıllar İtibariyle Türkiye'deki Banka Şubeleri Sayısı

Kaynak: BDDK Yayınları, 2008:Sayı3

Bankacılık sisteminde toplam şube sayısı 2008 itibariyle 9,304'e ulaşmıştır.

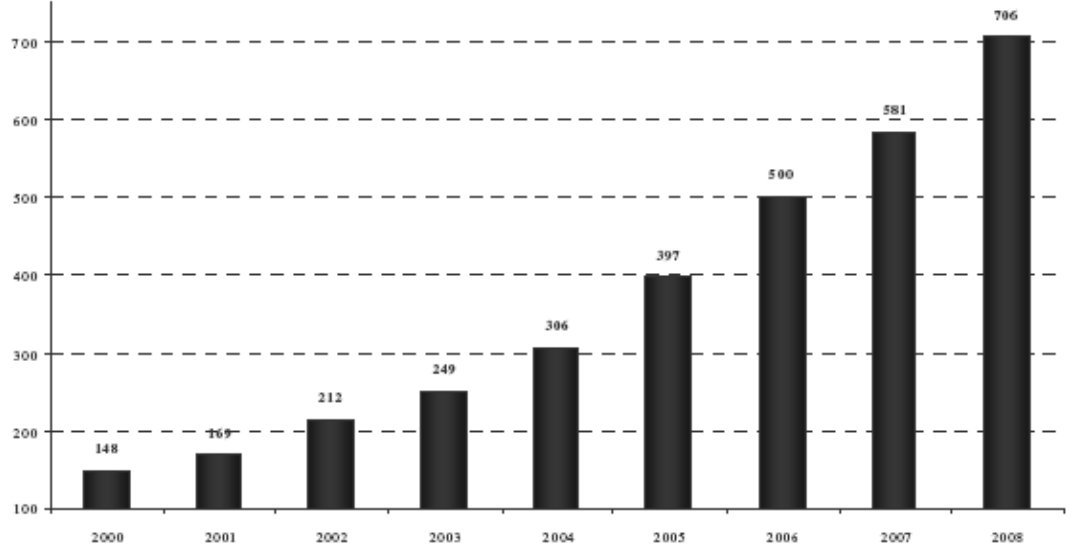
Tablo 3: Yıllar İtibariyle Türkiye'de Bankacılık Sisteminde Çalışan Sayısı

Kaynak: BDDK Yayınları, 2008:Sayı3

Tablo 3'te ayrıntılı olarak görüleceği üzere çalışan sayısı yıllar itibariyle dalgalanmış olsa da 2002 yılından itibaren devamlı bir artış yakalamış ve 2008 yılında ise 182,667'ye ulaşmıştır.

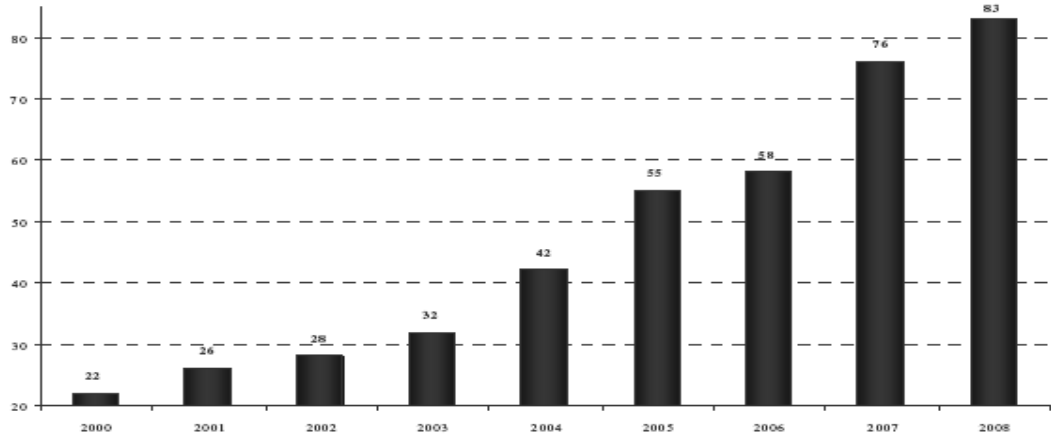
Tablo 4: Yıllar İtibariyle Türkiye’de Bankaların Aktif Toplam Büyüklüğü

Kaynak: BDDK Yayınları, 2008:Sayı3

Bankaların sahip oldukları aktif toplamları ise yıllar itibariyle artmış ve 2008 yılında 706 milyar TL’ye (464 milyar US Dolar’a) yükselmiştir.

Tablo 5: Yıllar İtibariyle Toplam Özkaynak Büyüklüğü

Kaynak: BDDK Yayınları, 2008:Sayı3

Bankaların sahip oldukları aktiflerde görülen artış toplam özkaynaklarda da görülmüş, toplam öz kaynaklar ise 83 milyar TL’ye (54 milyar US Dolar’a) yükselmiştir.

Tablo 6: Yıllar İtibariyle Kullandırılan Kredi Hacmi

Kredi Arzı	<u>2002</u>	<u>2008</u>	<u>Mart 2009</u>
Toplam (milyar TL)	52	353	350
 Kurumsal	45	239	238
 Bireysel	7	114	112
Toplam Aktiflere Oranı (%)	25	50	48
GSYH'ya Oranı (%)	15	37	38

Kaynak: BDDK Yayınları, 2008:Sayı3

Bankaların kullandırdıkları gerek kurumsal gerekse bireysel kredilerden oluşan toplam krediler ise 350 milyar TL'ye ulaşmıştır:

Tablo 7: Yıllar İtibariyle Bankalardaki Mevduat Miktarı

Mevduat	<u>2002</u>	<u>2008</u>	<u>Mart 2009</u>
Toplam (milyar TL)	138	436	445
 TL	59	283	285
 YP	79	153	160
Toplam Aktiflere Oranı (%)	65	62	61
GSYH'ya Oranı (%)	39	46	48

Kaynak: BDDK Yayınları, 2008:Sayı3

Bankaların sahip oldukları toplam mevduatları ise 445 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Yukarıda yer alan tablolardan da anlaşılacağı üzere, 1998 – 2008 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde banka sayısındaki azalmaya rağmen, bankacılık sektörünün bilançosu yaklaşık 5 kat büyümüştür.

Bankacılığın operasyonel göstergeleri ise şu şekilde gerçekleşmiştir (BDDK,2009:19).

Tablo 8: Yıllar İtibariyle Bankacılığın Operasyonel Göstergeleri

	2005	2006	2007	06.08	09.08	12.08	03.09	06.09	09.09 Diy.
Banka Sayısı	51	50	50	50	50	49*	49*	49*	0
Kamu Mevduat Bankaları	3	3	3	3	3	3	3	3	0
Özel Mevduat Bankaları	17	14	12	11	11	11	11	11	0
TMSF Bünyesindeki Bankalar	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Küresel Sermayeli Mevduat Bankaları	13	15	17	18	18	17	17	17	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	13	13	13	13	13	13	13	0
Katılım Bankaları	4	4	4	4	4	4	4	4	0
Şube Sayısı	6.537	7.296	8.117	8.722	9.036	9.304	9.344	9.374	30
Mevduat Bankaları	6.220	6895	7.653	8.203	8.470	8.724	8.758	8.783	25
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	25	43	43	48	50	44	46	50	4
Katılım Bankaları	202	358	420	471	516	536	540	541	1
Personel Sayısı	138.714	150.793	167.760	177.175	181.527	182.667	182.120	183.468	348
Mevduat Bankaları	127.851	138.426	153.212	161.483	165.283	166.308	165.768	165.957	189
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5.126	5.255	5.361	5.378	5.376	5.307	5.279	5.296	17
Katılım Bankaları	5.747	7.112	9.187	10.314	10.868	11.052	11.073	11.215	142
ATM Sayısı	14.836	16.513	18.795	20.451	21.200	21.953	22.391	22.753	443
POS Sayısı (Bin Adet)	1141	1283	1429	1.818	1.847	1.886	1.891	1.975	84
İntern. Bank Aktif Müşt. Say. (Bin Ad.)	3.777	3.368	4.204	4.797	4.983	5.169	5.499	5.593	174
Mevduat Hesabı Sayısı (Bin Adet)	82.998	86.191	91.063	87.011	92.713	91.101	91.881	93.731	50
Katılma Hesabı Sayısı (Bin Adet)	1.002	1.414	1.623	1.751	1.841	1.855	1.140	2.307	167
Kredi Müşteri Sayısı (Bin Adet)	29.153	30.685	35.403	36.044	41.185	36.693	38.260	38.739	479
Kredi Kartı Müşteri Sayısı (Bin Adet)	35.155	35.580	37.658	35.870	35.269	35.677	35.049	35.888	239
Kr. Kartı Tak. Dış. Müşt. Sayı (Bin Ad.)	755	1.008	1.056	1.272	1.335	1.575	1.864	1.081	218

Kaynak: BDDK, BKM, TBB

* Tarihte silinmiş bir banka toplamı dahil edilmiştir.

1.2. Bankaların Sınıflandırılması

Bankalar çeşitli açılardan sınıflandırılabilirlerken birlikte genel olarak, sermaye kaynaklarına göre bankalar, yaptıkları işlere göre (faaliyet alanları ve amaçlarına göre) bankalar, faaliyet konularına ve işlemlerinin finansal hacimlerine göre bankalar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Ayrıca faaliyet konularına ve işlemlerinin finansal hacimlerine göre bankalar da toptancı bankalar ve perakendeci bankalar olarak sınıflanmaktadır.

1.2.1. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar

Sermaye kaynaklarına göre bankalar ikiye ayrılır bunlar: Milli sermayeyle kurulan bankalar ve Yabancı sermaye ile kurulan bankalardır.

1.2.1.1. Millî Sermayeli Bankalar

Ülkemizin kanunlarına göre kurulmuş olan, sermayesi Türk parası olarak konulan, sermayesinin çoğunluğu ve yönetimle denetimi Türklere ait olan bankalar bu grupta yer alır.

Bu tür bankalar kendi aralarında şöyle sıralanır.

- Devlet Bankaları
- Özel Sektör Bankaları
- Karma Sermayeli Bankalar

1.2.1.1.1. Devlet Bankaları

Sermayelerinin tümü kamuya, yani kamu adına, hazineye ya da diğer kamu tüzel kişilerine ait bankalardır. T.C. Ziraat Bankası ve T.C. Merkez Bankası gibi bankalar devlet sermayeli bankalardır.

1.2.1.1.2. Özel Sektör Bankaları

Sermayesinde kamu payı bulunmayan, özel kişi ve kuruluşların sahip olduğu bankalar bu niteliktedir. Özel sermayeli bankalar, genellikle ticaret, mevduat ya da yatırım bankası şeklinde kurulurlar.

1.2.1.1.3. Karma Sermayeli Bankalar

Özel sektör ile kamu sektörünün belirli oranlarda sermaye koymaları ile kurulan bankalardır. Vakıflar Bankası ile Halk Bankası bunlara örnek verilebilir.

1.2.1.2. Yabancı Sermaye ile Kurulan Bankalar

Sermayesinin tamamı yabancı uyruklu kişi ve kuruluşlara ait olan bankalardır. Bu bankaların yönetim ve kuruluş merkezleri Türkiye sınırları dışında bulunur.

1.2.1.3. Yabancı ve Türk Ortaklı Bankalar

Ülkemizde özellikle son ekonomik ve politik gelişmeler doğrultusunda sermayesinin iki veya daha fazla ülkeye ait olan bankalar kurulmaya başlamıştır. Örneğin, Yapı Kredi Bankası Türk- İtalyan ortaklığı ile faaliyetlerine devam etmektedir.

1.2.2. Yaptıkları İşlere Göre (Faaliyet Alanları ve Amaçlarına Göre) Bankalar

Bu grupta yer alan bankaları beşe ayırabiliriz. Bunlar: Emisyon Bankaları (Merkez Bankaları), İş ve Ticaret Bankaları, Tasarruf (Mevduat) Bankaları, Ziraat ve Sanayi Bankaları, Yatırım ve Kalkınma Bankalarıdır.

1.2.2.1. Emisyon Bankaları (Merkez Bankaları)

Buldukları ülkenin veya Avrupa Birliğinde olduğu gibi bir ülkeler topluluğunun para politikasını belirleyen bir kurumdur. Para biriminin değerini korumak, enflasyon hedeflemesine gitmek gibi görevleri de olabilir. Ülkemizde merkez bankasının asli görevi “fiyat istikrarıdır”. Merkez Bankaları para politikası araçlarıyla fiyat istikrarını sağlamaya çalışır. T.C. Merkez Bankası 11 Haziran 1930 yılında kurulmuştur. Aynı zamanda, devlet adına banknot çıkarmak suretiyle devlet adına para hareketlerini düzenleme yetkisine sahiptir (Durer,1988:11). Madeni paralar ise hazinenin sorumluluğunda darphaneye bastırılır ve T.C Merkez bankasının kontrolü ile piyasaya sürülür. T.C. Merkez Bankası anonim şirket olarak kurulmuş olup 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu ile Banka statüsü dışında kalan durumlarda özel hukuk kurallarına tabidir. Banka Kanunu’nda tanımlandığı üzere, Banka hisselerinin en az yüzde 51’i Hazine’ye ait olup, kalan kısmı mili bankalar, yabancı bankalar ve Türk ticaret müesseseleri ve Türk vatandaşlığına haiz gerçek ve tüzel kişilerce sahip olunmuştur.

Merkez bankasının görev ve yetkilerini maddeler halinde sıralamak gerekirse şu şekilde sıralanabilir;

- Banknot ihraç etmek,
- Devletin veznedarlık görevini yapmak,
- Mali ve iktisadi konularda devletin danışmanlığını yapmak,
- Ticari bankaların para rezervlerini (mevduat sahiplerine güvence sağlamak ve mali kesimde panikleri önlemek amacı ile ticari bankaların merkez bankasında tutmaları zorunlu belli oranlardaki mevduatı) muhafaza etmek,
- Ülkenin uluslar arası ödeme araçlarının muhafızlığını yapmak,
- Bankaların öz kaynaklarını ve yabancı kaynaklarını kullandıktan sonra, Merkez Bankası son borç verme görevini yapar,
- Bankaların takas, tasfiye ve virman görevini yapmak,
- Krediyi düzenlemek ve denetlemek,
- Kliring (iki ülke arasındaki alışverişten doğan borç ve alacağın nakit kullanılmaksızın karşılıklı olarak mahsubu suretiyle hesabın tasfiye edilmesi) Kurumu olarak Kliring hizmetleri yapmak.

1.2.2.2. İş ve Ticaret Bankaları

İş ve Ticaret Bankaları, ortaklıkların ve endüstri işletmelerinin kurulmaları, uzun vadeli kredi işlemleriyle uğraşan, çalışmalarını bu konularda geliştirmiş olan bankalardır. Geleneksel faaliyetleri mevduatın her çeşidini toplayarak bu fonları, kısa, orta ve uzun vadeli krediye dönüştürmektir. Devlet sermayeli bankalar, bu tip bankaların yaptıkları işleri yapmakta olup özel sermayeli milli ve yabancı bankaların pek çoğu da bu alanda faaliyetlerini yürütmektedir. Günümüzde faaliyet alanları oldukça genişlemiş olan bu bankalara örnek verecek olursak, T.C. Ziraat Bankası, Akbank A.Ş. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. gibi.

1.2.2.3. Tasarruf (Mevduat) Bankaları

Özellikle gelişmiş ülkelerde bulunan bu tür bankalar, şahısların küçük çaplı tasarruflarını toplayarak işleten kuruluşlardır. Kısa ve uzun vadeli mevduat toplayarak karşılığında faiz verirler. Her ülkede yasalarla düzenlenen ve denetlenen tasarruf bankalarının yatırım alanı genellikle ipotek karşılığı gayrimenkul kredileri, devlet tahvilleri ile güvenilir şirketlerin hisse senedi ve tahvil piyasasıdır (Geylan,1983:11).

1.2.2.4. Ziraat ve Sanayi Bankaları

Ziraat bankaları adından da anlaşılacağı gibi, tarımla uğraşanların, kredi ihtiyaçlarını karşılama işlemini yaparlar. Örneğin T.C. Ziraat Bankası gibi. Sanayi bankaları da bir çeşit spekülasyon ve finansman bankalarıdır.

1.2.2.5. Yatırım ve Kalkınma Bankaları

Özel ya da kamu işletmelerinin genellikle uzun dönemli finansal ihtiyaçlarını karşılayan bankalardır. Yatırım bankaları, bu işletmelerin çıkarmış olduğu hisse senetlerini ve tahvillerini tasarruf sahiplerine ulaştırır. Kar amacı ile şirketlerin hisse senedi ve tahvillerinin piyasaya sunulması işlerini üstlenir. Kalkınma bankalarının fonksiyonları, yatırım bankalarının fonksiyonlarından farklıdır. Özellikle az gelişmiş ekonomilerde yatırım projelerinin hazırlanması ve değerlendirilmesinde eksikliği duyulan teknik bilgi ve deneyim ihtiyacı ve bu yatırımları için gerekli uzun vadeli fon kaynaklarının bulunabilmesi için kalkınma bankaları kurulmaktadır.

1.2.3. Faaliyet Konularına ve İşlemlerinin Finansal Hacimlerine Göre Bankalar

Günümüzde faaliyet alanları gittikçe birbirine yakınlaşan bankaları yeni bir ayırma tabi tutma eğilimi ortaya çıkmıştır. Bankalar, faaliyet konularına ve gerçekleştirilen işlemlerin finansal hacimlerine göre toptancı ve perakendeci bankalar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu bankalar personelinin niteliği, şube sayıları ve hizmet çeşitleri açısından farklılık gösterirler. Bu nedenle diğer bankalardan farklı bir yönetim ve organizasyon yapısına sahiptirler (Varlık, 1987:36).

1.2.3.1. Toptancı Bankalar

İçinde yer aldıkları piyasanın ve ülkenin ölçülerine göre büyük miktarda işlemler yapan, dolayısıyla büyük şirketlerle çalışan, çok sayıda şube ve personele ihtiyaç duymayan, uzman eleman istihdamına ağırlık veren, müşterilerinin her türlü kredi ve kredi dışı hizmet taleplerini karşılayabilmek için geniş bir faaliyet alanına sahip olan, hızlı karar alıp uygulayan finansal kuruluşlardır. Müşterilerini çokuluslu şirketler, büyük yatırımcılar ve hükümetler arasından seçmektedirler. Faaliyet alanları genellikle uzun vadeli krediler, dış ticaret finansmanı, para ve sermaye piyasası işlemleri, emtia ve kıymetli maden ticareti finansmanı, proje finansmanı, yatırım yönetimi, şirketlerin devir ve birleşme işlemlerine aracılık, danışmanlık hizmetleri ve sendikasyon kredileridir (Varlık, 1987:44).

1.2.3.2. Perakendeci Bankalar

Şube bankacılığı, mevduat bankacılığı ve ticari bankacılık şeklinde de adlandırılabilen perakendeci bankacılık, toptancı bankalara nazaran faaliyetlerini küçük hacimli işlemler esasına dayandıran, çok sayıda mevduat ve kredi hesabı tutan, ülke düzeyine yayılmış şubeleri kanalıyla çoğunlukla orta ve küçük ölçekli şirketlerin fon taleplerini karşılayan, büyük ölçüde yerel piyasalarda çalışan finansal kuruluşlardır. Bu tür bankaların iş hacmi içinde önemli paylara sahip faaliyetler, vadeli ve vadesiz mevduat hesapları, çek tahsilatı, kambiyo işlemleri, havale, akreditif ve açık kredi kolaylıkları, kısa vadeli ticari ve ferdi krediler, kredi kartları, müteveli (trustee) hizmeti ve müşteriler adına yatırım yönetimi, yani menkul kıymet alımı ve satımıdır (Varlık, 1987:33).

Türkiye’de tam anlamıyla toptancı banka bulunmamasıyla birlikte belirli konularda uzmanlaşmış ihtisas bankalarından söz etmek mümkündür. Son zamanlarda bu türden bankaların müşterilerine bir paket olarak hizmet sunmak ve perakendeci bankalarla rekabet etmek amacıyla olağan hizmet alanlarının yanında perakendeci bankaların faaliyet alanlarına da yöneldikleri gözlenmektedir. Aynı şekilde perakendeci ticari bankalar da sektör içindeki paylarını korumak ya da artırmak için toptancı bankaların faaliyet alanlarında (sermaye ve para piyasası işlemleri, finansal kiralama gibi) hizmetler de sunmaktadırlar.

1.3. Bankacılıkta Kullanılan Kavramlar

Daha ileriki bölümlerde bahsedilecek olan bankacılıkla ilgili konuların daha iyi anlaşılabilmesine yardımcı olacak bazı tanımlara aşağıda yer verilmiştir.

Kredi: Bankacılıkta kredi, geri ödeyeceği konusunda kendisine güven duyulan gerçek veya tüzel kişiye, bir miktar paranın veya itibarının, geri alınmak kaydı ile belirli bir bedel (faiz ve\veya komisyon) karşılığında ve belirli bir süre (vade) için ödünç verilmesidir.

Kredi müşteriye bir para ödemesi şeklinde (nakit) kullanılabileceği gibi, müşterinin yapmayı taahhüt ettiği bir işin gerçekleştirilmesini ya da bir borcunun ödenmesini garanti etmek veya taahhütte bulunmak (gayri nakit) şeklinde de kullanılabilir (TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:3).

Teminat: Krediyi alanın, borcunu geri ödeyeceği veya taahhüdünü yerine getireceği konusunda; garanti olarak verdiği, ölçülebilir bir değer taşıyan maddi veya gayri maddi unsurlardır (TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:3).

Seyyaliyet Ve Donukluk: Seyyaliyet; kredinin devir hızını ifade eder. Diğer bir ifade ile kredinin kısa sürelerde geri ödenmesi ve hareketli bir şekilde kullanılmasıdır.

Firmanın iş konusu ve kredinin kullanım amacıyla uyumlu bir seyir izlemeyen riskler donuk olarak adlandırılır. Riskin donuk olması o kredinin tahsil kabiliyetinin güçleşmiş olduğunun bir göstergesidir (TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:3).

Karşılık: Krediler ile diğer alacaklardan doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararların karşılanması amacıyla mali tablolarda hesaben ayrılarak gider yazılan tutarlardır (TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:3).

Sorunlu Kredi: Sorunlu kredi, banka ile müşteri arasında yapılan kredi anlaşmasına uygun olarak kredi geri ödemelerinin vadesinde\ödeme tarihinde ödenmemesi ve\veya makul bir süre içinde ödenmemesi veya vadesi gelmemiş olan kredinin vadesinde ödenme ihtimalinin düşük olması şeklinde tanımlanabilir (TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:3).

1.4. Risk Ve Risk Yönetimi

Genel olarak risk kavramı: Geniş bir çerçeve içinde tanımlandığında, planların başarısız olma olasılığı, hatalı karar almak tehlikesi, zarar etme veya kar etmeme gibi durumları genel olarak “risk” diye adlandırmak mümkündür (Bolak, 2004:3).

Ancak, burada dikkat edilmesi gereken husus; gerçekleşen sonuçlarla beklenen sonuçlar arasındaki sapmanın her zaman olumsuz olması gerekmediği, olumlu yönde sapmaların da gözlenebileceği ve risk kavramının her iki durumu birlikte temsil ettiği. Bankacılıkta risk ise; çeşitli belirsizlik kaynaklarının karlılığa yönelik olumsuz etkileri olarak tanımlanmaktadır. Bankacılık sektörü ise doğası gereği çok sayıda risk unsuruyla karşı karşıyadır. Söz konusu risklerin ölçümüne yönelik sağlıklı çalışmalar yapılabilmesi, öncelikle bunların özenli bir biçimde belirlenmesine ve tanımlanmasına bağlıdır (Bessis, 2002:11).

Bankalar, birikimlerin yatırım yapmak amacıyla fona gereksinim duyan birimlere aktarılmasını sağlayan en önemli finansal araçlardan biridir. Ancak yatırımcılar genellikle banka kaynaklarının vadesinden daha uzun süreli fonlara gereksinim duyarlar. Dolayısıyla bankalar öncelikle bu olgudan kaynaklanan risklerle karşı karşıya kalırlar. Bu çerçevede bankalar temel olarak şu iki tür risk grubuyla karşı karşıyadırlar: (Penza,Bansal, 2000:20)

- Yatırımcıların bankalar olan borçlarını ödeyememe riski,
- Bankaların mevduat sahiplerine ödeme yapamama riski,

Mal ve hizmet piyasalarının ve özellikle finansal piyasaların küreselleşmesi ve daha karmaşık hale gelmesi, bankacılık hizmetlerini de yaygınlaştırmış ve çeşitlendirmiştir. Yatırımcılar ve birikim sahipleri arasındaki işlevinin yanı sıra bankalar, kendi hesaplarına da piyasalarda pozisyon alabilmekte ve bu doğrultuda çeşitli işlemler yapabilmektedirler. Buda bankalar tarafından üstlenilen risklerin çeşitlenerek artmasına sebep olmaktadır.

Tüm bunlar bankacılıkta risk yönetimi kavramının oluşmasına ve bu kavramın öneminin artmasına neden olmuştur. Risk yönetimi “geleceğe ilişkin belirsizlikten aleyhimize bir sonuç çıkması ihtimalini azaltmak veya lehimize bir sonuç çıkması ihtimalini güçlendirmek için bilinçli olarak önlem almak” şeklinde tanımlanabilir (Altıntaş, 2006:2).

Bu bağlamda risk yönetimi, belirsizliklerin hakim olduğu piyasa koşullarındaki risklerin tehlikeli olanlarından korunmayı ve zararı en aza indirmeyi hedeflerken, aynı anda bu belirsiz piyasa koşullarındaki riskleri çeşitli adımlarla fırsata dönüştürmeyi de hedeflemektedir.

Risk yönetiminin amacı, bankanın risk almasını önlemek değildir. Tam tersine bankacılık zaten risk alma işidir. Risk yönetiminin iki temel hedefi vardır: (Best, 1999:2)

- Bankanın finansal performansını iyileştirmek,
- Bankanın karşılanması ve kabulü mümkün olmayan ölçüde büyük zararlarla karşılaşmasını önlemek.

Bankacılıkta riskleri etkin bir şekilde yönetebilmek için ‘**risk yönetim süreci**’ olarak da adlandırılan dört temel safhanın takibi gerekir (İDRYS Yönetmeliği, md29).

1. Risklerin Tanımlanması
2. Risklerin Ölçülmesi
3. Uygulama
4. Takip ve Değerlendirme

- **Risklerin Tanımlanması:** Risk yönetim sürecinde öncelikle yapılması gereken, bankaların karşı karşıya bulunduğu risklerin tanımlanması, özelliklerinin belirlenmesidir. Her bankada yoğunlaşılan alan, müşteri profili, faaliyet gösterilen piyasa ve coğrafya çeşitliliğine bağlı olarak maruz kalınacak riskler de farklılaşır. Tanımlanan risklere ilişkin politika ve uygulama usullerinin de bu aşamada tespiti gerekir.
- **Risklerin Ölçülmesi:** Tanımlanan risklerin sayısallaştırılması, ölçülebilir hale getirilmesi aşamasıdır. Üzerinde en çok çalışılan, kaydedilen ilerlemeye rağmen hala gelişime çok açık bir alandır.
- **Uygulama:** Bu aşamada ölçülen ve somut hale getirilen risklere karşı, eğer gerekiyorsa koruyucu tedbirlerin devreye sokulması veya riski üstlenme kararının verilmesi gerekir. Riskten kaçınma, risk azaltımı veya risk transferi gibi risk yönetim araçları bu aşamada devreye girmektedir. Risk azaltım veya transferinde kullanılabilecek araçlar, araçların sağlayabileceği korunma düzeyi ve en önemlisi de

bankaya maliyeti göz önünde bulundurulur. Kontrol edilebilir risklerin nasıl azaltılabileceği değerlendirilir ve riskten kaçınmak, riski kısmen veya tamamen devretmek veya riski üstlenmek seçenekleri arasında uygun olan karar alınır ve icra edilir.

- **Takip ve Değerlendirme:** Politika ve uygulamaların başarısının sürekli takip ve değerlendirmeye tabi tutulması ve raporlanmasıdır. Takip ve değerlendirme hem risklerin iyi yönetilip yönetilmediğini hem de risklerin belirlenen sınırlar dahilinde tutulup tutulmadığını tespit ve değerlendirme amacı gütmelidir. Değerlendirme dışı kalan veya resmen tanımlanmamış risklerin bulunup bulunmadığı da bu süreçte araştırılır. Banka yönetim kurulu ve üst yönetim gerektiğinde, izleme ve değerlendirme sonuçlarına göre, risk azaltım faaliyetlerini yeterli bulmayarak bazı risklerin tasfiyesine karar verebilir veya ilave tedbirler alınmasını isteyebilir. Banka risk yönetim sürecinin etkili çalışıp çalışmadığı, izleme ve değerlendirme aşaması ile ortaya konulabilmelidir.

1.5. Bankacılıkta Karşılaşılabilecek Risk Türleri

Bankacılıkta karşılaşılabilecek riskler genel olarak şöyledir: (İDRYS Yönetmeliği, md30)

- Kredi riski
- Piyasa riski
- Likidite riski
- Faiz oranı riski
- Kur riski
- Operasyonel risk
- Sistemik risk
- Diğer riskler:ülke riski,transfer riski, takas ve teslim riski,yasal risk, itibar riski, v.b.

Kredi Riski: bankacılıkta bilinen en eski ve yaygın risk türüdür. Kredi müşterilerinin bankaya karşı olan yükümlülüklerini hiç veya zamanında kısmen veya tamamen yerine getirmemesi sebebiyle bankanın zarara uğramasıdır.

Piyasa Riski: faiz oranlarındaki, döviz kurlarındaki veya hisse senedi fiyatlarındaki değişikliklerin bankanın satılabilir varlıklarının (bono- tahvil portföyü- borsada işlem gören hisse senetleri- döviz varlıkları) değerini düşürmesi nedeniyle karşılaşılabilecek zarar tehlikesidir.

Likidite Riski: bir bankanın yükümlülüklerini yerine getirecek likiditeye sahip olmaması, nakit giriş ve çıkışları arasındaki dengesizlikler veya kaynak ve kullandırmalar arasındaki vade uyumsuzluğundan kaynaklanan fonlama makul bir maliyetle yerine getirememesi (borçlanamaması), yükümlülüklerini yerine getirememesi sebebiyle varlıklarını piyasa fiyatının altında elden çıkarma riskiyle karşı karşıya kalması ihtimallerini anlatır.

Faiz Oranı Riski: banka bilançosundaki varlık ve yükümlülükler arasındaki vade ve fiyatlandırma uyumsuzluklarına bağlı olarak faiz oranlarındaki aşağı veya yukarı hareketlerin bankayı zarara uğratma tehlikesidir.

Kur Riski: bankaların döviz kur ve paritelerindeki değişiklikler nedeniyle zarara uğraması tehlikesidir. Bu risk döviz 'pozisyon riski' olarak da ifade edilir. Bankaların pozisyon riskine maruz kalmasının sebebi bilanço veya bilanço dışı hesaplarında herhangi bir döviz cinsinden kısa veya uzun pozisyona girilmiş olmasıdır. Bankanın döviz cinsinden borçlarının döviz cinsinden varlıklarını aşması veya bankanın döviz varlıklarının döviz borçlarından daha fazla olması halleri bunlara örnek olabilir.

Operasyonel Risk: insan hataları, suiistimaller, yetersiz veya aksayan dahili kontrol ve iş süreçleri veya teknolojik altyapı ve sistemler sebebiyle bankanın zarara uğrama tehlikesidir.

Sistemik Risk: ulusal veya uluslararası ağır siyasi veya ekonomik krizlere veya diğer bir veya birkaç bankadaki problemlerle etkin olarak baş edilememesine bağlı olarak ortaya çıkan ve sektörün geneline sıçrama eğilimi gösteren riskleri anlatır. Halkın bankalara olan güvenini kaybetmesi veya çok büyük ve piyasaya borçlu bir bankada ortaya çıkacak likidite krizi, sağlıklı bir bankaya bile çok çabuk sirayet edebilecek sistemik risklere örnektir.

Diğer Riskler: bankanın faaliyetlerindeki başarısızlık veya mevzuata aykırı işlemler sebebiyle bankaya duyulan güvenin azalması sonucu ortaya çıkan **itibar riski**, yanlış veya

eksik yasal bilgi veya belgeye dayanılarak işlem yapılması sonucu kayba uğrama tehlikesini anlatan **yasal risk** veya krediyi alan kişi ya da kuruluşun bulunduğu ülkenin ekonomik durumu ve mevzuatı nedeniyle döviz borcunun aynı türde veya konvertibl diğer bir döviz ile geri ödenememe ihtimali varsa **transfer riski** v.b. riskler sayılabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

BANKACILIKTA KREDİ RİSKİ

2.1. Kredi Riski

Kredi Riski banka müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak, yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı, bankanın karşılaştığı durumu ifade etmektedir (Altıntaş, 2006:5).

Kredi riski; bir borçlu tarafından, daha önceden imzalanan karşılıklı anlaşmanın şartları doğrultusunda ödenmesi beklenen tutarın, beklenen zamanda ödenmemesi durumu olarak da ifade edilmektedir. Ayrıca, borçlunun kredi derecesinde meydana gelebilecek ani düşüşler de, kredi riski kapsamında değerlendirilmelidir.

Kredi riskinin nedenlerine değinecek olursak: kredi riski bankaların sadece kredi hesaplarından kaynaklanan bir risk değildir. Verilen nakdi ödünçlerin (tüm nakdi ve gayri nakdi krediler) izlendiği kredi haspalarına ilaveten; Menkul kıymet portföyü, Kırmızı (ters) bakiye veren mevduat hesapları, Diğer mali kuruluşlar nezdinde tutulan mevcutlar, Teminat mektupları ve diğer garanti ve taahhütler, Türev sözleşmeler, sebebiyle kredi riskiyle karşılaşabilirler.

Kredi riskini doğuran faktörlere bakacak olursak (Altıntaş, 2006:360);

- Genel siyasi ve iktisadi faktörler: Politik çevre, hükümet politika ve teşvikleri, para maliye ve gelir politikaları, adalet ve icra-takip sistemi, ekonomik ve siyasi krizler,dışsal şoklar. v.b.
- Doğal etmenler: deprem, sel ve benzeri doğal afetler, kuraklık. v.b.
- Borçluya özgü faktörler: üretilen mal veya hizmetin kalitesi, maliyeti, fiyatlama ve pazarlama politikaları, tüketici tercihleri ve teknolojik gelişmeler, grev ve diğer mahalli etmenler, yönetim becerisi, borç ödeme kapasitesi, gelir değişikliği. v.b.
- Bankaya özgü faktörler: yetersiz istihbarat, yetersiz/hatalı mali analiz ve değerlendirme, yetersiz veya değersiz teminat, yetersiz izleme, gecikmiş / çok erken/hatalı reaksiyon. v.b.

Gibi etmenlerin tümünün kredi riskini doğuran faktörler olarak sınıflamamız mümkündür.

2.1.1. Yasal Kredi Sınırlamaları

Kredi riski yönetiminde, diğer risklerden farklı olarak, öncelikle Bankacılık Kanunu'nun yine sermaye bazlı olan, kredi sınırlamalarına uyulması gerekir. Bankacılık Kanununun doğrudan özkaynakları baz alarak muhtelif sınırlamalar getirdiği tek risk, kredi riskidir. 5411 sayılı Bankacılık Kanununun kredi ve yatırımlarla ilgili sınırlamaları da Basel Komitesi tavsiyeleri ve Avrupa Birliği direktifleri ile uyumludur.

5411 sayılı Bankacılık Kanununda yer alan genel kredi ve yatırım sınırlarını altı başlıkta incelemek mümkündür.

1. Bir kişiye açılacak kredi sınırı
2. Bir sermaye grubuna açılacak kredi sınırı,
3. Banka sermayesine hakim gruba açılacak kredi sınırı,
4. Büyük kredi sınırı,
5. İştirak ve gayrimenkul edinme sınırları,
6. Yasak kredi ve yatırımlar.

2.1.1.1. Bir Kişiye Açılacak Kredi Sınırı

Bankalarca bir gerçek ya da tüzel kişiye açılacak kredilerin toplamı banka özkaynaklarının %25'ini aşamaz (5411 s.BK. Md. 54/1). Kanundaki kişiden kasıt tek bir kredi müşterisidir. Bu müşteri, bankadan kredi kartı alan bir devlet memuru, tüketici kredisi kullanan bir emekli, ticari kredi kullanan bir şirket olabileceği gibi T.C. Hazinesi ve hatta ABD Hazinesi bile olabilir. Bununla birlikte sadece bu bir kişiye kullandırılacak krediler değil, bu kişiden başka kredilerin teminatı olarak alınacak aval ve kefaletler de kredi sınırlamasına tabi tutulur, dolayısıyla kredi müşterisi iflas ettiğinde kendi kullandığı veya kefil olduğu kredilerin toplamının banka özkaynaklarının %25'ini aşmaması beklenir.

2.1.1.2. Bir Sermaye Grubuna Açılabilir Kredi Sınırı

Bankaların bir sermaye grubuna açabileceği kredilerin toplamı, tek bir kişiye açılabilir kredi toplamından daha fazla değildir. Örneğin bir banka X grubuna dahil Y firmasına özkaynaklarının %25'ine kadar kredi açabilirken X grubuna açılabilir kredi limitini doldurmuş demektir.

Bankacılık Kanununda sermaye grupları 'risk grubu' olarak tanımlanmış ve bir risk grubuna kullanılabilir kredilerin banka özkaynaklarının %25'ini aşmayacağı belirtilmiştir (5411 s.BK. Md. 54/1).

2.1.1.3. Banka Sermayesine Hakim Gruba Açılabilir Kredi Sınırı

5411 sayılı Bankacılık Kanunu, banka sahibi sermaye grubunun bankadan kullanabileceği kredi miktarını, diğer sermaye gruplarının bankadan kullanabileceği kredi miktarından daha aşağı düzeyde belirlemiştir. Buna göre bankalarca bankanın dahil olduğu risk grubuna kullanılacak krediler banka özkaynaklarının %20'sini geçemeyecektir. Ancak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu bu oranı diğer sermaye grupları düzeyine, yani %25'e yükseltmeye yetkilidir (5411 s BK. Md. 54/1). Görüldüğü üzere Türkiye'de, kolay finansman için banka sahibi olma modasının geçerli olduğu bir dönemin tamamen kapanması bir tarafa, sıra kaynak kullanmaya gelince banka sahibi olmanın dezavantaj haline dönüştüğü bir döneme geçiş yapılmaktadır.

Diğer taraftan banka ortaklarına yönelik kredi daraltımı bununla da sınırlı kalmamaktadır. Eğer bankada ayrı ayrı sermaye gruplarına dahil birden fazla ortak varsa; Kanunun 54/2'nci maddesine göre, hakim ortak veya nitelikli pay sahibi olup olmadıklarına bakılmaksızın bankaların sermayesinin yüzde bir ve daha fazla payına sahip olup pay defterine kayıtlı olan tüm ortaklarına ve bunlarla risk grubu oluşturan kişilere kullanılacak kredilerin toplamı özkaynakların %50'sinin aşamayacaktır.

Bankaların dahil oldukları risk grubuna kullandıkları kredilere, emsal kredilere nazaran daha düşük faiz ve komisyon oranları tatbik etmeleri yasaktır.

2.1.1.4. Büyük Kredi Sınırı

Bankacılıkta normal koşullarda bir kişi veya gruba verilen sıradan bir kredinin banka özkaynaklarının %10'unu aşmaması beklenir ve bu oranı aşan krediler 'büyük kredi' olarak nitelenir. Nitekim Bankacılık Kanunu'nun bir kişi veya gruba verilebilecek kredilerle ilgili belirlediği %25'lik oranlar esasen tek bir büyük kredinin miktarını belirleyen sınırlardır. Ancak bir bankaca tüm kredi müşterilerine verilebilecek toplam büyük kredi miktarı sınırsız değildir.

Bankacılık Kanunu'nun 54/3'üncü maddesine göre; bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna özkaynakların yüzde onu veya daha fazlası oranında kullanılan krediler büyük kredi sayılır ve bunların banka özkaynaklarının sekiz katını aşamaz.

2.1.1.5. İştirak ve Gayrimenkul Edinme Şartları

Ticari bankaların sınai veya ticari işletmeler kurması veya kurulu ticari ve sınai şirketlere iştirak etmeleri dünyanın her tarafında normal karşılanan bir husus değildir. Bankaların endüstriyel firmalara iştirak etmelerinin ötesinde, endüstriyel firma ve grupların bankalardaki ortaklığına sıcak bakmayan hatta yasal olarak sınırlayan ülkeler mevcuttur. Ülkemizde de geçmişte bankaların ülke sanayileşmesinde oynadıkları rol itibariyle, bankaların iştirak portföylerinin nasıl düzenlenmesi gerektiği, en hassas konulardan birisi olmuştur. Halihazırda Avrupa Birliği düzenlemelerine paralel olarak, bankaların diğer mali kuruluşlara iştirak etmeleri serbestken, mali olmayan sınai veya ticari şirketlere ortak olmaları Kanunla sınırlanmıştır. Buna göre bankaların; kredi kuruluşları ve finansal kuruluşlar dışındaki bir ortaklıktaki payı kendi özkaynaklarının %15'ini, bu ortaklıklardaki paylarının toplam tutarı ise kendi özkaynaklarının %60'ını aşamaz (5411 s. BK. Md. 56/1). Mali iştiraklerin sınırlamaya tabi tutulmamasının gerekçesi, bu iştiraklerin sermaye yeterliliği rasyosu hesaplamalarında banka özkaynaklarından düşülmesidir.

İştirak sınırlarının hesaplanmasında her türlü sermaye artırımları dolayısıyla bedelsiz edinilen ortaklık payları ile ortaklık paylarının herhangi bir fon çıkışı gerektirmeyen değer artışları dikkate alınmayacaktır. Herhangi bir şekilde sınırı aşan iştirak

yatırımları ise özkaynak hesaplanmasında ana sermayeden indirim kalemi olarak dikkate alınacaktır (5411 s. BK. 56/2-3).

Bankaların hizmetlerinin gerektirdiğinin ötesinde gayrimenkul edinerek, kaynaklarını seyyal olmayan varlıklara bağlamaları da istenmeyen bir durumdur. Kanununun 57'nci maddesi uyarınca bankaların gayrimenkullerinin net defter değerleri toplamı özkaynaklarının %50'sini aşamaz. Alacakların tahsili gayesiyle edinilmek zorunda kalan gayrimenkullerin ise belli bir sürede elden çıkarılması gerekir.

Görülebileceği üzere bankaların yasal olarak edinebilecekleri mali olmayan iştirak ve gayrimenkul tutarı özkaynakların %110'u seviyesine ulaşmaktadır. %100'ün üzerindeki seviyeler, bir bankanın serbest sermaye olmadan da çalışabileceği yönündeki bir kabulü içermesi nedeniyle, esasen çok da uygun değildir. Bu sebeple zaman içinde, eğer bankaların mali olmayan iştirak edinimlerini tümünden engelleyen bir yapılanmaya geçilmeyecekse, mali olmayan iştirak ve gayrimenkul yatırımları için de münhasıran %100 sermaye tahsisini sağlayacak bir rejime doğru hareket edilmesinde yarar vardır.

2.1.1.6.Yasak Kredi ve Yatırımlar

(I) 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 50/1'nci maddesine göre bankalar;

- Yönetim kurulu üyelerine, genel müdüre, genel müdür yardımcılara ve kredi açmaya yetkili mensuplarına; bunların eş ve velayet altındaki çocuklarına; tek başlarına ya da birlikte sermayesinin yüzde yirmibeş veya fazlasına sahip oldukları ortaklıklara,
- Yukarıda sayılanlar dışında kalan mensupları ile bunların eş ve velayeti altındaki çocuklarına,
- Mensuplarının kurduğu veya bunlar için kurulan sandır, dernek, sendika veya vakıflara, her ne şekilde ve surette olursa olsun nakdi ve gayrinakdi kredi veremez, tahvil ya da benzeri menkul kıymetlerini satın alamazlar. Ancak bu yasaklama banka hakim ortaklarının, kredi kullanabilmek için, banka yönetim kurullarına üye olarak girmelerini engelleyebileceğinden 50'nci maddenin 2'nci fıkrasında kredi yasağının 'yönetim kurulu üyeliklerinde aslen bulunan veya temsilci bulunduran ve banka sermayesinde doğrudan veya dolaylı olarak nitelikli paya sahip olan gerçek

kişi ortaklar ile tüzeli kişi ortaklar hakkında uygulanmayacağı' belirtilmiştir. Keza bir bankanın yönetim kurulu üyelerine, mensupları ile bunların eşlerine ve velayet altındaki çocuklarına, aylık net ücretleri toplamının beş katını aşmamak üzere verilecek krediler, üç katını aşmamak üzere çek karnesi veya kredi kartı verilmesi suretiyle kullanılacak krediler ile nakit ve nakit benzeri barlıklar veya kamu borçlanma senetleri teminata alınmak suretiyle kullanılan krediler yasaklama harici tutulmuştur (5411 s. BK. Md. 50/5).

(II) Bankalar, kendilerinde doğrudan veya dolaylı olarak pay sahibi olan ortaklık ve kuruluşlarda doğrudan veya dolaylı pay sahibi olamazlar, bunların hisse senetlerini rehin olarak kabul edemezler ve karşılığında avans veremezler (5411 s. BK. Md. 56/4). Bu yasaklamanın amacı banka sermayesinin azaltılmasını, bankaya konulan sermayenin geri iadesini önlemektir.

(III) Bankalar, Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında gayrimenkul ve emtiayı esas alan sözleşmeler ile BDDK tarafından uygun görülecek kıymetli madenlerin alım ve satımı hariç olmak üzere ticaret amacıyla gayrimenkul ve emtianın alım ve satımı ile uğraşamaz, ipotekli konut finansmanı kuruluş e gayrimenkul yatırım ortaklıkları hariç olmak üzere ana faaliyet konusu gayrimenkul ticareti olan ortaklıklara katılamazlar (5411 s. BK. Md. 57/2).

Dünyada bankaların gayrimenkul yatırımlarının sınırlanıp, gayrimenkul sektörleriyle çok fazla içli dışlı olmalarının engellenmeye çalışılmasında tarihi olarak gayrimenkul faaliyetleri ile banka çöküşleri arasında gözlemlenen pozitif korelasyonun etkisi bulunmaktadır. ABD'de ise kriz dönemlerinde bankaların düşük fiyattan gayrimenkul toplayarak özel mülkiyete zarar verebilecekleri türünden politik bir yaklaşımın da sınırlamalarda rol oynadığına inanılmaktadır (Cranston, 1997:96). Esasen bir banka çöktüğünde aktifinde gayrimenkul ve iştirak payı bulunmasının hiçbir şey bulunmamasından iyi olacağı ileri sürülebilir. Ancak kriz dönemlerinde seyyal olmayan varlıklar bankanın çöküşünü kolaylaştırırken, hiçbir şeyin para etmediği veya paraya tahvil edilemediği bir ortamda sahip olunan varlıklar bir kıymet ifade etmemektedir. Ülkemizde mortgage rüzgarlarının estirildiği, ticari bankaların var güçleriyle ipotekli konut finansmanı (mortgage) için hazırlandığı bir ortamda, bazı istisnalarla gayrimenkul faaliyet yasağı

sürdürülmeye çalışılmakla birlikte, yasakların sektörü ne ölçüde koruduğunu zaman gösterecektir.

2.1.2.Sınırlamaya Tabi Olmayan Krediler

Kredi riski taşımadığı varsayıldığından veya mali kesimde akışkanlığın sağlanması için gerekli görüldüğünden, plasman kastı bulunmadığından veya teknik olarak sınırlandırılması mümkün veya doğru olmadığından kredi sınırlamalarına tabi tutulmayan işlemler 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 55'nci maddesinde sayılmıştır. Buna göre;

- Karşılığı nakit, nakit benzeri kıymet ve hesaplar ile kıymetli maden olan işlemler,
- Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığıyla yapılan işlemler ile bu kurumlarca çıkarılan ya da ödenmesi garanti edilen bono, tahvil ve benzeri menkul kıymetler karşılığı yapılan işlemler,
- Merkez Bankası nezdindeki piyasalarda veya kanunla teşkilatlanmış diğer para piyasalarında yapılan işlemler,
- Aynı kişiye ya da aynı risk grubuna yeni kredi tahsisi halinde daha önce yabancı para cinsinden veya yabancı para ölçüsü ile verilen kredilerin, müteakiben tahsis edilen kredinin kullanılmaya başlandığı tarihteki cari kurdan dikkate alınması kaydıyla çek ve kredi kartı kullanımları hariç, kredilerde kur değişikliklerinin doğurduğu artışlar ile vadesi geçmiş kredilere tahakkuk ettirilen faiz, kar payı ve diğer unsurlar,
- Her türlü sermaye artırımları dolayısıyla bedelsiz edinilen ortaklık payları ile ortaklık paylarının herhangi bir fon çıkışı gerektirmeyen değer artışları,
- BDDK tarafından belirlenecek esaslar dahilinde bankaların kendi aralarındaki işlemler,
- BDDK tarafından belirlenecek esas ve süreler çerçevesinde elden çıkarılması kaydıyla halka arza aracılık yüklenimleri kapsamında edinilen ortaklık payları,
- Özkaynak hesabında indirilecek değer olarak dikkate alınan işlemler,
- BDDK tarafından belirlenebilecek diğer işlemler,

Kanunun 54'üncü maddesinde yer alan kişi, risk grubu ve büyük kredi sınırlarına tabi tutulmayacaktır.

Sınırlamaya tabi olmayan işlemler arasında, bankacılık sektörü bakımından kuşkusuz en önemli düzenleme Hazine Müsteşarlığı ile ilgili olandır. Bu istisna çerçevesinde bankalarca;

- Hazine Müsteşarlığına doğrudan kullandırılan krediler;
- Hazine Müsteşarlığınca iç ve dış devlet borçlanması kapsamında ihraç olunan bono ve tahvillerin satın alınması suretiyle kullandırılan krediler,
- Hazine Müsteşarlığınca ihraç olunan veya ödemesi için garanti verilen borçlanma senetlerinin teminata alınması suretiyle üçüncü şahıslara kullandırılan nakdi veya nakdi olmayan krediler.

Bankacılık Kanunu'nun kredi sınırlarına tabi değildir. Ayrıca, 5411 sayılı Kanunda BDDK tarafından belirlenecek esas ve süreler çerçevesinde elden çıkarılması kaydıyla halka arza aracılık yüklenimleri kapsamında edinilen ortaklık paylarının kredi sınırlarına tabi tutulmayacağı hükme bağlanmıştır.

2.1.3. İsteğe Bağlı İhtiyati Kredi Sınırlamaları

Kredi riskinin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için, kredi riskinde sadece borçlu şahıs veya sermaye grupları itibariyle çeşitliliğin sağlanması yeterli değildir. Yasal mevzuatla emredilmemiş dahi olsa, kredi riskinin borçlular itibariyle dağıtımının ötesine geçilip, pek çok alanda ve pek çok perspektifle ihtiyati limit tesisi gerekir. İhtiyati limitlerin amacı, bankanın kendi özellik ve hedeflerini de dikkate alarak, kredi riskinde her türlü konsantrasyonu banka ölçeğine göre sınırlamak olmalıdır. Aşağıda kredi riskinde konsantrasyonu önleyebilmek için, yasal sınırlamalara ilave olarak, limit belirlenmesinde yarar bulunan sahalara, örnek teşkil etmek üzere, başlıklar halinde değinilmektedir.

2.1.3.1. Kredi Açma Yetkilerinin Dağıtımı veya Sınırlanması

Bankalarda kredi açma yetkisi banka yönetim kuruludur (5411 s. BK. Md.51). Yönetim kurulunun kredi açma yetkisinin Bankacılık Kanunu ile belirlenen kredi sınırları dahilinde kullanması beklenir. Ancak kanuni limitlerin bilerek veya bilmeden aşılması,

kredi kullandırımını veya bankanın kredi alacağını geçersiz kılmaz. Olsa olsa banka ve yönetim kurulu üyeleri cezai müeyyide ile karşılaşır.

Yönetim kurulu kredi açma yetkisini sınırlarını açıkça belirterek kendi üyeleri arasından seçeceği bir 'kredi komitesine' veya genel müdürlüğe devredebilir. Genel müdürlük kendisine devredilen kredi açma yetkisini diğer birimleri, bölge müdürlükleri veya şubeleri aracılığıyla kullanabilir. Yönetim kurulu kredi açma, onay verme ve diğer esaslara ilişkin politikaları oluşturmak, bunların uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

2.1.3.2. Açık Kredi Yetkisi ve Teminat Türlerine Göre Kredi Limitleri

Kredi açmaya yetkili kılınan her bir organın, hiçbir teminat almadan tek imza karşılığı kullandırılabilen kredi miktarı ve bu tür kredilerde aranacak şartlar ayrıca belirlenmelidir. Teminat karşılığı kullandırılacak kredilerde, her bir teminat türü itibarıyla bankanın kabul edebileceği bir sınır bulunmalıdır. Örneğin bir şahıstan kabul edilebilecek kefalet miktarı, aynı belediye sınırı içinde bulunan gayrimenkuller üzerinde tesis edilecek toplam ipotek miktarı vb.. ile ilgili limitler teminatlarla ilgili istenmeyen riskler tezahür ettiğinde banka alacaklarının karşılıksız kalma oranını sınırlayacaktır.

2.1.3.3. Kredi Türleri İtibarıyla Nakdi ve Gayrinakdi Kredi Açma Limitleri

Kredi açma yetkileri sadece toplam olarak değil önce nakdi ve gayrinakdi olarak, daha sonra da nakdi ve gayrinakdi kredi türleri itibarıyla ayrı ayrı limitlenmelidir. Genel olarak, aksine bir düzenleme yoksa limitler arasında nakdiden gayrinakdiye, daha riskliden daha az riskli olana doğru kaydırma yapılabileceği varsayılır.

2.1.3.4. Sektörlere Göre Kredi Limitleri

Ekonomideki muhtelif sektörler münhasır sıkıntılarının banka kredi portföyüne etkisini sınırlamak için, kredilerin sektörler itibarıyla dağıtımını teminen her bir sektör için kredi limiti belirlenmelidir.

2.1.3.5. Bölgelere Göre Kredi Limitleri

Kredilerin aynı coğrafyada yoğunlaşması önlenmelidir. Aksi halde coğrafyaya özgü risklerin gerçekleşmesi halinde banka portföyünün göreceği zarar çok büyük olabilir.

2.1.3.6. Ülkelere Göre Kredi Limitleri

Ülke riskini sınırlayabilmek için, krediler, nakdi ve gayrinakdi kredi müşterileri ile gayrinakdi kredi muhataplarının yerleşik buldukları yabancı ülkeler itibariyle belirlenecek ülke kredi limitleri dahilinde kullanılmalıdır. Nakdi kredilerde kredi borçlusunun, gayri nakdi kredilerde ise kredi lehtarının yerleşik olduğu ülkeye göre belirlenecek ülke limitleri yanında, gayrinakdi kredilerde muhatabın yerleşik bulunduğu ülkelere göre de sınırlama yapılmalıdır.

2.1.3.7. Vade ve Büyüklük İtibariyle Kredi Limitleri

Bankalar kredileme faaliyetlerini pasif yapılarını dikkate alarak belirledikleri vade limitleri dahilinde yürütmelidir. Orta ve uzun vadeli krediler için hem limitlerin sağlıklı bir şekilde tespiti, hem de limitler dahilinde kalınmasının sağlanması banka için hayati önemdedir. Kredilerin montan itibariyle de sınırlanması, örneğin, en büyük kredi müşterisinin, en büyük 5, 10, 50 ve 100 kredi müşterisinin risklerinin, toplam riskler içindeki payı için belirlenen limitler dahilinde kalınmaya çalışılması, konsantrasyonu önlemede yardımcı olacaktır.

2.2. Kredi Riskinin Basel I Ve Basel II Çerçevesinde Ölçümü

1973 yılının Mart ayında Bretton Woods sözleşmesinin sona erdirilmesine bağlı olarak sabit ayarlanabilir kur politikasının terk edilmesi ve ardından 1974 yılında OPEC'in (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) petrol fiyatlarını dört kat artırması sonucu çıkan petrol krizi sonrasında uluslar arası döviz piyasalarında ve bankacılık sektöründe büyük dalgalanmalar ve sorunlar yaşanmıştır. Finansal piyasalarda ortaya çıkan bu sorunlara ortak bir çözüm bulmak ve dünyada bankacılık sektörü ile ilgili düzenleyici ve denetleyici

standartlar oluşturmak, uyumlaştırmak ve yerleştirmek amacıyla 'Basel Komitesi' 1974 yılında çalışmalarına başlamıştır (Parasız, 2007:246).

2.2.1. Kredi Riskinin Basel I Çerçevesinde Ölçümü

Kredi riski genel olarak, banka müşterisinin (ya da anlaşmanın karşı tarafının) yükümlülüklerini sözleşmede belirtilen koşullar doğrultusunda yerine getirememesi olasılığı olarak tanımlanmaktadır (Ayan, 2007:111). Bankalar tarafından verilen krediler, kredi riskinin en önemli unsuru olmakla birlikte özellikle son yıllarda artan bankalar arası para piyasası işlemleri, döviz işlemleri, garanti ve kefaletler, türev piyasa işlemleri ve bono yatırımları gibi işlemler, bankaların karşı karşıya kaldıkları diğer önemli kredi riski kaynaklarıdır (Bankacılık denetiminde Basel Komitesi Raporu, 2000:1). Yaşanan iflaslar çerçevesinde ele alındığında da, kredi riskinin sermaye piyasalarındaki en temel risk olduğu görülmektedir (Deventer, 2003:5). Kredi riski, banka tarafından kullanılan fonların fiyatının en önemli belirleyicisidir (Amman, 2001:1).

BIS bünyesinde faaliyet gösteren Basel Komitesi, bankaların taşıdığı risklerin realize olması durumunda, ortaya çıkacak zararın en aza indirgenebilmesini teminen bankaların tutması gereken asgari sermaye tutarının belirlenmesini hedeflemektedir (Parasız, 2007:246).

Basel Komitesi, bu amaçla ilk olarak 1988 yılında yayımladığı Basel I Sermaye Uzlaşısı ile uluslar arası alanda faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile üstlendikleri bu risk için ellerinde tuttıkları sermaye arasında bir ilişkiye dayanan ve 'Cooke Rasyosu' olarak adlandırılan sermaye yeterliliği rasyosunu tanımlamıştır. Bankaların sermayelerinin risk ağırlıklı aktiflere oranı olarak formülize edilen bu rasyonun minimum yüzde 8 olması öngörülmüştür (Parasız, 2007:247).

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Kredi Riski}} \geq \%8$$

Sermaye yeterliliği oranının payında yer alan sermaye, temel olarak, ana sermaye ve katkı sermaye olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kuşak olarak da bilinen ana sermaye, toplam sermayenin temel bileşeni olup, esas olarak, ödenmiş sermaye ve vergi sonrası dağıtılmamış karlardan oluşur ve bankanın karşılaşılabileceği kayıpları en kısa sürede karşılayacak niteliktedir. İkinci kuşak sermaye olarak da bilinen katkı sermaye ise, esas olarak, ihtiyari rezervler, varlıkların yeniden değerlendirilmesi ile elde edilen fonlar, genel karşılıklar ve sermaye benzeri kredilerden oluşmaktadır.

Sermaye yeterliliği oranının paydası ise, bankanın taşıdığı kredi riskini temsil eder. Kredi riski, bankanın aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk sınıflarına ayrılması ve her sınıfta karşılık %0, %20, %50 ve %100 olmak üzere dört adet risk ağırlığı ile ağırlıklandırılması şeklinde hesaplanmaktadır. Basel I'de risk kategorileri OECD üyesi olup olmamaya göre belirlenmiştir. Basel I Uzlaşısı'nın ilk etapta uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar için uygulanması düşünülmüşse de, Uzlaşısı 100'den fazla ülke tarafından kabul edilip, uygulanmıştır. Bu anlamda, 'soft law' (yumuşak yasa) özelliği taşıyan Basel I Uzlaşısı'nın uygulamasının basit olması, Uzlaşısı'nın çok sayıda ülkede uygulanmasına yol açmıştır (Parasız, 2007:249).

BDDK düzenlemeleri çerçevesinde, kredi riski grupları itibarıyla varlık ve taahhüt kalemleri;(Altıntaş, 2006:389)

1. Kredi riski ağırlığı %0 olan varlık ve taahhütler: Bu grupta, kredi riski taşımadığı varsayılan, dolayısıyla da karşılığında kredi riski için sermaye tutulması gerekli görülmeyen hesaplar yer almaktadır. Bu çerçevede;

- Kasadaki nakit,
- Hazine Müsteşarlığına veya Hazine kefaleti ile kullanılan krediler ile Hazine Müsteşarlığı'na ihraç edilen borçlanma senetlerinden yatırım portföyünde tutulanlar veya Hazine borçlanma senetleri teminata alınmak suretiyle kullanılan krediler,
- T.C. Merkez Bankası nezdinde mevcut ve alacaklar,
- OECD ülkeleri merkezi idareleri ve merkez bankalarına veya bunların kefaleti ile kullanılan krediler veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetlerden banka yatırım

portföyünde tutulanlar veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetlerin teminata alınması suretiyle kullanılan krediler, Risksiz mütalaa edilen başlıca kalemlerdir.

2. Kredi riski ağırlığı %20 olan varlık ve taahhütler: Bu grupta, düşük kredi riski taşıdığı varsayılan,

- Yurtiçi bankalar ve merkezleri OECD ülkelerinde bulunan bankalardan olan vade dışında herhangi bir şarta bağlanmamış nakdi alacaklar ile bu bankaların garantisi ile veya bu bankalarca ihraç edilmiş menkul kıymetler teminata alınarak kullanılan krediler.
- Kısa vadeli, yüklenecek mal ile teminatlandırılmış akreditif taahhütleri gibi varlık ve taahhütler yer almaktadır.

3. Kredi riski ağırlığı %50 olan varlık ve taahhütler: Bu grupta, temel olarak gayrimenkul teminatına bağlanması nedeniyle kredi riski orta düzeyde kabul edilen varlık ve taahhütler yer almaktadır.

4. Kredi riski ağırlığı %100 olan varlık ve taahhütler: Bu grupta, ilk üç gruba girmeyen varlık ve taahhütler yer almaktadır.

- Takipteki krediler,
- Ortaklık payları,
- Sabit kıymetler,

%100 oranında dikkate alınarak, asgari %8 oranında kredi riski sermaye yükümlülüğüne tabi tutulan varlıklar arasındadır. Basel I sermaye yeterliliği uzlaşısı altında, düşük risk grupları altında tasnif edilmeyen, örneğin çok yüksek kredi değerliliğine sahip bir şirkete kullanılan teminatsız kredi ile vadesi geçmiş takipteki kredilerin dikkate alınma oranı, dolayısıyla sermaye yükümlülüğü eşittir.

2.2.2. Kredi Riskinin Basel II Çerçevesinde Ölçümü

Basel I uzlaşısı uygulamaya girdiği yıllardan itibaren özellikle kredi riskinin ölçümünde benimsenen yöntemler nedeniyle eleştiriye maruz kalmıştır. Basel I'e yöneltilen eleştirilerden bazıları şunlardır (Szego, 1999:152-153);

- Sermaye yeterliliği standart oranı risk bazlı olmaktan ziyade likidite bazlıdır.

- Rasyo, bankaları iflasa götüren temel bir risk olan kredi kullandırımında yoğunlaşmayı dikkate almamaktadır.
- Bütün firma kredilerine, teminata göre yapılan farklılaştırma dışında, aynı risk ağırlığı öngörüldüğünden bankalar yüksek getirili, fakat yüksek riskli alanlara girmeye teşvik edilmektedir.
- Bankaların sadece sermaye yeterliliği oranını tutturmak için sermaye artırımına gitmeleri, getirisini dikkate almadan faaliyetlerinin genişletmelerine sebep olmaktadır.
- Sermaye yeterliliği oranını yükseltmek için sabit kıymetler gibi duran varlıkların yüksek değerlendirilmesi için her türlü yõteme başvurulması nedeniyle, bu varlıkların gerçek değerliyle satışı halinde ortaya çıkacak büyük zararlar, bankaların elini kolunu bağlar hale gelmiştir.

Son yıllarda finans, risk yönetimi ve teknoloji alanlarında yaşanan gelişmeler, 1988 düzenlemesinin yetersiz kalmasına ve etkin sermaye yeterliliği ölçümleri konusunda dünyadaki en iyi uygulamaların fazlasıyla gerisine düşmesine neden olmuştur. Bunun yanında, 1997 sonunda yaşanan Asya krizinin finansal sistemler üzerindeki etkisi, sermaye yeterliliği düzenlemesinde revizyona gidilmesi ihtiyacını bir kez daha ortaya çıkartmıştır.

Haziran 1999'da başlanan revize çalışmaları, piyasa katılımcılarıyla yürütülen istişareler neticesinde Haziran 2004'te son halini almış ve yayınlanmıştır.

Basel II, bankalarda etkin risk yönetimi ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini arttırmak ve bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak için oluşturulmuş bir düzenlemedir. Düzenleme, uluslararası aktif bankalar için geliştirilmiş olup, uygulanmaması durumunda Basel Komitesi'nin yasal bir yaptırım gücü bulunmamaktadır.

Yeni düzenlemenin içerisinde; sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve nasıl kamuya açıklanacağına ilişkin hükümler mevcuttur.

Basel II (Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı) üç temel yapısal blok üzerinde yükselmektedir (Parasız, 2007:249).

1. Birinci Yapısal Ayak: Minimum sermaye gereksinimi,
2. İkinci Yapısal Ayak: Denetim Fonksiyonunun işleyişi,
3. Üçüncü Yapısal Ayak: Piyasa disiplini.

1. Birinci Yapısal Ayak: Minimum sermaye gereksinimi, bankanın risk profiline göre kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskler için tutulması gereken sermaye tutarını ortaya koymaktadır. Bir bankanın sermaye yeterliliği standart rasyosu toplam sermayenin kredi, piyasa ve operasyonel riskler için hesaplanan toplam risk ağırlıklı varlıklara bölünmesiyle bulunacaktır.

Toplam Sermaye

Sermaye yeterliliği = $\frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}} = \geq \%8$

Kredi Riski + Piyasa Riski + Operasyonel Risk

2. İkinci Yapısal Ayak: Denetim fonksiyonunun işleyişi, denetim ve gözetim otoriteleri tarafından yapılacak incelemelerin uzaktan ve yerinde denetimlerin işleyişini ortaya koymaktadır. Denetim fonksiyonunun işleyişinin birinci ve üçüncü yapısal ayaklardan ayrı tutulmaması gerektiği belirtilmekte ve diğer blokların önemli bir tamamlayıcısı olduğu vurgulanmaktadır. Gözetim otoritelerinin görevi, bankanın kendi risklerini doğru değerlendirdiğinden ve sermaye yeterliliğinin sağlandığından emin olmaktır. Bu amaçla dört prensip belirlenmiş ve ayrıntılı olarak açıklanmıştır. **Birinci prensipte** sermaye yapılanmasında ve sermaye ile ilgili hedeflerin belirlenmesinde banka yönetiminin önemi ortaya konulmuştur. Tesis edilen sermayenin bankanın risk profiline ve koşulların banka yönetimince kontrol edilebilmesine uygun olması gerektiği belirtilmiştir. Bu amaçla, banka yönetimine sürekli raporlar sunulması ve üst yönetim tarafından belirlenen limitlere uygunluğunun teyit edilmesi gerekmektedir. **İkinci prensipte**, bankanın sermaye yeterliliği ile ilgili aldığı kararların doğruluğunun ve standartlara uygunluğunun incelenmesinin

gözetim otoritelerinin sorumluluğu altında olduğu belirtilmiştir. **Üçüncü prensipte**, asgari sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulmasının yanı sıra gerekli olan durumlarda bankalarda asgari oranın üzerinde sermaye tutulmasının talep edebileceği hususu belirtilmektedir. **Dördüncü prensip** ise banka sermayesinin belirlenen asgari yükümlülüğün altına düşmemesi için bankanın kendi risk profiline, yapısına uygun tedbirlerin resmi otorite tarafından önceden alınmasının sağlanmasına ilişkindir.

İkinci Yapısal Ayakta önemli olan bir başka husus da Birinci Yapısal Blok altında dikkate alınmayan risklerin (bankacılık defterindeki faiz riski, yoğunlaşma riski, likidite riski vb.) İkinci Yapısal Blok'ta ele alınmasıdır. Gözetim otoriteleri bu risklerin iyi yönetilip yönetilmediğini ve bankanın bu riskler için yeterli sermaye ayırıp ayırmadığını değerlendirmekle yükümlüdür.

3. Üçüncü Yapısal Ayak: Piyasa disiplini, banka yönetiminin yapacağı açıklamalar doğrultusunda piyasa disiplininin sağlanmasını teşvik etmektedir. Bu çerçevede, bankaların piyasaya yapması gereken açıklamalar ortaya konulmuştur. Böylece, bankaların daha şeffaf bir yapı kazanmaları amaçlanmaktadır. Piyasa oyuncularının bankanın risk profilini ve sermaye yeterliliğini anlaması için banka tarafından net, doğru açıklamalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu açıklamaların bankaların birinci ve ikinci yapısal bloklarda aldığı kararları inandırıcı kılması ve piyasaya güven vermesi gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında ve risk değerlendirme yöntemlerinde yapılan uygulamalarda banka tarafından yapılacak açıklamalar, bankanın piyasa oyuncuları ve kamuoyu üzerinde iyi bir izlenim uyandırması için önemlidir. Şeffaflığın banka-yatırımcı ilişkilerini kuvvetlendireceği vurgulanmıştır.

2.3.Sorunlu Krediler

Daha önceki bölümde de bahsedildiği üzere sorunlu kredi; banka ile müşteri arasında yapılan kredi anlaşmasına uygun olarak kredi geri ödemelerinin vadesinde/ödeme tarihinde ödenmemesi ve/veya makul bir süre içinde ödenmemesi veya vadesi gelmemiş olan kredinin vadesinde ödenme ihtimalinin düşük olması olarak tanımlanmıştı. Pek tabii sorunlu kredilerin bankalara yüklediği bir maliyeti söz konusudur.

2.3.1.Sorunlu Kredilerin Bankalara Maliyeti

- Sorunlu kredilerden kaynaklanan özel karşılık ayırma zorunluluğu, bankaların aktif kalitesini olumsuz yönde etkileyerek karlılıklarının düşmesine sebep olur.
- Sorunlu kredilerin izlenmesi ve takibi ilave bir kadro gerektirdiğinden bankanın idari giderlerinin artmasına sebebiyet verir.
- Sorunlu krediler, şube ve genel müdürlük elemanlarının zamanlarını alacağından, söz konusu elemanların verimli işlemler ile ilgilenmesine engel olur.
- Sorunlu kredilerin yüksek olması bankanın imajını olumsuz yönde etkiler.
- Sorunlu kredi banka çalışanlarının motivasyonunu olumsuz yönde etkiler.

2.3.2. Banka Kredilerinin İzlenmesine İhtiyaç Duyulmasının Nedenleri

Kullandırılan her bir kredinin/kredi benzeri alacağın, vadesinde ödenmeme riski bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle vadesi, türü, teminatı ne olursa olsun her bir kredinin sorunlu hale gelme olasılığı bulunmaktadır. İşte bu nedenledir ki her bir kredinin izlenmesi gerekmektedir. Bu riski oluşturan bazı sebepler şunlardır (TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:4);

- Değişen piyasa koşulları ve dünya konjonktüründe meydana gelen değişimler nedeni ile geleceğin sağlıklı bir şekilde planlanamaması,
- Hızla yükselen globalleşme nedeni ile güçlü sermaye ve teknolojiye sahip firmaların tüm dünya pazarlarına çok çabuk girebilmesi, dolayısıyla rekabet koşullarının artması,
- Firmaların ürettikleri mal ve hizmetlere karşı talebin azalması bu karşılık yeni ürün ve hizmetlerin üretilmemesi,
- Üretim ve dağıtım kanallarındaki hızlı teknolojik gelişmelere uyum sağlanamaması,
- Firmaların birlikte iş yaptığı veya önemli ölçüde bağımlı (tek alıcı, satıcı) olduğu diğer firmaların zora düşmesi,
- Yerel yönetimlerin, kredili firmaları direkt olumsuz yönde etkileyebilecek politikalar (damping, anti damping, vergilendirme vb) belirlemesi ve uygulaması,
- Kredi kullanan firmaların yönetim hataları,

- Krediyi kullanan firma ortaklarının kişisel özelliklerinden dolayı, moralitesinin, ödeme niyetinin zayıflaması,
- Firma yönetiminde ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklar, anlaşmazlıklar,
- Uluslararası uyuşmazlıkların firmaları zarara uğratması,
- Doğal afetler,
- Kredilendirmede yapılabilecek hatalar,

Dolayısıyla, bir firmaya kullandırılan kredilerin tamamen tahsili sağlanıncaya kadar o firmanın yakından izlenmesi gereklidir.

Bu izlemenin yapılmaması kullandırılan kredinin kaderi ile başbaşa kalmasına ve geri dönmemesine sebep olabilir. Bu nedenle, kredi izleme faaliyetleri bir defa yapılmakla biten işlemler olmayıp, devamlı olarak yapılması gereken faaliyetlerdir.

Kredilerin sağlıklı bir şekilde izlenmesi, getirisi ve aktif kalitesi yüksek, kaliteli bir kredi portföyünün oluşmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

Kullandırılan kredilerin banka bilançolarında %50'lere varan, hatta bu rakamı aşan oranlarda yer alması ve sorunlu kredilerden dolayı banka bilançolarının bozulması olasılığına karşılık, bankalar organizasyon yapıları içerisinde kredi izleme birimlerine yer vermekte ve bu konuda yapılacak çalışmalar konusunda tüm personelin duyarlı olması için çalışmaktadırlar.

Öte yandan, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun Kredilerin izlenmesi başlıklı 52. maddesindeki "Bankalar, kredileri nedeniyle maruz kalınacak riskleri ölçmek, karşı tarafın mali gücünü düzenli olarak analiz etmek ve izlemek, gerekli bilgi ve belgeleri temin etmek ve bunlara ilişkin esasları belirlemek zorundadır. Kredi müşterileri bu çerçevede konsolide ve konsolide olmayan bazda istenilen bilgi ve belgeleri bankalara vermekle yükümlüdür. Sermayesinin yarısından fazlasına genel ve katma bütçeli dairelerin, kamu iktisadi teşebbüslerinin, 28.05.1986 tarihli ve 3291 sayılı Kanun kapsamın alınan kuruluşların sahip olduğu kurum ve ortaklıklara ve bankalar dışında kalan müşterilere açılacak kredi ve verilecek kefalet ya da teminatların Kurumca belirlenecek tutarı geçmesi halinde alınacak hesap durum belgesi ile eki bilanço ve kar ve zarar cetvellerinin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluğunun Kurumca belirlenecek esaslar dahilinde 01.06.1989 tarihli ve 3568 sayılı Kanuna göre ruhsat almış, denetim yetkisine sahip meslek mensupları

tarafından onaylanması şarttır.” ifadesi ile kredi izleme Bankacılık Kanunu’nda yer almıştır.

Bankalarda her bir kredinin tahsisinden tasfiyesine kadar geçen süreçte, yasal mevzuat ve bankanın kendi belirlediği kriterler kapsamında izlenmesi bir zorunluluktur.

2.3.3.Kredinin Sorunlu Hale Gelme Nedenleri

Kredinin sorunlu hale gelmesinin birçok farklı nedeni olabilir, Bunlar, firmanın kendisinden kaynaklanan (iç faktörler) nedenler olabileceği gibi, firmanın kendi kontrolü dışında (dış faktörler) meydana gelebilecek olumsuz gelişmeler ve kredilendirmede yapılan hatalar da olabilir.

2.3.3.1.Firmanın Faaliyetlerini Etkileyen İç Faktörler

Bu başlık altında, firmaların, faaliyetlerini yürütme şekilleri, iç organizasyonları ve uyguladıkları çeşitli politikalar (alış, satış, üretim, stok, yatırım, istihdam, borçlanma vb.) sıralanabilir.

Firmanın, piyasa koşullarına uygun olmayan bir üretim politikası izlemesi, firmanın mali yapısının bozulmasına neden olabilecektir. Örneğin piyasada arz fazlası olan bir ürünü üretmek konusunda ısrarlı davranılması, üretilen malların tamamının satılamamasına, stok maliyetlerinin artmasına, sonucunda nakit akışının bozularak mali yapının olumsuz etkilenmesine neden olabilecektir. Benzer şekilde, firma tarafından belirlenen gerçekçi olmayan yatırım planları, alış/satış koşulları firmayı olumsuz yönde etkileyebilecektir. Firmaların sık sık ziyaret edilmesi, üretim tesislerinin yerinde görülmesi ve buradan elde edilen bilgilerin diğer firmalardan elde edilen bilgiler ile mukayese edilmesi önemli bir kredi izleme faaliyetidir. Bu faktörlerin değerlendirilebilmesi için firma ziyaretleri sırasında veya diğer süreçlerde aşağıda belirtilen konulara dikkat edilmesi yararlı olacaktır.

- Firmaların faaliyetlerini problemsiz bir şekilde yürütüp yürütmedikleri,
- Yönetim kalitesinde herhangi bir zayıflığın ortaya çıkıp çıkmadığı,
- Firma bünyesinde unvan, şirket nevi, ortak değişikliği veya ölümü olup olmadığı,
- Üretim ve hizmet alanında kullanılan makine ve teçhizatın teknolojik gelişmelere göre yenilenip yenilenmediği,

- Yüksek ve alışılmadık kar potansiyeli olan alanlara yatırım yapma isteğinin bulunup bulunmadığı,
 - Spekülatif stok alımlarının olup olmadığı,
 - Dolaylı kredilerin tespitine yarayan bilgilerde farklılık olup olmadığı,
 - Satış gücünü çekip çekmedikleri ve zararına çalışıp çalışmadıkları,
 - Önemli miktarda alım/satım yaptığı firmalarda değişiklik olup olmadığı,
 - Firmanın şüpheli alacaklarında, indirim ve iade oranlarında artış olup olmadığı,
 - Yeterli iç ve dış sipariş alıp almadıkları,
 - Alınan siparişlerin, firmanın kapasitesine, mevsime, piyasa şartlarına, nakit giriş ve çıkışına uygun olup olmadığı,
 - Teminat mektubu ile ilgili taahhütlerin yerine getirilip getirilmediği, ödeme garantisi şeklinde verilmiş olan teminat mektubu ile ilgili ödemelerin düzenli yapılıp yapılmadığı ve nakit akışının bu ödemelere uygun olup olmadığı,
 - Diğer bankalardan alınan krediler ve bu kredilerin şartlarının ne olduğu ayrıca, aşırı bir borçlanma içine girilip girilmediği,
 - Alınan kredilerin amacına ve geri ödeme kaynaklarına uygun olara kullanılıp kullanılmadığı,
 - Giderler üzerinde firmanın tam bir kontrolünün bulunup bulunmadığı,
 - Ortak ve kefillerin finansal durumlarında kötüleşme olup olmadığı,
 - Alınmış olan teminatların niteliğinde herhangi bir bozulma bulunup bulunmadığı
- vb. (TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:5-6).

yukarıda sayılan bulguların tespiti halinde firmanın bankayla olan ilişkileri süratle yeniden değerlendirilmelidir.

2.3.3.2.Firmanın Faaliyetlerini Etkileyen Dış Faktörler

Firmaların faaliyetleri büyük ölçüde içinde buldukları piyasa ve ilişkili olan sektörlerdeki gelişmelerin etkisi altındadır. Dolayısıyla, piyasa ve sektörlerde ortaya çıkan değişiklikler ve bunların kredili firmaların faaliyetlerini ne yönde etkilediği izlenerek değerlendirilmelidir.

Bu değerlendirme çalışmalarında aşağıda belirtilen hususlardan yararlanılabilir;

- Sektörün kapasite kullanım oranlarındaki değişimler,
- Sektörün büyüme hızı,
- Sektöre yeni giren ve çıkan firma sayıları, özellikle güçlü sermaye yapısına sahip yabancı ortaklı firmaların sektöre girip girmediği,
- Sektördeki sorunlu kredi oranları,
- Sektöre sağlanan teşvikler,
- Sektörün siyasi ve ekonomik gelişmelerden etkilenme derecesi,
- Firmanın sektördeki pazar payının değişimleri. Küçük ölçekli firmaların, faaliyet gösterdiği bölgede piyasa payındaki değişimler(TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:6-7).

Bu nedenle bankalar, piyasa ve sektörel değişimler ile ilgili ve firmaların diğer firma ve mali kuruluşlar ile olan ilişkileri hakkında bilgi toplamaya ve toplanan bilgileri değerlendirmeye çalışmaktadırlar. Bu kapsamda istihbarat çalışmaları yapılmakta ve çeşitli kaynaklardan bilgi toplanmaktadır.

2.3.3.3.Kredilendirmede Yapılan Hatalar

Kredilendirme öncesi,

- Firmalar hakkında yeterli düzeyde bilgi toplanmaması dolayısıyla firmaların yeterince tanınmaması,
- Eksik evrak ve firmanın mali bünyesine ait bilgi noksanlığı,
- Yanlış teminatlandırma,
- Kredi tür ve tutarının yanlış belirlenmesi,
- Hedef baskısı,

gibi unsurlar, kredinin daha başlangıçta sorunlu doğmasına yol açabilmektedir(TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:7). Kredilendirme öncesi, müşterinin kredi ihtiyacı doğru belirlenmeli (ihtiyacının üzerinde kredi verilmemeli) ve kredilerin verilmiş amacı dışında kullanılıp kullanılmadığı takip edilmelidir.

2.3.4.Sorunlu Firmaların Ortak Özellikleri

Sorunlu hale gelen ve/veya sorunlu hale gelmesi muhtemel firmaların faaliyetlerinde, banka ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan olumsuzluklar, kısaca sorunlu firmaların ortak özellikleri aşağıda özetlenmiştir(TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:7-8).

- Finansal durumları hakkında bilgi vermekten kaçınırlar,
- Borçlu oldukları çek ve senetleri ödemede zorluklarla karşılaşır. Küçük miktarda çek bedelleri için dahi kredi virmanı talep ederler.
- Firma sahipleri kredi kartı borçlarını ödemekte gecikirler veya kredi kartı ile nakit çekerek finansman yaratırlar.
- Devre faizlerini zamanında ve nakit olarak ödeyemezler.
- Kredileri, vadelerinde tasfiye etmekte güçlük çekerler ve vadelerinin uzatımını talep ederler.
- Sık sık kredi artırımı talebinde bulunurlar. Nakit akışını kontrol edemediğinden çok kısa aralıklarla limit artırımı talep ederler.
- Teminata vermiş oldukları çek ve senetlerin sık sık muamelesiz iadesini ve yenileri ile değiştirilmesini isterler (verilen bu çek ve senetler genellikle ticari ilişkilerinden kaynaklanmamaktadır).
- Teminata verdikleri çek ve senetlerde karşılıksız ve protesto oranı yüksektir.
- TCMB banka borçları yüksektir. Bu yükseliş firmanın faaliyeti ve ciro artışı ile orantılı olmayabilir.
- Teminata ticari çek ve senet yerine çok daha uzun vadeli finansman çeki ve senedi vermeye çalışırlar.
- Teminat noksanlıkları ortaya çıkar, çek ve senetlerde konsantrasyon oranı yükselir. Yeterli çek/senet üretemeyen firmalar, finansman mahiyetinde yüksek montanlı çek/senetleri teminata vererek konsantrasyon oluşmasına sebebiyet verirler.
- Şubede mevduat bulundurmazlar ve gelen havaleler ile tahsil edilen kıymetlerin bedellerini derhal kullanmaya çalışırlar.
- Kredi limitleri dolu olduğu ve mevduatları olmadığı halde şube üzerine çek keşide ederek kredi limitlerini zorlarlar.

- İpotek ve benzeri maddi teminat vermezler veya bundan kaçınırlar. (Gayrimenkullerini Başkası Üzerine Devrederler.)

2.3.5. Müşteriler Hakkında Bilgi Toplama (İstihbarat)

Kredilendirdiğimiz firmaların, kendileri, kefil, ortak, yöneticileri ve kardeş kuruluşları hakkında aşağıda belirtilen konularda bilgi toplanması, kredi kullandırımı öncesi ve sonrasında kredi değerlendirmesinin daha sağlıklı yapılmasına ve kullandırdığımız kredilerin geri dönüşlerinde ortaya çıkabilecek problemlerin asgari düzeye indirilebilmesine imkan verecektir.

Söz konusu toplanacak bilgiler;

- Diğer mali kuruluşlar ile olan ilişkileri,
- Daha önce yapılan işler,
- Firma ve ortaklarının daha önce geçirdiği mali sarsıntılar,
- Firma, ortak ve yöneticilerin tecrübe ve iş becerileri,
- Moralite, (karşılıksız çek, protestolu senet, negatif nitelikli bireysel kredi kaydı, piyasa itibarı)
- Mevcut işlerin gidişatı,
- Varlık durumunun tespiti,
- Tefecilere kayıt dışı borç olup olmadığı,
- Sektördeki gelişmeler, üretim ve talep durumu,
- Rakip firmalar ve ürünleri,
- Piyasa payı, pazara yerleşilip yerleşilmediği,
- Sektör ve piyasadaki rekabetin şiddeti ve şartları,
- Piyasadaki alım satım koşulları,
- Sektöre sağlanan teşvikler,
- Sektörle ilgili dezavantajlar ve sektörün dış rekabete karşı korunup korunmadığı,

Firmalar hakkında bilgi toplama kaynakları ise şunlardır;

I. T.C.M.B. Kaynaklı Bilgiler,

Risk Santralizasyonu Listesi (Memzuç): T.C.M.B. tarafından aylık olarak bankalar geri bildirim yapılan Risk Santralizasyonu Listesinden, kredili müşterilerimizin diğer bankalardaki toplam limit ve riskleri, vade ve risk kodu bazında izlenebilmekte, çalıştığı banka sayısı, reeskonta tabi tutulan veya tahakkuk edip ödenmemiş olan faiz tutarları görülebilmektedir. Risk Santralizasyonu Listesinden faydalanarak, kredili müşterimizin diğer bankalarda sorun yaşayıp yaşamadığı (sorunlu risk kodlarında izlenip izlenmediği, ödenmeyen faizin bulunup bulunmadığı) gibi somut bilgiler elde edilebileceği gibi, banka sayısının azalması, limit doluluk oranının artması, kredi kullanımının artması gibi araştırılması gereken konuları da tespit etmek mümkün olabilmektedir.

Protestolu senet, karşılıksız çek bilgileri,

Negatif nitelikli bireysel kredi bilgileri,

II. Sektör Bilançoları Çalışması; Reel sektördeki gelişmeleri izlemek ve ekonominin genel gidişini yansıtacak veriler üretmek amacıyla, T.C.M.B. bünyesinde bulunan firma mali tablo ve kimlik bilgilerinden yararlanılarak, T.C.M.B. tarafından her yıl Sektör Bilançoları çalışması yapılmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, sektör profillerinin çıkarılması, firmaların içinde buldukları sektörlerdeki yerlerinin belirlenmesi, finansal analizde yaygın olarak kullanılan oran analizinde mukayese edilebilecek verileri üretmektir. Çalışma hakkında detaylı bilgi T.C.M.B.'nin web sitesinden (<http://www.tcmb.gov.tr>) elde edilebilir.

III. Resmi Gazete (<http://rega.basbakanlik.gov.tr/>),

IV. Ticaret, Sanayi, ve Diğer Meslek Odaları Yayınları,

V. Bankalar Birliği Yayınları,

VI. Firmaların Çalıştığı Diğer Banka ve Kuruluşlar,

VII. İcra Daireleri, Noterler,

VIII. Diğer Sözlü ve Yazılı Basın,

Bu bilgi kaynaklarına ilave olarak;

- Kredili müşterilerimizin, dönemsel olarak güncel mali verileri alınarak, analiz edilmesi, önemli miktarda mal alıp sattığı firmaların (detay mizandan bakılarak) durumlarının yakından izlenmesi (bu firmaların durumlarının bozulmasının kredili firmaları etkileyeceği göz önünde bulundurulmalıdır) yararlı olacaktır.
- Ülkenin ekonomik gelişme ve değişimleri, piyasa şartları yakından takip edilmeli, ekonomik programlar ve planlar hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.
- Sektördeki gelişmeler takip edilmeli, tüm sektörlerin diğer sektörleri ile ilişkide olduğu dolayısıyla, herhangi bir sektördeki problemin diğer sektörleri etkileyeceği göz önünde tutulmalıdır.
- Firma ziyaretleri sırasında sadece pazarlama faaliyetleri ile yetinmeyip, firmalardan içinde bulunduğu sektör, piyasalar ve ilişkide bulunduğu diğer firmalar hakkında bilgi alınmaya çalışılmalıdır. Piyasalardaki değişimleri en yakından hissedenin, iş ilişkisi içinde oldukları firmalar olacağı açıktır. Örneğin; bir tekstil firmasına nakliye işi yapan nakliye firmasının, nakliye ücretini alamaması, tekstilci firma için bir problem olduğunun göstergesi olabilir.

Yapılacak istihbarat çalışmalarının, doğruluk ve güvenilirliğini kaybetmemesi için düzenli olarak sürdürülmesi, gizlilik içinde ve objektif olarak yapılması ve toplanan bilgilerin, değişik kaynaklardan teyit edilmesi gereklidir.

2.3.6. Banka Firma İlişkilerinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Problemlili hale gelen ve/veya problemlili hale gelmesi muhtemel kredili firmaların (mali verilerinde ortaya çıkan olumsuzlukların dışında- borçlanmadaki aşırı artışlar, stok devir hızında belirgin yavaşlamalar, alacak tahsil sürelerinin uzaması, faaliyet zararları, negatif işletme sermayesi, özkaynak yetersizliği vb.) banka ile olan ilişkilerinde ortaya çıkabilecek olumsuzluklar özetle şöyledir;

- Finansal durumları hakkında bilgi vermekten kaçınırlar. Mali ve/veya mali olmayan verilerin talep edilmesi halinde zamanında bilgi vermezler, verilen bilgilerde eksiklikler bulunur.

- Borçlu oldukları çek ve senetleri ödemede zorluklarla karşılaşır. Küçük miktarlı çek bedelleri için dahi kredi virmanı talep ederler.
- Firma sahipleri kredi kartı borçlarını ödemekte gecikirler veya kredi kartı ile nakit çekerek kendilerine ilave finansman yaratmaya çalışır.
- Kredi faizlerini zamanında ve nakit olarak ödeyemezler.
- Teminat mektubu vb. gayrinakdi kredi işlemlerinden doğan komisyon borçlarını zamanında ödeyemezler.
- Kredilerini vadelerinde tasfiye etmekte güçlük çekerler ve vadelerinin uzatımını talep ederler.
- Döviz taahhütlerini zamanında kapatamayarak ek süreye müracaat ederler.
- Teminat koşullarını banka aleyhine değiştirmeye çalışır.
- Nakit akışını kontrol edemediğinden çok kısa aralıklar ile limit artırımını talep ederler.
- Kredi hesabı donuklaşır. Kredi hesabı daha çok kullandırım yönünde hareket görür, geri ödeme aralıkları uzar.
- Banka borçları yükselir. Banka borçlarındaki artış, firmanın faaliyeti ve ciro artışı ile orantılı olmaz.
- Teminata vermiş oldukları çek ve senetlerin sık sık muamelesiz iadesini ve yenileri ile değiştirilmesini isterler. (verilen bu çek ve senetler genellikle ticari ilişkilerden kaynaklanmamakta ve finansman mahiyeti taşımaktadır.)
- Teminata verdikleri çek ve senetlerde karşılıksız, iade ve protesto oranı yükselir.
- Teminata verdikleri çeklere, çek keşidecileri tarafından ödeme yasağı konulur.
- Teminata ticari çek ve senet yerine çok daha uzun vadeli finansman çeki ve senedi vermeye çalışır.
- Teminat noksanlıkları ortaya çıkar, çek ve senetlerde konsantrasyon oranı yükselir.
- Yeterli çek ve senet üretemeyen firma, finansman mahiyetinde yüksek montanlı çek ve senetleri teminata vererek konsantrasyon oluşmasına sebebiyet verir.
- Kredi kullandıkları bankada mevduat bulundurmazlar ve gelen havaleler ile tahsil edilen çek ve senet bedellerini derhal kullanmaya çalışır.

- Nakit akışlarını kredili çalışmadıkları diğer bankalar üzerinden geçirirler.
- Kredi limitleri dolu olduğu ve mevduatları olmadığı halde, şube üzerine çek keşide ederek kredi limitlerini zorlarlar.
- İpotek ve benzeri maddi teminat vermezler veya bundan kaçınırlar.
- Üzerlerine kayıtlı varlıkları, başkalarının üzerine devrederler.
- Verdikleri sözleri yerine getirmezler ve durumlarını olduğundan daha iyi göstermeye gayret ederler.
- Sık sık şubeye gelerek, banka çalışanlarını şubede ziyaret ederler. Böylece, banka personelinin firma merkezine yapacakları ziyaret aralıklarını uzatmaya çalışırlar.
- Yaş meyve/sebze, pamuk, üzüm, incir, kayısı gibi mevsimsel ürünlerin üretimini ve ticaretini yapan firmalar faaliyette buldukları sektörün sezon sonunda bile kullanmış oldukları kredileri tasfiye edemezler.

Yukarıda belirtilen kriterler, firmanın durumunun kötüye gittiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, bu göstergelerin zamanında fark edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması kullanılan kredilerin geri dönmeme riskini azaltacaktır.

Kredili firmanın kaybedilmesinden korkarak veya müşteri memnuniyetsizliği yaratacağı düşünülerek, gerekli bilgi ve belgelerin istenmesinden hiçbir şekilde çekinilmemeli ve elde edilen bilgiler, bağlı bulunulan Bölge Başkanlığı ve Kredi Risk İzleme Daire Başkanlığı ile paylaşılmalıdır.

Kredili firmaların kredi değerliliğindeki azalmalar, firma bünyesinde oluşacak olumsuzluklar, müşteriler ile olan güncel ilişkileri (yüz yüze görüşmeler, bölgesel yakınlık vb) nedeni ile öncelikle şubelerimiz tarafından hissedilmelidir.

Kredili müşterilerde ortaya çıkan sorunların, Genel Müdürlüğün bilgisi dışında şubece çözülmeye çalışılması, çeşitli nedenlerden (şubenin objektif davranmaması, diğer günlük faaliyetlerinin yanında bu işe yeterince zaman ayıramaması, bu konudaki bilgi/deneyimin, alternatif çözüm üretme seçeneklerinin yeterli olmaması vb.) dolayı daha büyük sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilecek, sorunların çözümü daha uzun zaman alabilecektir.

2.3.7.Sorunlu Kredilere Karşı Alınacak Önlemler

- Doğru kredilendirme,
- Düzenli izleme,

Özellikle, Türkiye gibi piyasa şartlarının sürekli değişim içinde bulunduğu, kontrol edilemediği, iç ve dış faktörlerden çok çabuk etkilenen, uzun süreli plan yapılamayan piyasalarda, firmalara kullandırılan kredilerin yakından izlenmesi, kredinin geri dönüşünün sağlanması ve Banka riskinin kontrol altına alınması açısından bir zorunluluktur.

Bir firmaya kullandırılan kredilerin tamamen tahsili sağlanıncaya kadar o firmanın yakından izlenmesi gereklidir. Bu izlemenin yapılmaması, kullandırılan kredinin yukarıda da belirtilen sebeplerden ötürü kaderi ile baş başa kalmasına ve geri dönmemesine sebep olabilir. Bu nedenle, kredi izleme faaliyetleri bir defa yapılmakla biten işlemler olmayıp, devamlı olarak yapılması gereken faaliyetlerdir.

2.3.8. Sorunlu Kredilerde Çözüm Yolları

Yapılması gereken ilk işlem, kredinin sorunlu hale gelmesinin sebeplerinin tam olarak anlaşılması ve banka alacağının geri dönmesini sağlayacak düzeyde teminat tesis edilmesi, diğer bir deyişle alacağının teminatla örtülmesidir.

Problemin tam olarak anlaşılabilmesi, daha sonraki aşamalarda sağlıklı karar alınmasına, borcun tasfiyesinin uzamasına ve bankanın aleyhine sonuçlanacak bir tasfiye şekli oluşturmasına sebep olur.

Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, sorun olumsuz ekonomik gelişmelerden, firmanın içinde bulunduğu piyasalardan kaynaklanabileceği gibi, firmanın yönetim hatalarından veya kredilendirmede yapılan hatalardan da kaynaklanabilmektedir.

Sorunun sebebi anlaşıldıktan sonra, bankanın önünde üç seçenek bulunmaktadır; (TCZB Eğit.Dai.Bşk.Notları, 2009:12)

1. Sorunlu hale gelen firmanın mali bünyesini güçlendirmesine, faaliyetlerinin devam etmesine olanak sağlayacak imkanların tanınması (nakit, gayri nakit ilave kredi kullandırılması gibi), dolayısıyla firma ile ilişkilerin devam ettirilmesi,

2. Firma ile ilişkilerin tamamen sona erdirilerek, tasfiye planı oluşturularak mevcut riskin idari ve/veya kanuni yoldan tahsil edilmesi,
3. Hiçbir şey yapılmayıp mevcut alacağın zarar yazılması,

Birinci ve ikinci seçenektan hangisi uygulanırsa uygulansın, sorunun çözümünde banka ve firma yetkilileri arasındaki ilişkinin şekli çok önemlidir. Çünkü her iki tarafın, birbirine dürüst davranmadığı, karşılıklı güven ortamının oluşmadığı durumlarda, ortak bir noktada buluşmak ve sorunun her iki tarafın menfaatlerini koruyacak şekilde çözmek imkansız bir hale gelir. Bu durumda genellikle yasal yollara başvurmak zorunda kalınır.

Problem ortaya çıktıktan sonra dahi, firma ile iyi ilişkiler sürdürülmeli ve sorun karşılıklı diyalog ile çözülmeye çalışılmalıdır. Sorunlu hale gelen bir kredide, firma yöneticilerinin/ortaklarının hareket tarzı önem kazanmaktadır.

İşlerin kötüye gittiğini hissedenden firma yöneticileri/ortakları, daha sonradan alacaklılarının yasal takip işlemlerinden kurtulabilmek üzere, şirketlerine ve kendilerine ait mal varlıklarını başkalarına devredebilmektedir. Bu durumdaki firmalar ile anlaşma zemininin kurulması çok kolay olmamaktadır. Çünkü, firma yöneticileri daha başlangıçta iyi ahlaklı bir tüccar gibi davranmayıp, problemleri bankayla paylaşmak yerine mallarını kaçırmayı tercih etmiş ve dürüst davranmamıştır. Bu gibi durumlarda alacağımızın tahsili için genellikle hukuki yollara başvurmanın dışında bir şey yapılamamaktadır.

Yukarıda belirtilen hareket tarzının dışında firma, faaliyetlerindeki problemi hissettiği anda bu durumu bankası ile paylaşabilmekte ve sorunun aşılması için görüşmeler yapılabilmektedir. Firma yöneticileri/ortaklarının dürüst davrandığı, sorunun çözümü için ortak bir arayış içine girdiği bu gibi durumlarda karşılıklı olarak bazı fedakarlıklar yapılarak (faiz indimi, vade uzatım vb.) sorun çözülebilmektedir.

Bu durumda, sorunun çözümü için alınan aksiyonlar şöyle özetlenebilir;

- Problemlili bir kredide firmanın ihtiyacı zaman, bankanın ihtiyacı ise teminattır. Bu durumda alınacak aksiyon, mevcut borcun tasfiyesini sağlayacak (firma ile birlikte belirlenecek vade ve ödeme tutarlarına göre) bir geri ödeme planı yapmak ve bu süre zarfında bankanın risklerinin teminat altına alınmasını sağlayacak teminatların banka lehine tesis edilmesidir.

- Yukarıda belirtildiğinin aksine, firmanın faaliyetlerini sona erdirmesi durumunda ise borç tasfiyesi firma ve ortaklarının/kefillerinin aktifinde bulunan değerlerin (nakit değerler, stoklar, menkul ve gayrimenkuller, alacaklar) satılması ile gerçekleştirilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAKİPTEKİ KREDİLER

3.1. Takipteki Krediler

Takipteki kredilerin yönetimi aşamaları olarak şunlar sayılabilir;

- Bankanın kredi işlemlerinden doğan alacaklarının tahsiline yönelik idari takip işlemleri,
- Bankanın kredi işlemlerinden doğan alacaklarının yasal yollarla takibi,
- Bankanın anlaşmalı avukatlar ile çalışma usul ve esaslarına ilişkin işlemler,
- Takip hesaplarında izlenen kredilere Karşılıklar Yönetmeliği uyarınca karşılık ayrılması.

3.1.1. Alacağın Tasfiyesine Yönelik İdari İşlemler

İdari işlem süreci, Tasfiye Olunacak Alacaklar hesaplarında kayıtlı alacakların tahsilini teminen, yasal takip süreci ile eşzamanlı olarak, yeniden yapılandırma (taksitlendirme, faiz bonifikasyonu), icra inkar tazminatından vazgeçilmesi, mahcuz veya rehinli malların temellük ve tefevvüzü, rehinli ya da hacizli malların rızaen satışında rehinin veya haczin fekki, teminatlarda değişiklik yapılması, tahsil olanağı kalmayan alacakların kayıtlardan terkini, alacağın temliki gibi idari takdir gerektiren işlemlerin teklifi, değerlendirilmesi ve karara bağlanarak uygulanmasının esas ve usullerini kapsamaktadır.

İdari işlem süreci, yeniden yapılandırma (taksitlendirme ve faiz bonifikasyonu), rehlin veya haczin fekki, teminatlarda değişiklik yapılması, alacağın temliki, borcun nakli, icra inkar tazminatından sarfınazar işlemleri için borçlu veya borçla ilgililerin Şubeye/ Bankaya yazılı başvurusu ile, diğer idari takip konularında ise ilgili Şube/ Bölge Başkanlığı Avukat ve/veya yetkililerinin önerisi ile başlar.

3.1.1.1. Yeniden Yapılandırma (Taksitlendirme, Faiz Bonifikasyonu)

Borçları Tasfiye Olunacak Alacaklar (TOA) Hesabında kayıtlı bulunan;

- Ticari kredi borçluları,

- Tarımsal kredi borçluları (Tarım Kredi Kooperatifleri dahil),
- Kredi kartı ve diğer tüm bireysel kredi (tüketici kredisi, yuva kredisi, konut kredisi, taşıt kredisi, KMH, vb) borçluları,
- Birden fazla kredi kullanan ve tüm kredilerden kaynaklanan toplam borçları yetki limitini aşmayan firmalar,
- Toplam borçları yetki limitini aşmayan grup firmalar,
Bu uygulamadan yararlanabilmektedirler.

3.1.1.1.1. Faize İlişkin Uygulamalar

a) Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabında kayıtlı tutarlar ile vadeden sonra tahakkuk edip tahsil edilmemiş faiz alacaklarına, TOA'ya intikal tarihinden (faize esas valör) borçlunun peşinat olarak kabul edilen ilk taksiti ödeyeceği tarihe kadar, bu süre içinde kredi türüne göre azami normal krediler için uygulanan cari faiz oranına kadar indirim yapılmak suretiyle belirlenecek oranlar üzerinden basit usulde faiz hesaplanmalı ve bulunan faiz tutarı ilgili hesaplara alınmalıdır. Bu tutar taksitlendirmeye esas faizi oluşturacaktır.

TOA Hesabına intikal tarihinden ve/veya faize esas günden (temerrüt faizi uygulanmaya başlanan tarihten) itibaren borçlu ya da borçla ilgililerin başvuru tarihlerine kadar oluşan süreçte, her kredi türüne göre uygulanan cari faiz oranlarının geçerli oldukları süreler dikkate alınarak değişken oranda faiz hesaplaması yapılmalıdır.

Kredi türü ve vadesine göre faiz oranı ilan edilmemiş olan yuva kredisi gibi kredileri, en fazla 12 ay vadeli tüketici kredileri için uygulanan cari faiz oranlarına kadar bonifikasyon yapılabilecektir.

Vadeden sonra tahakkuk edip tahsil edilmemiş faiz tutarları, ayrıca faize tabi tutulmaksızın; Tarımsal krediler için taksit aralıkları altı aydan fazla olmamak kaydıyla eşit taksitler halinde, Tarımsal krediler dışındaki tüm kredi alacakları için aylık ve üçer aylık eşit taksitler halinde azami 18 ay vadede tahsil ve tasfiye edilebilecektir.

b) Faiz taksitlerinde gecikme olması halinde cari temerrüt faiz oranları üzerinden hesaplanacak faiz müşteriden ayrıca tahsil edilmelidir.

Faiz taksitini vadeden itibaren 30 gün içinde yatırmayan borçlular hakkında yasal takibe başlanmalı, daha önce takip yapılmış ise yasal takibe kaldığı yerden devam edilmelidir.

c) Vadeden sonra tahakkuk edip tahsil edilmemiş faizin tümünü derhal ya da ödeme planının devamı süresi içinde def'aten ödeyen borçlular def'aten ödeme tarihindeki faiz tutarlarına net bugünkü değer hesabıyla indirim yapılabilecektir.

3.1.1.1.2. Anaparaya İlişkin Uygulamalar

a) Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabında kayıtlı bakiye ve vadeden sonra tahakkuk edip tahsil edilmemiş faizden oluşan anapara tutarı; tarımsal krediler için taksit aralıkları altı aydan fazla olmamak kaydıyla eşit taksitler halinde, tarımsal krediler dışındaki tüm kredi alacakları için aylık ve üç aylık eşit taksitler halinde, azami 36 ay vadede tahsil edilebilecektir.

b) Anaparaya uygulanacak faiz oranında, kredi türlerine göre normal krediler için uygulanan cari faiz oranlarına kadar indirim yapılabilecektir. Ödeme sürecinde faiz oranlarındaki değişiklikler borçlulara yansıtılmalıdır.

Kredi türü ve vadesine göre faiz oranı ilan edilmemiş olan yuva kredisi gibi kredilere, en fazla 12 ay vadeli tüketici kredileri için uygulanan cari faiz oranlarına kadar bonifikasyon yapılabilecektir.

c) Anaparaya ilişkin faizler, tarımsal krediler için, aylık, üç aylık ve azami altı aylık; tarımsal krediler dışındaki tüm kredi alacakları için aylık ve üç aylık olarak belirlenebilecektir.

d) Anaparanın bireysel kredilerde olduğu gibi cari faiz oranı ile azalan bakiyeler esasına göre taksitlendirilmesi de mümkündür.

e) Anapara ödemelerindeki gecikmelerde cari temerrüt faiz oranları ile hesaplanacak faiz borçludan tahsil edilmelidir.

Anapara taksitinin vadeden itibaren 30 gün içinde tahsil edilememesi, faiz tahakkuk dönemlerinde faiz tahakkuk/ faizin ödenmesi gereken tarihten itibaren 30 gün içinde faizin

tahsil edilememesi, hallerinde yasal takibe başlanmalı, daha önceden başlanmış ise kaldığı yerden devam edilmelidir.

3.1.1.1.3. Yabancı Para Kredilerin Yapılandırılması

Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabında TL olarak takip edilen YP kredilerin döviz cinsinden taksitlendirilmesi mümkün olup, buna göre;

- a) Kredinin Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabına aktarıldığı tarihteki YP bakiyesi esas alınmalıdır.
- b) Alacağın TOA'ya intikal tarihinden itibaren tamamen tahsil ve tasfiye edilinceye kadar cari döviz kredisi faiz oranı üzerinden faiz yürütülmelidir.
- c) Müracaat tarihi veya ilk taksitin ödeneceği tarih itibarıyla hesaplanarak vadeden sonra tahakkuk edip tahsil edilmemiş YP faizin döviz satış kuru üzerinden hesaplanacak TL karşılığının kayıtlara alınacak olmasına karşın gerek taksitlendirme gerekse def'aten ödemelerde uygulanacak indirim tutarlarının hesabında faizin YP tutarı esas alınmalıdır.
- d) Hesaplarda TL olarak izlenen YP kredi alacaklarının YP olarak tahsil edilerek tasfiyesinin amaçlanmış olması nedeniyle, tahsilatların tahsil tarihindeki cari döviz alış kurundan bulunacak TL karşılığı öncelikle müşterinin vadeden sonra tahakkuk edip tahsil edilmemiş olan faiz borcuna, mezkur tutarların tasfiyesinden sonra ise asli hesaplardaki alacağa mahsup edilmeli, asli hesaplardaki borcun tasfiyesinden sonra yapılacak tahsilatlar ise gelirlere alınmalıdır. Alacakların YP olarak yapılacak tahsilatlarla tasfiyesi esas olup, YP tahsilatlar manuel olarak takip edilmelidir.
- e) Ödemelerin TL olarak yapılmak istenmesi durumunda ödeme tarihindeki satış kuru üzerinden borçlulara döviz satışı yapılmalı, döviz alış kurundan bulunacak TL karşılığı ise firmanın/ borçlunun kayıtlardaki borcundan düşülmelidir.

3.1.1.1.4. Ödeme Planına Bağlama İş Akışı

Ödeme planına bağlama iş akış süreci kısaca şöyledir;

- Süreç borçlunun veya borçla ilgililerin (kefil, garantör, ipotek borçlusu, borcu ödemek isteyen üçüncü kişiler gibi) Bankaya yazılı olarak müracaatı ile başlar.
- Anapara ve faiz tutarına ilişkin hesaplamalar yapılır.
- İlk taksitin ödeneceği gün belirlenir.
- Anapara ve vadeden sonra tahakkuk edip tahsil edilmemiş olan faizin ilk taksitlerinin peşin olarak tahsil edildiği gün, aynı zamanda ödeme planının başlangıç günüdür.
- Alacağın TOA'ya intikal tarihinden itibaren ödeme planının başlangıç gününe kadar hesaplanan faizler ile anaparaya ait ilk taksit tahsilatları aynı gün gerçekleştirilecektir.

Borçlu ve borçla ilgililerden (kefil, ipotek borçlusu, borcu ödemek isteyen üçüncü kişiler vb. gibi) borcun ödenmesine dair icra dosyasında veya adi yazılı şekilde taahhütname alınmalıdır.

İcra takibi başlatılmış ise icra dosyasında ödeme taahhüdü alınmalı, ayrıca borçlu ve borçla ilgililerin icra takipleri ile ilgili olarak yaptıkları itirazlarından ve/ veya açtıkları davalardan feragat etmeleri, banka tarafından açılan davaları kabul etmeleri sağlanmalıdır.

İcra takibi başlatılmamış ise borç ikrarını havi adi yazılı şekilde taahhütname alınmalıdır.

- Teminatlar ilk kredi kullandırım tarihindeki tutardan az olmamak üzere, alacakları karşılayacak düzeyde olmalıdır.

3.1.1.2. İcra İnkâr Tazminatından Sarfınazar Edilmesi

a) İcra inkar tazminatından sarfınazar yetkisi talep tarihi itibarıyla alacağın cari temerrüt faizi, masraf ve sair ferileri ile baliğ olduğu toplam tutar dikkate alınarak kullanılmalıdır.

b) Söz konusu yetki borçları tamamen tahsil ve tasfiye olunan borçlular ve/ veya borçla ilgililerin kendi aleyhlerine veya aynı borçla ilgili diğer borçlu ya da borçla ilgililer

aleyhine hükmedilen ve/ veya hükmedilmesi muhtemel olan icra inkar tazminatından vazgeçilmesi hususunda yazılı olarak talepte bulunmaları ve alacaklarımızın, vekalet ücreti, yargılama giderleri ve sair tüm fer'ileri ile tahsil edilmesi kaydı ile kullanılmalıdır.

c) Borçları tamamen tahsil ve tasfiye olunan borçlular ve/ veya borçla ilgililerin aleyhlerine hükmedilen ve/ veya hükmedilmesi muhtemel olan icra inkar tazminatından vazgeçilmesi hususunda yazılı olarak başvurmaları halinde, vekalet ücreti ve yargılama giderlerinin tahsil edilmesi, ayrıca varsa devam eden davaların da banka lehine sonuçlandırılması kaydıyla icra inkar tazminatından vazgeçilmesi konusunda karar verme yetkisi bankanıdır.

3.1.1.3. Rehinli ya da Hacizli Malların Rızaen Satışında, Rehin/ Haciz Fekki, Teminatlarda Değişiklik Yapılması

a) Yetki limitleri, Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesabında kayıtlı alacakların talep tarihi itibarıyla cari temerrüt faizi, masraf ve sair fer'ileri ile baliğ olduğu tutarlar dikkate alınarak belirlenmelidir.

b) Banka lehine tesis edilen rehin veya haciz kaldırılması tekliflerinde, rehinli veya hacizli malların banka tarafından belirlenecek ekspertiz değerinin tamamının borca mahsuben ödenmesi gerekmektedir.

c) Teminatlarda değişiklik yapılması taleplerinde ise rehinli ve/ veya hacizli malların banka tarafından belirlenecek ekspertiz değerlerinden az olmamak kaydıyla satış ve/ veya likit kabiliyeti yüksek ek maddi teminat ve borçla ilgililerin muvafakatleri alınmalıdır.

3.1.1.4. Tefevvüz ve Temellük

a) Yetki limitleri satışa konu menkul/ gayrimenkulün tefevvüz/ temellükü halinde banka tarafından yapılması gereken toplam ödeme tutarı (tellaliye ücreti, KDV, vb. dahil) dikkate alınarak belirlenmelidir.

b) Tefevvüz/ temellükü düşünülen menkul/ gayrimenkuller için icra safhasında tespit edilen muhammen değer banka tarafından yapılan değerlendirmenin altında olması halinde fahiş fark bulunması ayırık olmak üzere zaman kaybedilmemesi için kıymet takdirine itiraz edilmemelidir.

- c) Satışa esas alınan ve İcra Daireleri veya İcra Mahkemeleri marifetiyle düzenlenen kıymet takdir raporları ile banka tarafından yapılan ekspertiz raporlarındaki değerler arasında fahiş fark bulunmamasına önemle dikkat edilmeli, bu bağlamda tefevvüz/ temellük yetkisi menkul/ gayrimenkulün rayiç değeri dikkate alınarak kullanılmalıdır.
- d) İhaleye birinci ve ikinci satışta; başkaca alıcı çıkması halinde, muhammen değer birinci satışta %60, ikinci satışta %40'ından başlamak ve banka tarafından yapılan ekspertiz değerinden fazla olmamak kaydıyla ve ihalenin 3. şahıslarda kalmasına çalışılarak, azar azar fiyat artırmak suretiyle katılmalı, alıcı çıkmaması halinde ise sadece ikinci satışta muhammen değerinin %40'ından teklif verilmelidir. Her iki durumda da teklif edilen bedele ilaveten satış masrafları ayrıca karşılanmalıdır.
- e) Tefevvüz/ temellük bedeli rehinli veya hacizli malların banka tarafından yapılan ekspertiz değerinden fazla olmamalıdır.
- f) İhale (tefevüz/ temellük) bedeli, bankanın alacağı ile bankadan önceki alacaklar toplamını geçmemelidir.
- g) Tefevvüz/ temellük ile bankanın alacağının tahsili amaçlandığından bankadan önceki alacaklar ile satış masraflarının tefevvüz bedelinin %30'unu aşmamasına dikkat edilmelidir.
- h) İhalenin kesinleşmesini müteakip, ihale (tefevüz/ temellük) bedelinden bankaya düşen pay (bankanın alacağına göre öncelikli bulunan diğer alacaklara ilişkin ipotek/ rehin/ haciz miktarları, malın aynından kaynaklanan vergi borcu, satış ve paylaşırma giderleri vb. kalemlerin satış bedelinden düşülmesinden sonra kalan net tutar), kredi hesabına alacak kaydedilmek suretiyle borca mahsup edilmelidir.

3.1.2. Yasal Takip İşlemleri

Kredi işlemlerinden kaynaklanan ve Tasfiye Olunacak Alacaklar hesaplarına aktarılmış alacakların Banka şubeleri tarafından yasal ve idari yollardan etkin takibi yapılmak suretiyle en kısa sürede tahsilinin sağlanması esastır.

Bir kredinin Tasfiye Olunacak Alacaklar hesaplarına aktarılmasını müteakip derhal yasal takip işlemlerinin başlatılması ana ilkedir.

Yasal takip işlemlerinin ilgili mevzuat hükümlerine göre zamanında ve süratle yapılması ve sürdürülmesini teminen yasal her türlü olanak, gerek bankanın şubeleri gerekse banka avukatları tarafından kullanılmalıdır.

Yasal takip işlemleri ile eşzamanlı olarak, bankanın takip politikaları, tahsil-tasfiye ilke ve uygulamaları gözetilerek alacakların idari yönden de tahsiline çalışılmalıdır.

3.1.2.1. Takip Yolunun Seçiminde Göz Önünde Tutulacak Hususlar

a) Kredinin teminatı sadece “müteselsil kefalet” ise, borçlu ve müteselsil kefiller aleyhine, alacağın faiz ve masraf dahil son baliği üzerinden “Genel Haciz Yoluyla İlamsız Takip” yapılmalıdır.

b) Bankanın alacağının güvencesini gayrimenkul ipoteği oluşturuyorsa, İcra ve İflas Kanunu'nun 45. maddesi göz önünde bulundurularak, asıl borçlu ve varsa ipotek borçluları hakkında alacağın tamamı üzerinden (ipotek miktarı aşılmamak kaydıyla) ipoteğin paraya çevrilmesi yolu ile ve İİK150ı maddesindeki koşulların eksiksiz bulunması halinde ilamlı, aksi takdirde ilamsız icra takibine geçilmelidir.

İpotekle temin edilen banka alacaklarında, alacak miktarı ipotek tutarından fazla ise borçlu hakkında alacağın ipoteği aşan kısmı üzerinden, haciz yolu ile ilamsız takip başlatılmalıdır.

c) Kredinin teminatı hem “gayrimenkul ipoteği” hem de “müteselsil kefalet” ise; borçlu ve gayrimenkul maliki hakkında İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla, müteselsil kefiller hakkında da “tahsilatta tekerrüre sebebiyet verilmeksizin tahsili” kaydı eklenerek Genel Haciz Yoluyla Takip yapılmalıdır.

Şayet, alacağın faiz ve masraf dahil baliği ipotek tutarından fazla ise ipotek miktarı için borçlu ve gayrimenkul maliki hakkında ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla; aşan kısım için olmak üzere borçlu hakkında ve aynı zamanda alacağın faiz ve masraf dahil baliği için de “tahsilde tekerrüre sebebiyet verilmeksizin tahsili” kaydı eklenmek suretiyle müteselsil kefiller hakkında “Genel Haciz Yoluyla” tek bir takip yapılmalıdır.

d) Kredinin teminatı olarak, borçlu veya borçla ilgililer tarafından tevdi edilmiş ve işleme alınmış kambiyo senetleri bulunmakta ise (rehin cirosu ile devredilen senetlerde son ciranta ayrık), borçlu ve/veya cirantalar hakkında bu senetlere bağlanmış alacak, rehinle temin edilmiş olsa dahi Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yolu ile takibe geçilmelidir.

e) Kredinin mevcut rehni (İİK 23. maddesi uyarınca, menkul rehni kavramına, teslimine bağlı rehinler, MK940. maddesinde öngörülen rehinler, ticari işletme rehni, hapis hakkı, alacak ve sair haklar üzerindeki rehinler dahildir.) ile teminat altına alınmış olması durumunda, borçlu ve rehinli mal üçüncü kişiye ait ise bu kişi hakkında “Menkul Rehninin Paraya Çevrilmesi Yoluyla” icra takibine başlanılmalıdır.

f) 06.03.2007 tarih ve 26454 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5582 sayılı Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 12. maddesi uyarınca, konut edinmeleri amacıyla tüketicilere kredi kullandırılması, konutların finansal kiralama yoluyla tüketicilere kiralanması, sahip oldukları konutların teminatı altında tüketicilere kredi kullandırılması ve bu kapsamdaki kredilerin yeniden finansmanı amacıyla kullanılan krediler konut finansmanı (Mortgage) kapsamında bulunmaktadır.

Konut finansmanı kapsamında bulunan kredilerin yasal yollardan tahsili aşamasında İcra ve İflas Kanunu'nun 45. maddesindeki asıl borçlu aleyhine öncelikle rehnin paraya çevrilmesi yolu ile icra takibine geçilmesi zorunluluğu kaldırılmış bulunmakta olup, asıl borçlu hakkında rehnin paraya çevrilmesi veya haciz yolu ile icra takibine geçilmesi tercihi alacaklıya bırakılmıştır.

5582 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarımızın bir an evvel tahsil ve tasfiyesini teminen asıl borçlu hakkında öncelikle ihtiyati haciz talep edilerek haciz yolu ile icra takibine geçilmeli ve alacağın teminatını teşkil eden ipotekli gayrimenkulün yanı sıra borçlunun haczi, malvarlığının haczi ve satışı suretiyle alacaklarımızın tahsiline çalışılmalıdır.

g) Her takip yolu için İcra Müdürlüğü nezdinde ayrı bir icra dosyası oluşturulması gerektiği, birden fazla takip yolunun aynı dosyada birleşmeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır.

h) Kredi borçlusu veya borçla ilgililerin iflasa tabi şahıslardan olması halinde, “İflas Yoluyla Takip” yapılması mümkündür.

3.1.2.2. İhtiyati Haciz

Para alacaklarına ilişkin açılmış veya açılacak takibin sonucu beklenmeksizin alacağın güvence altına alınması maksadıyla, borçlunun malvarlığına mahkeme kararı ile el konulmasını sağlayan geçici bir koruma önlemidir.

3.1.2.2.1. İhtiyati Haciz Koşulları

Mahkemenin ihtiyati haciz kararı verebilmesi için, sadece alacağın bulunması yeterli değildir.

Vadesi gelmiş alacağın;

- Para alacağı olması,
- Rehinle güvence altına alınmamış olması,

Vadesi gelmemiş olan bir alacak içinse;

- Borçlunun belirli bir yerleşim yerinin bulunmaması,
- Borçlunun, taahhütlerinden kurtulmak amacıyla mallarını gizlemeye, kaçırmaya veya kendisi kaçmaya hazırlanması yahut kaçması ya da bu maksatla alacaklının haklarını ihlal eden hileli işlemler yapması,

Nedenlerinden birinin bulunması gerekmektedir. Ayrıca konkordato talebinin reddi (m301/11), iptale tabi tasarrufların söz konusu olması hallerinde (m.281) de ihtiyati haciz istenebilmektedir.

3.1.2.2.2. İhtiyati Haciz Kararı

İhtiyati haciz bir dava olmamakla birlikte, yargılama sırasında genel hükümler uygulanır. Ancak burada karşı tarafın dinlenmesi zorunlu bulunmadığı gibi, iddianın tam olarak kanıtlanması koşulu da aranmamaktadır.

İhtiyati haciz kararı, alacak miktarı dikkate alınarak yetkili hukuk mahkemelerinden talep edilir. (Asliye Ticaret Mahkemesi, Asliye Hukuk Mahkemesi, Sulh Hukuk Mahkemesi, Tüketici Mahkemesi) Mahkeme, alacağın ve ihtiyati haciz sebeplerinin

varlığına kanaat getirirse, borçlunun mallarına ihtiyati haciz konulmasına karar verir, aksi halde alacaklının ihtiyati haciz talebini reddeder.

Dava açmadan veya icra takibine başlamadan önce ihtiyati haciz kararı alan alacaklı, bu kararın yerine getirilmesi için, kararı vermiş olan mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesine başvurmalıdır. Alacaklı, kararın verildiği tarihten itibaren on gün içinde, icra dairesine başvurarak ihtiyati haciz kararının yerine getirilmesini istemezse karar kendiliğinden kalkar. Ayrıca, alacaklı ihtiyati haczin uygulanmasında hazır bulunmuş ise ihtiyati haciz konulmasından, ihtiyati haciz yokluğunda yapılmış ise ihtiyati haciz tutanağının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde asıl icra takibini başlatmak veya alacak davası açmak zorundadır. Aksi takdirde icra marifetiyle gerçekleştirilen ihtiyati haciz işlemleri hükümsüz kalır.

Bankanın alacaklarının tahsili için haciz yolu ile başlatılacak takiplerde, yetkili ve görevli mahkemeden, ihtiyati haciz kararı talep edilmelidir.

İhtiyati haciz kararı alınması için görevli mahkemeye başvurularak borçlunun elinde ve üçüncü şahıslar elinde bulunan menkul ve gayrimenkul malları ve alacaklarıyla diğer haklarına ihtiyati haciz tatbik edilmesi istenmelidir.

Hakkında ihtiyati haciz kararı alınan borçlu ya da borçla ilgililerce, ihtiyati haciz kararına itiraz edilebilir. İhtiyati hacze itiraz üzerine mahkemece verilen karar temyiz edilebilir. Ancak temyiz başvurusu üzerine Yargıtay'ın verdiği karar kesin olduğundan, karar düzeltme yoluna gidilmeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca temyiz, ihtiyati haciz kararının uygulanmasını durdurmayaacağından, borçlu ya da borçla ilgililerce ihtiyati haciz kararı temyiz edilse bile, ihtiyati haciz kararının uygulanmasına yönelik işlemler derhal başlatılmalıdır.

İhtiyati haciz kararının alındığı tarihten itibaren on gün içinde, kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesinden borçluların menkul ve gayrimenkulleri ile üçüncü şahıslardaki hak ve alacakları (özellikle Bankalardaki mevduatları) üzerine borca yeter miktarda haciz tatbik edilmesi talep edilmelidir. İhtiyati haciz kararının on günlük süre içinde infazı istenmez ise karar kendiliğinden kalkmaktadır.

İhtiyati haciz kararının tatbikini izleyen yedi gün içinde borçlular ve kefiller hakkında “haciz yolu ile” ilamsız icra takibine geçilmelidir. Bu süre içinde borçlulara karşı takip talebinde bulunulmadığı takdirde ihtiyati haciz hükümsüz kalmaktadır.

İhtiyati haciz kararı alınmak suretiyle geçilen takiplerde, borçluların ödeme emrine itiraz etmeleri halinde, itirazın tebliğinden itibaren 7 gün içinde itirazın iptali davası veya alacak davası açılmalıdır. Aksi takdirde ihtiyati haciz hükümsüz kalacaktır.

3.1.2.3. İflasın Ertelenmesi

Türk Ticaret Kanunu ile İcra ve İflas Kanunu'nun iflasın ertelenmesine ilişkin hükümleri uyarınca borçları aktifinden fazla olan ancak mali durumunun iyileştirilmesi ümidi bulunan sermaye şirketlerinin/ kooperatiflerin mali durumunun iyileştirilmesinin mümkün olduğuna kanaat getirilmesi halinde Mahkemece iflasın ertelenmesine karar verilebilmektedir.

Ancak, iflasın ertelenmesi kararı verildikten sonra erteleme kararı verilen şirket aleyhine icra takibine geçilemediği ve başlatılan takiplerin durduğu, rehinle teminat altına alınan alacaklar için icra takibine geçilebilir ise de rehinli malın satışının istenemediği ve iflasın ertelenmesi kararları azami bir yıl için verilebilmekle birlikte 4 yılı aşmamak üzere verilebilecek birer yıllık uzatma süreleri ile birlikte bu sürenin 5 yıla ulaşabileceği, bu sürede alacaklarımızın teminatlarının yetersiz kalması gibi bir durumla karşılaşılacağı hususları dikkate alınarak;

Bankaya borçlu sermaye şirketlerinin/ kooperatiflerin iflasın ertelenmesi talebinde bulduklarının tespit edilmesi halinde aşağıda açıklanan hususlar dikkate alınarak iflasın ertelenmesi taleplerine mutlaka itiraz edilmelidir.

İflasın ertelenmesi davalarında borçlu şirketin muamele merkezinin bulunduğu yerdeki Asliye Ticaret Mahkemesinin görevli olduğu dikkate alınarak, öncelikle davanın yetkili ve görevli mahkemede açılıp açılmadığı kontrol edilmeli, keza iflasın ertelenmesi talebinde bulunulabilmesi için şirket yönetim kurulu üyelerinin asgari çoğunluğu tarafından alınmış bir yönetim kurulu kararının bulunması gerektiğinden, iflasın ertelenmesi talebinde bulunulmasına dair yönetim kurulu kararı ile iflasın ertelenmesi talebinde bulunanların şirketi temsil ve ilzama yetkili kıldıklarını tevsik eden yönetim kurulu kararı ve imza

sirkülerinin mahkemeye sunulup sunulmadığı tetkik edilerek mevcut duruma göre gerekli itirazların zamanında yapılması sağlanmalıdır.

Diğer taraftan, iflasın ertelenmesi sürecinde yıl sonu bilançosu ile şirketin borçlarının aktifinden fazla olduğunu gösterir bilançonun, ayrıca iyileştirme projesinin mahkemeye ibraz edilmesi gerekmekte olup, şirketin borçlarının aktifinden fazla olduğunu gösterir bilançonun gerçeği yansıtmadığı, iyileştirme projesinin ise gerçekleşme imkanı olup olmadığı hususları Mali Tahsil ve İstihbarat Daire Başkanlığı'ndan alınacak görüş çerçevesinde değerlendirilmeli, bilançonun gerçeği yansıtmadığı ve/veya iyileştirme projesinin gerçekleşme imkanı olmadığına dair tespitlerin mevcudiyeti halinde konuya ilişkin itirazların zamanında yapılması sağlanmalıdır.

Ayrıca, mahkemece verilen tedbir kararları ile takas, mahsup, hapis hakkı, senetlerin protesto edilmesi gibi hukuki işlemlerin durdurulması ve şirkete göre üçüncü kişi konumunda bulunan kefil ve ipotekli taşınmaz maliklerinin hukuki durumunu etkileyecek şekilde tedbire hükmedilmesi de Yargıtay kararlarına göre mevcut düzenlemeye aykırı görülmekte olup, Bankanın aleyhine verilen bu tür tedbir kararlarına mutlaka itiraz edilmelidir.

Keza, Kanunda açık bir hüküm bulunmamasına rağmen, doktrinde iflasın ertelenmesi kararının verilmesi ve alınacak tedbirlerin uygulanması için gerekli masrafların, mahkeme vizesine yatırılması gerektiği kabul edildiğinden, masrafların yatırılmaması halinde iflasın ertelenmesi talebinin reddedilmesi yolunda beyanda bulunulmalıdır.

Ancak, yapılacak değerlendirme neticesinde iflasın ertelenmesi kararının şirketin mali durumunu iyileştireceği, bunun da bankanın alacaklarının tahsiline olumlu katkı sağlayacağı sonucuna varılması halinde, bu durum gerekçeleriyle belirtilmek ve konuya ilişkin Avukat, Şube ve Bölge Başkanlığı görüşü belirtilmek suretiyle Takipteki Krediler Daire Başkanlığından iflasın ertelenmesi talebine itiraz edilmemesi yolunda talimat istenmelidir.

Öte yandan, kefiller, ipotek veren üçüncü şahıslar, şirket dışındaki (şirket ortakları, gerçek müşteriler gibi) üçüncü kişilerden alınan kambiyo senetleri iflasın ertelenmesi kararından etkilenmemekte olup, borçlu şirketin kefilleri ile teminata alınan çek ve senetlere ilişkin yasal takiplere etkin ve aralıksız devam edilmelidir.

3.1.3. Anlaşmalı Avukatlarla İlgili Çalışma Esas Ve Usulleri

Bankalar, bağımsız çalışan avukatlarla anlaşma yaparak sorunlu kredilerin tasfiyesini sağlamaktadırlar. Avukatlarla olan bu işbirliğinde şu konulara önem gösterilmelidir.

3.1.3.1. Avukatla Sözleşme Akdedilmesi

Avukatlarla sözleşme yapılması, bahse konu avukatın özgeçmişi, bağlı olduğu boraya kayıtlı olduğunu gösterir belge, varsa daha önce çalıştığı kurumlarla ilgili bilgiler ve söz konusu avukatla çalışmak istemelerinin gerekçeleri dikkate alınarak değerlendirilir. Avukatlık sözleşmesinin adi yazılı şekilde yapılması yeterli olup, noter tarafından düzenlenmesine veya onaylanmasına gerek bulunmamaktadır.

3.1.3.2. Vekalet Ücreti

Bankanın anlaşmalı avukatlarına hizmetlerinin karşılığı olarak Bankanın kaynaklarından akdi vekalet ücreti ile karşı taraf aleyhine hükmedilen/ karşı tarafa yüklenen kanuni vekalet ücreti, avukatla akdedilen sözleşme hükümlerine göre ödenir.

Avukata peşin olarak akdi vekalet ücreti ödenmeyecek olup, akdi vekalet ücreti, alacak tamamen tahsil edildikten veya tahsil edilemeyen bakiye alacak kesin aciz belgesine bağlandıktan sonra, kanuni vekalet ücreti ise banka alacağıının vekalet ücreti ile birlikte karşı taraftan tamamen tahsil edilmesi kayıt ve şartıyla ödenir.

Banka tarafından, açılacak icra takibinin ya da davanın açıldığı tarihten;

- 6 ay içinde tamamlanması ve belirtilen şekilde tahsilat yapılması durumunda yapılan tahsilatın %5'i,
- 9 ay içinde tamamlanması ve belirtilen şekilde tahsilat yapılması durumunda yapılan tahsilatın %4'ü,
- 12 ay içinde tamamlanması ve belirtilen şekilde tahsilat yapılması durumunda yapılan tahsilatın %3'ü,
- 12 aydan daha uzun zamanda tamamlanması ve belirtilen şekilde tahsilat yapılması durumunda yapılan tahsilatın %2'si,

Oranında brüt vekalet ücreti davaya/ takibe konu asıl alacak esas alınmak suretiyle ödenmektedir.

Ayrıca vekalet ücreti ödenirken bu vekalet ücretine konu hak ve alacakla ilgili olarak avukattan ibraname alınmalıdır.

3.1.3.3. Bilgi Verilmesi

Avukat, kendisine verilen işlerle ilgili olarak; takip talepleri ve ödeme/ icra emirlerinin, dava ve cevap dilekçelerinin ve duruşma ve icra tutanakları ile benzeri belgelerin örneklerini, sarf evraklarının ise asıllarını iş bitiminde hemen, bilgilendirmeye ilişkin dönemsel raporları ise üç ayda bir (Mart, Haziran, Eylül, Aralık ayları sonlarında) Bankaya vermek zorundadır. Bunun dışında bankaca gerek görüldüğünde bankaya bilgi ve belge verilmesi zorunludur.

3.1.3.4. Sözleşmenin Sona Ermesi ve Feshi

Sözleşmeli Avukatların performans ölçümlenmeleri yapılarak, performansları düşük avukatlarla yeni sözleşme akdedilmemeli, yeniden vekaletname verilmemelidir.

Performansı yüksek olan avukatlarla ise avukatlık sözleşmesi süresinin bitimini müteakip 1 yıl süreli yeni sözleşme akdedilerek 1 yıl süreli vekaletname düzenlenir.

Avukatın sözleşmeye aykırı davranması halinde, kalan sözleşme süresi ne olursa olsun, banka derhal sözleşmeyi feshe yetkilidir.

3.1.4. Kredilere Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas Ve Usuller

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 53 ve 93. maddelerine dayanılarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından hazırlanan ve 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik" de bankaların kredilerinin ve diğer alacaklarının niteliklerine göre sınıflandırılması ve bunlar için doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararların karşılanması amacıyla mali tablolarda hesap olarak ayrılacak karşılıklara ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Karşılıklar Yönetmeliğinde krediler sınıflandırılırken, geçen süre belirleyici unsur olarak alınmış olup, ana paranın, faizinin veya her ikisinin tahsilinin, ödenmesi gereken tarihten itibaren 90 günden fazla geciken ancak 180 günü geçmeyenler “Üçüncü Grup- Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar”, 180 günü geçenler ancak 1 yılı geçmeyenler “Dördüncü Grup- Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar” ve 1 yıldan fazla gecikmiş olanlar “Beşinci Grup- Zarar Niteliğinde Krediler ve Diğer Alacaklar” olarak tanımlanmıştır. Üçüncü, Dördüncü veya Beşinci Grupta sınıflandırılan tüm alacaklar tahakkuk ettirilen faizlerin ve borçlu üzerindeki benzer yüklerin ana paraya ilave edilip edilmediğine veya yeniden finanse edilip edilmediğine bakılmaksızın bu Yönetmelik uygulamasında donuk alacak olarak kabul edilmektedir.

Karşılıklar Yönetmeliği'nin 5/2 maddesine göre kredi müşterisinin aynı banka tarafından verilmiş birden çok kredisinin bulunması ve bu kredilerden herhangi birinin yapılan sınıflandırma gereği donuk alacak olarak kabul edilmesi durumunda söz konusu kredi müşterisinin bankaya olan tüm kredi borçları donuk alacak olarak aynı grupta sınıflandırılır.

Söz konusu Yönetmeliğe göre sınıflandırılan kredilere Üçüncü Gruba alındığı tarihten itibaren en az %20'si, Dördüncü Gruba alındığı tarihten itibaren en az %50'si, Beşinci Gruba alındığı tarihten itibaren en az %100'ü oranında özel karşılık ayrılması gerekmekte olup, bankalar, kredilerine ilişkin teminatları da Yönetmelikte belirtilen teminat grupları itibarıyla sınıflandırarak takip etmek zorundadır. Teminat tutarı özel karşılık tutarının hesaplanmasında alacak tutarından yapılacak indirim olarak dikkate alınmaktadır. Karşılıklar Yönetmeliğindeki düzenleme böyle olmakla birlikte Yönetmeliğin 10. maddesinin 8. fıkrasının “Banka tarafından, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun 16.01.2005 tarihli ve 25702 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ de belirtilen güvenilirlik ve ihtiyatlılık varsayımları esas alınarak, teminat tutarı dikkate alınmaksızın donuk alacağın sınıflandırıldığı grup için geçerli olan özel karşılık oranlarından az olmamak kaydıyla, söz konusu donuk alacak tutarının tamamına kadar özel karşılık ayrılabilir” hükmü de dikkate alınarak, Banka Yönetim Kurulları donuk alacak haline dönüşen alacakları için kendi belirledikleri oranda karşılık ayırmaktadırlar.

3.2. Bireysel Kredi Türleri Üzerine Bir Değerlendirme

Bireysel kredi; ticari amaç dışında kullanılmak üzere konut, taşıt veya herhangi bir mal ya da hizmet alımının finansmanına yönelik olarak, kamu veya özel sektör kuruluşlarında ücretli olarak çalışan veya emekli olmuş bireyler, düzenli gelir elde eden diğer gerçek kişiler ile serbest meslek mensupları- işletme sahibi diğer gerçek kişilere verilen ve başlangıçta belirlenen faiz oranlarına göre bir ödeme planı dahilinde geri ödenmesi gereken kredilerdir.

Kredi talebinde bulunan müşterinin kredibilitesinin tespitinde; gerek bankanın, gerekse Kredi Kayıt Bürosu ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası kayıtlarında yer alan kredi bilgileri dikkate alınır ve aylık serbest gelir hesaplaması (Bir aylık süre içinde aldığı ücret-maaş, olması halinde bir aya tekabül eden ikramiye, tazminat, temettü v.b., serbest meslek mensupları ve diğer gerçek kişiler için ise yıllık gelir vergisine esas matrahın 12 ye bölünmek suretiyle bulunacak aylık ortalaması, ayrıca olması halinde kira, faiz ve diğer düzenli, aylık gelirleri toplamından, vergi dahil diğer yasal kesintiler ile, kira, yakıt, gıda, giyim, eğitim, kurs v.b diğer, aylık giderlerin toplamının düşülmesi suretiyle hesaplanır.) göz önünde bulundurulmak kaydıyla, belirli marjlar dahilinde kredi kullandırımı yapılır. Ancak, **nakit ve nakde çevrilebilecek menkul değerler karşılığında kullandırılacak kredilerde aylık serbest gelir kriteri ve başkaca bir teminat aranmasına gerek bulunmamaktadır.**

Kanuni veya idari takipte olduğu görülen kişilere kredi kullandırılmazken, gecikme durumu ise ödeme ahlakı konusunda yol göstereceğinden değerlendirmede dikkate alınır. Kredi türüne göre değişmek üzere şahsi (kefalet) ve/veya maddi teminat karşılığında kredi kullandırılır. **Şahsi teminat (kefalet) alınması halinde aranacak kriterler şunlardır;**

- Kamu kesiminde çalışanlar,
- Özel sektör çalışanları (en az 3 yıldır faaliyet gösteren bir kuruluşta en az 6 aydır çalışanlar)
- Emekli Sandığı emeklileri,
- Serbest meslek mensupları (ifası yüksek öğrenim şartı gerektiren meslek sahipleri.)

- Kazançları bilanço esasına göre tespit edilen gerçek kişiler ile tüzel kişi işletmeler,

net maaşlarının 15 katına kadar olan kredi tutarları için SSK ve Bağ-Kur emeklilerinin kefil olarak alınıp alınmaması şube yetkisindedir.

Bireysel kredi işlemleri nedeniyle bir kişi en fazla 2 kişiye kefil olabilmektedir. 2 kişiye kefil olan kişiye de kredi kullandırılabilir ancak daha önce kefil olduğu kişiler kendisine kefil olamaz.

Konut kredisi dışında kalan bireysel kredi türleri için ipotek tahsisi halinde ayrıca kefil alınıp alınmaması şube inisiyatifindedir.

Ayrıca, banka tarafından kredi müşterilerine hayat sigortası ve elementer sigorta (ipotek konulacak konut için konut sigortası, rehin alınacak taşıt için kasko sigortası vb.) yapılır.

Hayat sigortası primleri yıllık olarak tahsil edilmektedir. Ancak, tüketici kredilerine özgü olmak üzere, müşteri talebi doğrultusunda peşin ödemeli poliçe de düzenlenebilir. Kredi borcu tamamen kapanıncaya kadar sigorta poliçeleri yıllık olarak yenilenir. Kredinin poliçe bitim tarihinden önce kapatılması durumunda müşteriye prim iadesi yapılır.

12 ay ve üzeri vadelerde kullanılacak, ayda bir geri ödemeli, tüketici, eğitim, taşıt, iskanlı/ iskansız ve ipotekli bireysel finansman, bireysel destek, konut, natamam inşaat tamamlama ve refinansman kredisi ürünleri için;

- a)** Azalan taksitli,
- b)** Artan taksitli,
- c)** Ara ödemeli azalan taksitli,

24 ay ve üzeri vadelerde kullanılacak, ayda bir geri ödemeli, konut ve natamam inşaat tamamlama kredileri için;

- a)** Belirli periyot faiz ödemeli,
- b)** Belirli periyot ödemesiz,

türlerinde esnek geri ödeme imkanı bulunmaktadır.

Bunun dışında erken ödeme ve her takvim yılında en fazla 1 defa ve sadece taksit tarihlerinde olmak üzere ara ödeme yapılabilir. Ara ödeme yolu ile taksit tutarları ya da taksit sayısı azaltılabilir.

Bireysel kredi talebinde bulunan kişilerden temel olarak alınması gereken belgeler şunlardır:

- Bireysel kredi başvuru formu,
- Kimlik belgesi (nüfus cüzdanı, ehliyet veya pasaport),
- İkametgah belgesi, tasdik edici fatura veya Adres Paylaşım Sistemine kayıtlı ise TC kimlik numarası sorgusuyla bilgisayar çıktısından alınacak adres belgesi,
- Serbest meslek mensubu ise bağlı oldukları odadan alınan üyelik belgesi ve ticaret sicil gazetesini,
- Emekli ise Sosyal Güvenlik Kuruluşu kimlik belgesi,
- Tüzel kişilerden noter onaylı imza örneği,
- Gelir tevsik edici belgeler,
- Maaşlı/ücretli çalışanlar için, maaş/ücreti üzerinde herhangi bir sınırlama bulunmadığını belirtir çalıştığı işyerince düzenlenecek yazı,
- Düzenli kira gelirine istinaden kredi talep ediliyor ise, kira geliri elde edilen taşınmaza ait tapu örneği ve kira kontratı ile kira ödemelerinin yapıldığı hesap cüzdanı fotokopisi,
- Düzenli faiz gelirine istinaden kredi talep ediliyor ise, söz konusu hesabın başka bankada olması durumunda menkul veya hesap cüzdanı fotokopisi,

gerek duyulduğunda ve/veya kredi türüne göre bu belgelerin dışında belge talebinde bulunulabilir.

Bankada kullanılan Bireysel Kredi türleri şunlardır; Tüketici Kredileri, Taşıt Kredileri, Konut Finansmanı, Personel Kredisi ve açık süreli sayılabilecek krediler olan Kredili Mevduat Hesabı ve Kredi Kartıdır. Bir müşteriye ödeme gücü dahilinde kalınmak kaydıyla tüketici, taşıt ve konut kredilerinde aynı türden birden fazla kredi veya farklı kredi türlerinden birden fazla çeşitte kredi kullanılması olanaklıdır.

3.2.1. Tüketici Kredileri

Tüketici Kredisi, gerçek kişilerin ticari amaç dışındaki her türlü mal ve hizmet alımlarının finansmanına yönelik doğrudan nakit olarak ve bir defada ödenen, geri ödemesinin başlangıçta belirlenen anüite planına göre yapılmasına olanak veren kredi türüdür.

Kefalet ya da maddi teminat karşılığında kullanılır. Nakit veya nakde çevrilebilir değerler rehni karşılığında kullanılacak kredilerde başkaca bir teminata gerek bulunmamaktadır. Belirli müşteri gruplarına, belirli limitlere kadar teminatsız kullanım yapılabilmektedir.

Bölge/Şube re'sen kredi açma yetkisi dahilindeki kredi işlemlerinde; ücretlerini Bankadan almayan özel sektör çalışanları ile ifası yüksek öğrenim şartı gerektirmeyen ve/veya basit usulde vergiye tabi olan işletme sahibi müşterilere kullanılacak kredilerde en az iki, diğer müşterilere kullanılacak kredilerde ise en az bir kefil alınacaktır. (Bankadan maaş almayan özel sektör çalışanlarına kullanılacak kredilerde kefilin kamu çalışanı olması halinde tek kefil alınabilecektir.)

Bankadan maaş alan emekli ve çalışan müşterilere tüketici kredilerinde indirim uygulanabilmektedir. Bu müşterilerin, taksit tahsilatlarında güçlüklerle karşılaşılması bakımından maaş/ücret aldığı şubelerce kredilendirilmeleri esas olmakla birlikte, bir başka şube tarafından da kredilendirilmeleri mümkündür. Bu durumda sorgu programında yapılacak sorgulamada, herhangi bir kredi kaydına rastlanılmasa dahi kişinin maaş/ücret aldığı şubeden kredi kullanıp kullanmadığı, maaşı/ücreti üzerinde haciz veya benzeri takyidatların bulunup bulunmadığı aynı gün teyit ettirilecektir.

Tüketici Avans Kredisi, Eğitim Kredisi, Bireysel Destek Kredisi, İpotekli Bireysel Finansman Kredisi, Tüketici Kredisi kapsamında kullanılan kredilerdir.

3.2.2. Taşıt Kredileri

Bireysel taşıt kredileri, herhangi bir marka aracın gerçek kişi müşteriler tarafından ticari amaçlar dışında kullanılmak üzere peşin satın alınabilmesine yönelik olarak kullanılan ve geri ödemesinin başlangıçta belirlenen anüite planına göre yapılmasına

olanak veren bir kredi türüdür. En az bir kefil ile birlikte, krediye konu taşıtın rehni karşılığında kullanılmaktadır.

Gerçek kişilere hususi amaçlı olarak kullanılacak olan taşıt kredisi kapsamına, yerli ve yabancı marka otomobil, arazi taşıtı gibi binek sıfır kilometre ve ikinci el araçlar girmektedir.

Kullanılacak maksimum kredi tutarı; sıfır kilometre taşıtlar için aracın anahtar teslim fiyatının, ikinci el taşıtlarda ise, (en fazla 5 yaşında) Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği (TSRSB) tarafından üç ayda bir yayınlanan araç değerler listesindeki fiyatın **%80'ine**, nakit ve nakde çevrilebilir değerler karşılığında kullanılacak krediler için ise araç değerinin %100'üne kadar olabilmektedir.

3.2.3. Konut Finansman Sistemi

Konut Finansmanı, konut edinmeleri amacıyla tüketicilere kredi kullanılması, konutların finansal kiralama yoluyla tüketicilere kiralanması, sahip oldukları konutların teminatı altında tüketicilere kredi kullanılmasıdır. Bu kapsamdaki kredilerin yeniden finansmanı amacıyla kullanılan krediler de konut finansmanı kapsamındadır.

Yasa gereği, kredi sözleşmesinin imzalanmasından önce Sözleşme Öncesi Bilgi Formu verilir. Bilgi Formu verilmesinin üzerinden 1 işgünü geçmeden imzalanan sözleşme geçersizdir.

Konut finansmanı kapsamında kullanılan kredilerde sigorta, hayat sigortası, kredi faizi, erken ödeme komisyonu, açılış masrafı, ekspertiz vs ödemeleri ile konut finansmanı kuruluşlarının konut finansmanı kapsamında yaptıkları tüm işlemler için BSMV muafiyeti bulunmaktadır. Konut edinme amaçlı ya da bu tür kredinin refinansmanı amaçlı olmayan İskanlı İpotekli Bireysel Finansman Kredisi, İskansız İpotekli Bireysel Finansman Kredisi ve İpotekli Bireysel Finansman Kredisi hariç olmak üzere, konut finansmanı kapsamındaki krediler için KKDF muafiyeti bulunmaktadır.

- **Konut Kredisi**

Hazır konut almayı düşünen gerçek kişilere kullanılan kredilerdir. Şahsi teminat ve ipotek karşılığında kullanılırlar. Ancak 2. bir gayrimenkul ipoteği durumunda kefil almamak kredi komitesi inisiyatifindedir. Konut kredisi limiti, ekspertiz değerinin azami

%75'ine kadar belirlenebilmektedir. Nakit ve nakde çevrilebilir değerlerin teminat alınması durumunda ekspertiz değerinin tamamına kadar kredi kullanılabilir. Konutun tapuya tescilinden itibaren azami 2 ay içerisinde başvurulması halinde kredi kullanılabilir.

Satın alınacak konutun inşaat seviyesinin asgari %50 seviyesinde olması halinde Natamam Konut Kredisi kullanılabilir. Ekspertiz değerinin %75'ine kadar limit tespit edilebilir.

Sahip olunan ve tamamlanmak istenen konutun inşaat seviyesinin %80'in üzerinde olması halinde İnşaat Tamamlama Kredisi kullanılabilir.

3.2.4. Kredili Mevduat Hesabı (KMH)

Bankada yeterli ve sürekli mevduatı ya da maaş/ücret hesabı bulanan gerçek kişiler ile Banka tarafından sunulan muhtelif bankacılık hizmetlerinden (tahsilat işlemleri gibi) yararlanmak isteyen diğer kişilerin, kısa süreli nakit ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla mevduat hesabında bulunan paradan daha fazlasını belirli bir limit dahilinde kullanmasına olanak veren Bireysel Kredi türüdür.

Bu kredi türünün özellikleri şu şekilde özetlenebilir.

- Hesap sahibi, mevduat hesabında parası olmasa bile önceden belirlenen limit dahilinde kredi kullanarak kısa süreli nakit gereksinimini karşılayabilir.
- 24 saat Bankkart aracılığı ile ATM'lerden kredi kullanabilmesine olanak verir.
- “Düzenli/Otomatik Ödeme Talimatı” işlemleri ile ilişkilendirilmesi halinde, müşterinin hesabında para bulunmasa bile, Banka tarafından aracılık edilen kurum tahsilatı işlemlerinin müşteri adına gerçekleşmesini sağlar.
- Sadece kullanım süresi için faiz ödenmesi nedeniyle tüketici açısından daha az faiz yükü oluşturur.
- Tüm hesap hareketlerini ve borç faizini gösterir ekstrelerin düzenli olarak gönderilmesi nedeniyle müşterinin mevduat, kredi hesap hareketleri ile ödemeleri hakkında düzenli bilgi sahibi olmasını sağlar.

Aylık ya da üçer aylık dönem sonlarında veya hesabın tahsil ve tasfiyesinde tahakkuk ettirilen faiz ve buna ilişkin BSMV ile KKDF hesaba borç kaydedilecek ve oluşan diğer giderlerle birlikte aynı gün tahsil edilecektir.

Ayrıca, kredili mevduat hesaplarının Türk Ticaret Yasası'nın Cari Hesapla ilgili hükümleri gereğince altı ayda bir kez tasfiye durumuna getirilmesi gerektiğinden sürekli borç bakiyeli olarak çalışan kredili mevduat hesaplarının borç bakiyeleri tahsil edilmek suretiyle altı ayda bir kez mutlaka sıfırlanacak veya hesap alacak bakiyesi verecek duruma getirilecektir.

3.2.5. Kredi Kartı

Bankalar ve kart çıkartmaya yetkili kuruluşların müşterilerine belirli limitler dahilinde açtıkları krediler ile nakit kullanmaksızın mal ve hizmet alımı ve nakit kredi çekme imkanı sağlamak için verdikleri ödeme aracıdır.

Kredi kartlarına ilişkin tüm borçlar ayda bir kez kesilen hesap özetleri ile müşterilere bildirilir. Müşterilerin kendilerine gönderilen hesap özetindeki asgari ödeme tutarını yine hesap özeti ile kendilerine bildirilen son ödeme tarihinden önce ödenmeleri gerekir.

Kredi kartlarında normal şartlarda yapılan alış-verişler hesap kesim tarihinden sonra son ödeme tarihine kadar ödendiği takdirde herhangi bir faiz hesabına dahil değildir.

Ancak, sadece asgari borç ödenmişse veya hiç ödeme yapılmamışsa ödenmeyen kısım için gecikme faizi hesabı yapılır (borç kredilendirilir), ve yine eğer nakit avans kullanılmış ise nakit avans komisyonu ve kullanılan nakit avans için faiz hesabı yapılır, ekstre borcuna yansıtılır.

3.3. Bireysel Kredi Türlerinin Karşılaştırılması

Bireysel kredi türleri yukarıda detaylı olarak ele alındıktan sonra karşılaştırmalı bir tablo düzenlenerek açıklanacak olursa şu şekilde gösterilebilir.

Tablo 9: Bireysel Kredi Türlerinin Karşılaştırılması

Kredi Türleri	İstenen Evraklar	Kredilendirme Süreci	Kredinin Maliyeti
TÜKETİCİ KREDİLERİ	Başvuru Formu	Belgeler teslim alınır	Kredi Miktarı:1000 TL Faiz Oranı:%1,34(Aylık) Aylık Faiz:1000*%1.34= 13,40TL Yıllık Faiz:12*1,34=16,08 1000* %16,08= 160,80 TL
	Kimlik (Pasaport,Ehliyet)	Gerekli sorgular yapılır	
	Adres Teyit Eden Belge	Kredi dosyası hazırlanır	
	Gelir Belgesi	Kredi Komitesi toplanıp karar verir	
	*Kefil		
		Karar olumsuz ise, nedeni belirtilir ve yapılabilecek aksiyonlar hakkında bilgi verilir.	
		Karar olumlu ise, sözleşmeler imzalanır ve kredi kullanılır.	
TAŞIT KREDİLERİ	Başvuru Formu	Belgeler teslim alınır	Kredi Miktarı:1000 TL Faiz Oranı: %1.04 (Aylık) Aylık Faiz:1000*%1.04= 10.40TL Yıllık Faiz:12*1.04=12.48 1000*%12,48= 124.80 TL
	Kimlik (Pasaport,Ehliyet)	Gerekli sorgular yapılır	
	Adres Teyit Eden Belge	Kredi dosyası hazırlanır	
	Gelir Belgesi	Kredi Komitesi toplanıp karar verir	
	Ruhsat Fotokopisi		
	*Kefil	Karar olumsuz ise, nedeni belirtilir ve yapılabilecek aksiyonlar hakkında bilgi verilir	
		Karar olumlu ise, araç üzerine rehin konulur ve sözleşmeler imzalanıp kredi kullanılır.	
	Araca Kasko yaptırılır		

KONUT KREDİSİ	Başvuru Formu	Belgeler teslim alınır	Kredi Miktarı:1000 TL Faiz Oranı: %0.89 (Aylık) Aylık Faiz:1000*%0.89= 8,90TL Yıllık Faiz:12*0,89=10,68 1000*%10,68= 106,80 TL
	Kimlik (Pasaport,Ehliyet)	Gerekli sorgular yapılır	
	Adres Teyit Eden Belge	Kredi dosyası hazırlanır	
	Gelir Belgesi	Kredi Komitesi toplanıp karar verir	
	Tapu Fotokopisi		
	*Kefil	Karar olumsuz ise, nedeni belirtilir ve yapılabilecek aksiyonlar hakkında bilgi verilir	
		Karar olumlu ise, Gayrimenkul üzerine ipotek tesis edilir ve sözleşmeler imzalanıp kredi kullanılır.	
	Konutun DASK sigortası ve konut sigortası yapılır.		
KMH	Başvuru Formu	Belgeler teslim alınır	Kredi Miktarı:1000 TL Faiz Oranı: %3,50 (Aylık) Aylık Faiz:1000*%3,50= 35 TL Yıllık Faiz:12*3,50=42 1000 * %42= 420 TL
	Kimlik (Pasaport,Ehliyet)	Gerekli sorgular yapılır	
	Adres Teyit Eden Belge	Kredi dosyası hazırlanır	
	Gelir Belgesi	Kredi Komitesi toplanıp karar verir	
	*Kefil		
		Karar olumsuz ise, nedeni belirtilir ve yapılabilecek aksiyonlar hakkında bilgi verilir.	
	Karar olumlu ise, sözleşmeler imzalanır ve KMH hesabı tanımlanır		
KREDİ KARTI	Başvuru Formu	Belgeler teslim alınır	**Nakit Avans Kullanıldığında Kredi Miktarı:1000 TL Faiz Oranı: %2,75 (Aylık) Aylık Faiz:1000*%2,75= 27,50TL Gecikmeli Ödendiğinde: Aylık Faiz:=%3,55 1000 * %3.55= 35.50 TL
	Kimlik (Pasaport,Ehliyet)	Gerekli sorgular yapılır	
	Adres Teyit Eden Belge	Kredi Kartı dosyası hazırlanır	
	Gelir Belgesi	Kredi Komitesi toplanıp karar verir	
	*Kefil		
		Karar olumsuz ise, nedeni belirtilir ve yapılabilecek aksiyonlar hakkında bilgi verilir.	
	Karar olumlu ise, sözleşmeler imzalanır ve kredi kartı verilir		
* Kefilin gerekmesi durumunda, Kefilden de kredi kullanan kişiden istenen genel evraklar istenir.			
** Kredi Kartı ile nakit avans kullanıldığında, çekilen miktarın kredilendirilmesi dışında ayrıca nakit avans komisyonu da tahsil edilmektedir.			

Yukarıdaki tabloda bir kredi talebinde istenecek evrakların neler olduğu, kredilendirme sürecinde bankanın nasıl hareket ettiği ve alınacak kredi için ödenecek olan bedelin ne olduğu kısaca özetlenmiştir.

Tabloda da görüldüğü gibi genel olarak bir kredi başvurusunda istenecek evraklar aynı olup, kredi türüne göre bunlara ek olarak bazı evraklar istenebilmektedir. (Taşıt kredisinde; satın alınacak aracın ruhsatı, konut kredisinde tapu fotokopisi gibi.)

Kredilerin maliyetleri açısından sınıflandırdığımız zaman oransal olarak; banka için en karlı, krediyi kullanan kişi veya kurum içinse en maliyetli olan ürün Kredi Kartıdır. Kredi kartını Kredili Mevduat Hesabı takip etmektedir. Banka açısından en karlı ürün sıralaması daha sonra, Tüketici kredisi, Taşıt Kredisi ve Konut kredisi olarak devam etmektedir.

Kredi kartı bankalar için en karlı enstrüman olmaya devam etmektedir ve bankalar bu ürün pazarından daha çok yer kapmak için büyük çabalar sarf etmektedirler.

SONUÇ

Günümüzün değişen piyasa koşulları nedeniyle Bankaların etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmeleri oldukça zorlaşmıştır. Bu nedendir ki bankalar hem daha iyi faaliyette bulunabilmek hem de kendilerini güvence altına alabilmek için çeşitli koruyucu önlemler alma yolları geliştirmişlerdir. Bu çalışmamızda bankacılık kavramını ortaya çıkışından itibaren, günümüze kadar olan gelişiminden bahsetmekteyiz. Bankacılığın ayrılmaz bir parçası olan kredinin ne olduğu, kredi riskinin neyi ifade ettiği, kredi riskinin nedenleri, bankacılıkta karşılaşılabilecek risk türlerinin neler olduğundan bahsedilmiştir.

Kredi alacak kişi ve kurumların kredi alma hakkını kötüye kullanmalarını veya ödeyemeyecekleri kadar çok borçlanmalarını önleyerek korunmalarının sağlayan yasal kredi sınırlamalarının neler olduğu, sorunlu kredinin ne olduğu ve kredilerin nasıl sorunlu hale dönüştüklerinden, sorunlu kredilerin ortak özelliklerinin neler olduğu, sorunlu kredilere karşı alınabilecek önlemler ve çözüm yollarından bahsedilmektedir.

Müşterinin kredi başvurusu ve gerekli evrakların bankaya teslimi ile başlayan banka-müşteri ilişkisi; bankanın evrakları kontrolü, gerekli sorgulamaların yapılması, komitenin toplanıp krediyi onaylama veya reddetmesi, onaylanmış ise kredinin kullandırımı, red ise nedenlerinin belirtilmesi şeklinde devam etmektedir. Eğer kredi kullandırılmış ve müşteri sözleşme koşullarını yerine getirememiş ve ödemelerinin yapamamışsa kredi takibe düşer. Takibe düşmüş bir kredinin tasfiyesine yönelik işlemlerin neler olduğu, sürecin nasıl işlediği, bankanın aldığı önlemler, ayırdığı yasal karşılıkların neler olduğu gibi konular sizlerle paylaşılmıştır. Son bölümde ise bir rehber niteliğinde kredi kullanımı için gerekli olan belgelerden, kredilendirme sürecinin işleyişinden, hangi kredinin daha hesaplı olduğundan (maliyetlerden) bahsedilmiş olup kişilerin objektif bir değerlendirme yapmalarına yardımcı olmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKGÜÇ, Öztin, “Yüz Soruda Türkiye’de Bankacılık”, İkinci Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1989.
- ALTINTAŞ, M. Ayhan, “Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği”, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- ARTUN, Tuncay, “İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık”, İkinci Baskı, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1983.
- BESSİS, Joel, “Risk Management in Banking”, John Wiley & Sons, 2002.
- BEST, Philip, “Implementing, Value at Risk”, John Wiley & Sons, 1999.
- BOLAK, Mehmet, “Risk ve Yönetimi”, Birsen Yayınevi, İstanbul, 2004.
- CRANSTON, Ross, “Principles of Banking Law”, Oxford University Press, 1997.
- DURER, Salih, “ Türkiye’de Ticaret Bankalarının Sermaye Yapısı ve Yeterliliği, Yapı Kredi Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Bankacılık Araştırmaları Dizisi, No: 8, İstanbul, 1988.
- GEYLAN, Ramazan, “Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Yönetim Sorunları”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 86, Eskişehir, 1985.
- ÖÇAL, Tezer, ÇOLAK, Ö.Faruk, “Para-Banka”, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1988.
- PARASIZ, İlker, “Modern Bankacılık Teori ve Uygulama”, Banksis Yayınları, İstanbul, 2000.
- PARASIZ, İlker, “Modern Bankacılık Teori ve Uygulama”, İkinci Baskı, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2007.
- PENZA, Pietro, BANSAL, Vipul K., “Measuring Market Risk with Value at Risk”, John Wiley & Sons, Canada, 2001.
- T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Eğitim Daire Başkanlığı, “Kredi İzleme ve Takipteki Krediler Eğitim Programı Katılımcı Kitabı”, Ankara, 2009.
- T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Eğitim Daire Başkanlığı, “Bankamız Ürünleri Eğitim Programı Katılımcı Kitabı”, Ankara, 2007.

- VARLIK, Levent, “Ticari Bankacılık”, Türkiye İş Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü, Ekim, 1987.
- YÜKSEL ve Diğerleri, “Banka Yönetimi El Kitabı”, Birinci Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2002.
- www.basarmevzuat.com/dustur/yonet/5/4359/bankaicdenetimiyon.htm (21.01.2010)
- www.bddk.org.tr (22.01.2010)
- www.isiktac.av.tr/Isiktac_Law_Firm/./Bankacilik%20Tarihce.pdf (12.01.2010)
- www.tmsf.org.tr/documents/mevzuat/tr/5411bankacilikkanunu.pdf. (02.02.2010)
- <http://cygm.meb.gov.tr/> (15.04.2010)

EK 1

KARŞILIKLAR YÖNETMELİĞİ

Bankaların kredileri ve diğer alacaklarının niteliklerine göre sınıflandırılması ve bunlar için ayrılacak karşılıklara ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacı ile kısaca Karşılıklar Yönetmeliği olarak bilinen “Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Karşılıklar Yönetmeliğinin en önemli maddelerinden biri, kredilerin sınıflandırılması ile ilgili olan 4.maddesidir. Söz konusu yönetmeliğe göre bankalar kredilerini aşağıdaki tanımlara uygun olarak 5 grupta sınıflandırmalı ve izlemelidir.

Karşılıklar Yönetmeliği MADDE 4: Bankalar, yurtdışı şubeleri dahil, kredilerini ve diğer alacaklarını temsil kabiliyetine ve borçluların kredi değerliliğine göre, bu Yönetmelikte belirlenen esas ve usulleri dikkate almak suretiyle, aşağıda belirtilen gruplar itibariyle sınıflandırarak izlemek zorundadırlar;

1) Birinci Grup- Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar

- Kredilendirilebilir nitelikte finansman yapısına sahip gerçek ve tüzel kişilere kullanılan,
- Anapara ve faiz ödemeleri, borçlusunun ödeme gücüne ve nakit akımına göre yapılandırılan,
- Ödemeleri süresinde yapılan, gelecekte de geri ödeme sorunları beklenmeyen, tamamen tahsil edilebilecek nitelikte olan,
- Borçlusunun kredi değerliliğinde zayıflama tespiti edilmemiş olan ve zafiyet belirtisi bulunmayan,

Krediler ve diğer alacaklar bu grupta sınıflandırılır.

2) İkinci Grup- Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar

- Kredilendirilebilir nitelikte finansman yapısına sahip gerçek ve tüzel kişilere kullanılmış olan ve anapara veya faiz ödemelerinde halihazırda herhangi bir sorun bulunmayan, ancak, borçlunun ödeme gücünde veya nakit akımında olumsuz gelişmeler gözlenmesi ya da bunun gerçekleşeceğinin tahmin edilmesi veya krediyi kullananın önemli ölçüde finansal risk taşıması gibi nedenlerle yakından izlenmesi gereken veya,
- Anapara veya faiz ödemelerinin kredi sözleşmesinde yer alan şartlara uygun olarak yapılmasında sorunlar doğması muhtemel olan ve bu sorunların giderilmemesi durumunda borcun tamamının veya bir kısmının geri ödenmeme riski bulunan veya,
- Geri ödenmesi kuvvetle muhtemel bulunmakla beraber, mazur görülecek çeşitli nedenlerle anapara veya faiz ödemelerinin tahsili, vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren doksan günü geçmeyen şekilde geciken veya,
- Borçlusunun kredi değerliliği zayıflamamış olmakla birlikte düzensiz ve kontrolü güç bir nakit akımı yapısına sahip olması nedeniyle zafiyete uğrama ihtimali yüksek olan,

Krediler ve diğer alacaklar bu grupta sınıflandırılır.

3) Üçüncü Grup- Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar

- Borçlusunun özkaynaklarının veya verdiği teminatların borcun vadesinde ödenmesini karşılamada yetersiz bulunması nedeniyle tamamının tahsil imkanı sınırlı olan ve gözlenen sorunların düzeltilmemesi durumunda zarara yol açması muhtemel olan veya,
- Borçlusunun kredi değerliliği zayıflamış olan ve kredinin zafiyete uğramış olduğu kabul edilen veya,
- Anaparanın, faizin veya her ikisinin tahsili vadesinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren doksan günden fazla geciken ancak yüz seksen günü geçmeyen veya,
- Borçlusunun işletme sermayesi finansmanında veya ilave likidite yaratmada sıkıntılar yaşaması gibi nedenlerle anaparanın veya faizin veya her ikisinin bankaca

tahsilinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren doksan günden fazla gecikeceğine kanaat getirilen,

Krediler ve diğer alacaklar bu grupta sınıflandırılır.

4) Dördüncü Grup- Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar

- Mevcut koşullarda geri ödenmesi veya tasfiyesi muhtemel görünmeyen veya,
- Vadesi gelen veya ödenmesi gereken kredi tutarlarının tamamının kredi sözleşmesinde yer alan hususlar çerçevesinde banka tarafından tahsilinin sağlanamayacağı kuvvetle muhtemel olan veya,
- Borçlusunun kredi değerliliğinin önemli ölçüde zayıfladığı ve zafiyete uğradığı kabul edilen, ancak birleşme, yeni finansman bulma imkanı veya sermaye artırımı gibi olanakların borçlunun kredi değerliliğine ve kredinin tahsil kabiliyetine yapması beklenen katkı nedeniyle henüz tam anlamıyla zarar niteliği taşımadığı düşünülen veya,
- Anapara veya faizin ya da her ikisinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin gecikmesi yüz seksen günü geçen, ancak bir yılı geçmeyen,

Krediler ve diğer alacaklar sınıflandırılır.

5) Beşinci Grup- Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar

- Tahsilinin mümkün olmadığına kanaat getirilen veya,
- Ana paranın veya faizin her ikisinin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsili bir yıldan fazla gecikmiş olan veya,
- Üçüncü ve Dördüncü Gruplarda belirtilen özellikleri taşımakla birlikte, vadesi gelen ve ödenmesi gereken alacak tutarlarının tamamının bir yılı aşacak bir sürede tahsilinin sağlanamayacağının kuvvetle muhtemel olması nedeniyle zafiyete uğramış olduğuna ve borçlusunun kredi değerliliğini tam anlamıyla yitirdiğine banka tarafından kanaat getirilen,

Krediler ve diğer alacaklar bu grupta sınıflandırılır.

Karşılıklar Yönetmeliğinin 4. Maddesinde belirtilen sınıflandırma sistemi bakımından fiilen gerçekleştiği kabul edilen temel kriter, krediler ve diğer alacakların

tahsillerinin, gruplara ilişkin tanım ve açıklamalarda belirtilen süreler kadar gecikmesidir. Bunun yanı sıra, bankalarca, kredinin özelliklerine uygun olarak birinci fıkrada belirtildiği şekilde sınıflandırılması için söz konusu gruplara ilişkin tanım ve açıklamalarda belirtilen diğer hususların gerçekleştiğinin ya da gerçekleşmesinin kuvvetle muhtemel olduğunun ve borçlunun kredi değerliliğinin zayıfladığının, kredinin zafiyete uğramış olduğunun veya tahsil edilemeyeceğinin tespit edilmesi veya bu konuda kesin bir kanaate sahip olunması gerekir.

Krediler ve diğer alacaklara ilişkin ödemelerin tahsilindeki gecikme ilgili gruplarda belirtilen süreleri geçmemiş olsa dahi, bankalar, bu maddede belirtilen kriterleri ve risk yönetim ilkelerini dikkate almak suretiyle kredilerini ve diğer alacaklarını Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Grup içinde sınıflandırabilir.